

Nr 152.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av postsparbanken och införande av postgiroörelse m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Anders Örne.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Örne:

Inledning.

Genom beslut den 16 juli 1920 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för finansdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga att
Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 131 häft. (Nr 152.) 1

skyndsamt verkställa utredning och avgiva förslag till en fullständig omorganisation av postsparbanken. Jämlikt detta bemyndigande har statsrådet och dåvarande chefen för finansdepartementet under år 1920 för ifrågavarande utredning tillkallat fyra sakkunniga — de s. k. postsparbankssakkunniga — nämligen generaldirektören A. J. Juhlin, redaktören och ledamoten av riksdagens första kammare C. G. Ekman, direktören K. Eriksson samt numera postdirektören J. Döss.

Beträffande ifrågavarande utredning anförde departementschefen vid ärendets föredragning ovannämnda den 16 juli 1920, bland annat, att de frågor, som vid utredningen särskilt och framför andra borde tagas under övertvägande, vore spörsmålen om postsparbankens framtida ställning till postverket ävensom frågan om huruvida de till postsparbanken då anslutna pensions- och försäkringsavdelningarna borde för framtiden vara anslutna till postsparbanken eller därifrån utbrytas. Vidare borde utredningen innefatta redogörelse för postsparbankens finansiella ställning.

Den till sakkunnigas handläggning hänskjutna frågan om postsparbankens pensions- och försäkringsavdelningar har redan föregående år av statsmakterna behandlats, sedan särskilt förslag i detta ämne avgivits av de sakkunniga. Enligt detta förslag skulle postsparbankens försäkrings- och pensionsavdelningar upphöra med 1921 års utgång och i samband därmed riksförsäkringsanstalten från 1922 års ingång själv övertaga samtliga de uppgifter, som postsparbanken haft att utföra för anstaltens räkning. Vidare skulle från sistnämnda års ingång åt postverket uppdragas de bestyr med utbetalning av pensioner och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, vilka postsparbanken utfört för pensionsstyrelsens räkning.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga sålunda föreslagit avlät Kungl. Maj:t proposition i ämnet (nr 263) till 1921 års riksdag, och blev denna proposition av riksdagen bifallen.

Med skrivelse den 15 november 1921 hava sakkunniga därefter överlämnat betänkande angående omorganisation av postsparbanken. Detta betänkande, vilket avgivits efter det Kungl. Maj:t den 17 augusti 1921 till sakkunniga för kännedom överlämnat en av särskilda kommitterade verkställd utredning beträffande införandet i vårt land av s. k. postcheckrörelse, innefattar jämväl yttrande och förslag i detta ämne.

Över de sakkunnigas betänkande hava infordrade yttranden avgivits av fullmäktige i riksgäldskontoret, generalpoststyrelsen, statskontoret, skolöverstyrelsen, styrelsen för postsparbanken och fullmäktige i riksbanken.

Frågan om postsparbankens bibehållande.

Postsparbankssakkunniga hava i sitt betänkande till en början upptagit frågan, huruvida postsparbanken under nuvarande förhållanden kan och bör bibehållas eller om banken utan olägenhet för det allmänna kan avvecklas och rörelsen nedläggas. En undersökning i detta hänseende hava sakkunniga funnit desto mera påkallad, som, på sätt av det följande närmare torde framgå, postsparbanken hittills icke lämnat någon verklig vinst utan snarare gått med förlust.

Innan jag ingår på en redogörelse för vad de sakkunniga i denna del anfört, må erinras, att syftet med postsparbankens inrättande, enligt vad i sammansatta stats-, banko- och lagutskottets betänkande till 1883 års riksdag framhållits, varit, att banken skulle uppsamla och fruktbargöra de små besparingarna för att sedermera, då dessa vuxit till något mera avsevärt belopp, tjäna såsom mellanhand vid en fördelaktigare placering mot högre ränta än postsparbanken kunde lämna. Bankens ändamål har sedermera i § 1 av förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883 angivits vara att under statens garanti emottaga penningar, desamma förränta och genom räntas läggande till kapitalet ytterligare förkovra samt medlen i stadgad ordning vederbörande tillhandahålla.

Bankens egentliga uppgift har alltså varit och är fortfarande att driva sparbanksrörelse. Vid sidan härav hava emellertid efter hand vissa för postsparbankens egentliga rörelse främmande uppgifter tillförts banken. Sedan de mest omfattande av dessa uppgifter, nämligen ovannämnda bestyr för riksförsäkringsanstaltens och pensionsstyrelsens räkning, från och med 1922 års ingång bortfallit, torde dock postsparbanken, såsom vid början av dess verksamhet lärer hava avsetts, hädanefter kunna mera odelat ägna sig åt egentlig sparbanksrörelse.

Beträffande frågan om postsparbankens bibehållande anföra de sakkunniga i huvudsak följande:

Postsparbankssakkunniga.

Å en och samma postsparbanksmotbok kunde såväl insättningar som uttagningar verkställas vid samtliga fasta postanstalter i riket. På så sätt hade postsparbanken icke mindre än i runt tal 3,600 kontor, spridda över hela vårt land, jämväl i de glesast befolkade trakterna. Därjämte förmedlade lantbrevbärare av första klass i viss omfattning insättningar i banken. Praktiskt taget kunde sålunda en person, som vore delägare i postsparbanken, d. v. s. som hade motbok med banken, verkställa insättningar i och uttaga penningar från banken, varhelst han befunde sig.

Ingen bankinrättning i vårt land hade ens tillnärmelsevis så många avdelningskontor som postsparbanken. Det låge därför i sakens natur, att personer,

som vistades mycket på resor eller som eljest på grund av arbetsförhållanden eller dylikt ofta bytte vistelseort, funne med sin fördel förenligt att anlita postsparbanken, särskilt sedan det nu ordnats så, att en motboksägare under vissa förutsättningar kunde, utan förutgången uppsägning av å motboken innestående medel, vid anfordran utbekomma ett belopp upptill visst maximum i kalendervecka.

Det hade icke varit avsett, att postsparbanken skulle konkurrera med de vanliga, affärsmässigt ordnade enskilda penninginstitut. Sålunda hade aldrig varit meningen, att postsparbanken skulle draga till sig några större kapital, något som banken icke heller kunnat lägga an på, då banken i fråga om de inlånta medlens placering, åtminstone under de första aderton åren av dess verksamhet, varit bunden av så pass restriktiva bestämmelser, att det icke varit möjligt att påräkna så hög avkastning som bankföretag i allmänhet kunde. En förändring till det bättre hade visserligen så småningom inträtt i berörda hänseende, ehuru givetvis postsparbanksstyrelsen vid medelsplaceringar alltjämt haft att röra sig inom jämförelsevis snäva gränser. I följd härav hade även inlåningsräntan i allmänhet hållits relativt låg. Att postsparbanken uteslutande varit avsedd såsom uppsamlingsanstalt för småfolkets besparingar framginge även därav, att till en början på en och samma motbok icke gottgjorts ränta å högre belopp än 1,000 kronor. Detta belopp hade år 1891 höjts till 2,000 kronor och först i slutet av år 1920 till 5,000 kronor.

Under årens lopp hade emellertid ett avsevärt kapital insatts i postsparbanken. Från bankens början och intill utgången av år 1920 utgjorde insättningar ett sammanlagt belopp av i runt tal 472 miljoner kronor, och hade under samma tid från banken uttagits i runt tal 440 miljoner kronor. Det sammanlagda insättningsbeloppet intill den 1 januari 1921 hade alltså överstigit uttagningarna med i runt tal 32 miljoner kronor. Härtill komme delägarna gottskrivna icke uttagna räntor, sammanlagt omkring 52 miljoner kronor. Delägarnas behållning vid utgången av år 1920 utgjorde alltså i runt tal 84 miljoner kronor, fördelade på 661,686 delägare.

De sakkunniga, vilka verkställt en utredning rörande antalet och medelbeloppet av insättningsposterna under vissa av postsparbankens verksamhetsår, funne, att även med beaktande därav att vissa obligatoriska insättningar i postsparbanken utgjordes av småbelopp, som givetvis måste verka reducerande på medelbeloppet, man dock med säkerhet kunde draga den slutsatsen, att postsparbanken förverkligat det vid bankens inrättande angivna syftet att uppsamla och fruktbar göra de små besparingarna.

Att postsparbanken trots den växande konkurrensen med de enskilda bankföretagen och de mindre gynnsamma omständigheter, varunder banken arbetat, lyckats under årens lopp i småposter draga till sig en så avsevärd summa som 472 miljoner kronor och därav för mer än 660,000 delägare behålla ej mindre än sammanlagt 84 miljoner kronor tydde, enligt sakkunnigas mening, på att postsparbanken varit och alltjämt vore en besparingsanstalt för breda folklager och därigenom utövat och utövade en samhällsgagnande verksamhet. Anledningarna härtill funne sakkunniga vara, att postsparbanken, i synnerhet på landsbygden, vore lättare tillgänglig än andra bankinrättningar, särskilt som ett postsparbanksärende kunde uträttas under hela den tid på dagen, såväl å vardagar som å söndagar, postanstalten i orten hölles öppen för allmänheten, samt att, såsom förut framhållits, en delägare i postsparbanken icke vore bunden vid ett visst eller några

få kontor, där han kunde verkställa insättningar eller uttaga penningar å sin motbok, utan kunde göra detta vid vilken som helst av rikets mer än 3,600 postanstalter. Att staten garanterade för de i postsparbanken innestående medlen vore givetvis även en förmån, som högt skattades av den allmänhet, som anlidade banken.

Det kunde visserligen ändå synas, som om delägarnas i postsparbanken behållning vid 1920 års slut, 84 miljoner kronor, icke vore tillräckligt stor för att man med bestämdhet skulle kunna påstå, att de förhoppningar, man hyst vid postsparbankens inrättande, blivit till fullo infriade. Och sakkunniga ville icke heller förneka, att en dylik uppfattning kunde hava ett visst fog för sig. Men helt säkert skulle resultatet hava tett sig annorlunda. därest postsparbanksstyrelsen från början ägt något mera fria händer vid placeringen av de inlånade medlen än vad förhållandet varit, och om postsparbanken sålunda kunnat hålla något högre inlåningsränta än vad i allmänhet varit fallet. Men ända till år 1902 hade bankledningen genom strängt restriktiva bestämmelser i fråga om de insatta medlens fruktbargörande varit så bunden, att medlen icke kunde placeras på annat sätt, än att desamma gäve en jämförelsevis låg avkastning. Detta åter hade gjort det nödvändigt för postsparbanken att även hålla låg inlåningsränta, vilket givetvis icke uppmuntrat anslutningen till banken. En väsentlig ändring i berörda avseende hade skett år 1902, och sedan Kungl. Maj:t den 17 december 1920, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av postsparbankssakkunniga avgivet förslag, fastställt reglemente angående förvaltningen av de i postsparbanken inflytande medel, ägde postsparbanksstyrelsen rätt fria händer beträffande medelsplaceringen. Därigenom borde det även vara möjligt för banken att med inkomsterna täcka förvaltningskostnaderna och å insättningarna betala allmänt gällande sparkassembleränta. Blevde detta förhållandet och infördes ytterligare lättnader vid uttagning av i postsparbanken innestående medel, hyste de sakkunniga den förhoppningen, att allmänheten skulle komma att i betydligt större omfattning än hittills anförtro postsparbanken sina besparingar.

Vilken betydelse storleken av postsparbankens inlåningsränta spelade för bankens inlåningsrörelse framginge därav, att, sedan räntan å i postsparbanken insatta medel, på framställning av de sakkunniga, för tiden från och med den 1 januari 1921 tills vidare höjts från 4 till 5 % — vilken sistnämnda räntefot åtminstone under första hälften av året stått i lämpligt förhållande till den allmänna bankräntan — hade under tiden 1 januari—20 oktober 1921 insatts sammanlagt 31,737,082 kronor och uttagits tillhopa 20,483,376 kronor 47 öre. Insättningsbeloppet hade alltså under samma tid överstigit uttagningsbeloppet med icke mindre än i runt tal 11,253,000 kronor medan under motsvarande tid 1920 uttagningsbeloppet överstigit insättningarna med i runt tal 370,000 kronor.

Att postsparbanken trots rådande arbetslöshet och depression i övrigt kunnat under år 1921 tillföras nytt kapital i så stor omfattning, tydde mer än något annat på, att postsparbanken — rationellt ledd — hade avsevärda utvecklingsmöjligheter.

Postsparbankens verksamhet kunde icke, enligt de sakkunnigas bestämda uppfattning, utan skada för det allmänna övertagas av annan bankinrättning, då det ej finnes någon sådan, som hade så stora förutsättningar som postsparbanken att inom vissa lager av befolkningen i vårt land främja sparsamhetsidén och draga till sig de små besparingarna.

Efter att härefter hava berört möjligheten av att nya riksgagnande uppgifter i framtiden kunde läggas på postsparbanken, hava sakkunniga såsom sin bestämda uppfattning uttalat, att postsparbanksrörelsen borde fortsättas.

Hörda myndigheter.

I nu berörda del hava samtliga hörda myndigheter anslutit sig till postsparbankssakkunnigas uppfattning.

Departementschefen.

I likhet med postsparbankssakkunniga och i ärendet hörda myndigheter finner jag postsparbankens verksamhet och uppgifter vara av den gagnande art för det allmänna, att dess avveckling icke kan ifrågasättas. Det torde icke heller saknas utsikter för förverkligandet av den förhoppning, som de sakkunniga i sitt betänkande uttalat, att banken i framtiden skall kunna lämna överskott.

Postsparbankens ställning till postverket.

Beträffande härefter spörsmålet om postsparbankens framtida ställning till postverket, vilken fråga givetvis varit av grundläggande betydelse för hela den föreliggande utredningen, hava postsparbankssakkunniga i sitt betänkande framhållit, att de tolkat sitt uppdrag att taga nämnda spörsmål under överbäggande så, att de hade att undersöka, huruvida postsparbanken borde fortfarande bibehållas såsom ett självständigt ämbetsverk eller om banken med fördel borde införlivas med postverket. Ytterligare alternativ kunde visserligen vara tänkbara men hade av olika skäl ansetts böra lämnas ur räkningen.

Historik.

Frågan om postsparbankens införlivande med postverket har som bekant redan tidigare varit under statsmakternas prövning, och hava de sakkunniga lämnat en ingående redogörelse för vad i detta hänseende förekommit.

Ur denna redogörelse må här återgivas följande:

1881 års postsparbankskommitté.

De av Kungl. Maj:t den 16 december 1881 tillkallade kommitterade för avgivande av yttrande och förslag i fråga om inrättande av en under statens garanti ställd allmän postsparbank framhöllo i sitt den 23 december 1882 avgivna betänkande, sedan de förordat inrättandet av en postsparbank, bland annat, att då den allmänhet, som komme att begagna sig av postsparbanken, skulle i sådant avseende uteslutande betjänas av postanstalternas tjänstemän, det vore tydligt, att ledningen av postsparbankens angelägenheter borde uppdragas åt den myndighet, vilken styrelsen över postverket vore anförtrodd. Jämlikt den då för generalpoststyrelsen gällande instruktionen ägde generalpostdirektören ensam beslutanderätt i de postverket rörande ärenden, i vilkas prövning han deltog. Dessa ärenden föredroges av byråchefer, vilka, då de icke låtit i protokollet anteckna sin

uttalade mening i mål, där de avveke från det av generalpostdirektören fattade beslut, ansåges hava biträtt detsamma. Med undantag för en del viktigare ärenden kunde ärenden av generalpostdirektören avgöras i närvaro endast av föredragande byråchefen. Enligt vad kommitterade haft tillfälle inhämta, kunde icke de utan tvivel tidsödande och mödosamma göromål, till vilka en postsparbanks inrättande komme att giva anledning, uppdragas åt förutvarande byråchefer i generalpoststyrelsen, vilkas göromål under senare tiden så betydligt ökats, att det befunnits nödigt adjungera en fjärde ledamot, huvudsakligen för handläggning av revisionsärenden. Förefunnes också anledning antaga, att denna ledamot kunde, åtminstone tillsviðare, övertaga föredragningen av även sådana anmärkningsmål, som anginge förvaltningen av postsparbanksmedel, så bleve likväl oundgängligt anställa — till en början dock endast på förordnande — en särskild byråchef för föredragningen av alla sådana ärenden, som egentligen avsåge postsparbanksrörelsens bedrivande. I spetsen för postsparbanken skulle stå en särskild styrelse. Beträffande dennas sammansättning föreslogo kommitterade, att styrelsen skulle utgöras, förutom av generalpostdirektören och byråchefen för postsparbanksärenden, av tre av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter, av vilka med avseende å beskaffenheten av den verksamhet, som skulle anvisas styrelsen, en borde vara fullmäktig i riksbanken och en fullmäktig i riksgäldskontoret. I vad mån det kunde visa sig behöfligt att, utöver den förenämnde byråchefen, hos postsparbankens styrelse anställa flera tjänstemän, låte sig icke i förväg beräkna. Utan tvivel skulle en väsentlig del av de hos postsparbanken förekommande göromål kunna handläggas av extra biträden.

I anslutning till kommitterades förslag beslöt 1883 års riksdag inrättandet från 1884 års ingång av en postsparbank för riket och att postsparbanksärenden skulle handläggas inom en i generalpoststyrelsen nyinrättad, på extra stat uppförd byrå, den s. k. postsparbanksbyrån.

1883 års
riksdag.

Detta provisorium fortgick under en lång följd av år. Försök gjordes visserligen att få postsparbanken på ordinarie stat, men riksdagen ställde sig tillsviðare avvisande mot förslaget.

Emellertid tillkallade statsrådet och dåvarande chefen för finansdepartementet den 18 januari 1908 sakkunniga för avgivande av yttrande och förslag beträffande ändrad organisation av postsparbanken m. m., och i sitt den 26 mars 1908 avgivna betänkande hemställde de sakkunniga — under framhållande av de olägenheter, som vållades av det provisoriska tillstånd, vari postsparbanken sedan mera än 24 år befunnit sig — bland annat, att banken måtte överflyttas på ordinarie stat och på så sätt beredas de mera fasta former, som vore oundgängligen nödvändiga för dess verksamhet.

1908 års
postspar-
banksak-
kunniga.

1902 års löneregleringskommitté, vars utlåtande över de av förenämnda postsparbanksakkunniga avgivna förslag infordrades av Kungl. Maj:t, yttrade ifråga om postsparbankens uppförande på ordinarie stat bland annat följande:

1902 års
lönereg-
leringskom-
mitté.

De skäl, som av riksdagen i skrivelse den 7 april 1894 anförts mot fastställande av en definitiv utgiftsstat för postsparbanken, kunde icke vidare åberopas mot en dylik åtgärd. Så lång tid hade sedan dess förflutit, att närmare kännedom hunnit inhämtas om den inverkan tillämpningen av vissa då nyutfärdade bestämmelser — nämligen om insättning i postsparbanken av fångars be-

sparade arbetspremier, av innehållna avlöningsmedel för manskapet vid indelta armén samt av viss del av beväringsmanskapets dagavlöning — utövat på postsparbankens rörelse och utgifter. Pensionsväsendet för innehavare av civila tjänstebefattningar vore ock då ordnat, så att någon tvekan om de grundsatser, vilka i sådant avseende borde vinna tillämpning i fråga om postsparbankens funktionärer, knappast kunde tänkas uppstå.

Även om postsparbanken icke motsvarat de stora förhoppningar, man vid dess tillkomst fäst vid densamma, funne dock kommittén, då indragning av postsparbanken icke kunde ifrågakomma, att densamma borde beredas de fastare former och vederbörande personal den tryggare ställning, som ernåddes genom postsparbankens uppförande på ordinarie stat.

De många uppgifter, som, utöver de egentliga sparbanksgöromålen, på senare tiden lagts på postsparbanken, syntes ock tala för en sådan åtgärd.

Postsparbankens obestridliga tillbakagång under de senare åren — vilken tillbakagång, såsom av jämförelse med de enskilda sparbankerna framginge, icke kunde härledas allenast från nedgående konjunkturer eller tillfälliga anledningar — nödvändiggjorde emellertid vidtagande av sådana anordningar, att postsparbankens ordinarie personal kunde beredas annan sysselsättning i statens tjänst, om och i den mån nämnda personal ej vidare bleve behöflig för tjänstgöringen i banken.

I sådant hänseende låge det, enligt kommitténs förmenande, närmast, om postsparbanken, i stället för att, såsom de särskilda kommitterade föreslagit, bibehållas såsom en från postverket i vissa avseenden fristående institution, vid uppförande på ordinarie stat återbringades till vad ursprungligen syntes hava varit meningen, en till postverkets centralförvaltning hörande byrå.

Kommittén föreställde sig, att detta skulle såväl för postsparbankens ifrågavarande personal som för det allmänna medföra betydande fördelar.

Då postverket visat sig vara en i stark utveckling stadd institution, skulle genom postsparbankens ingående i postverket ställningen för den nämnda personalen inom postsparbanken bliva betryggad även för den händelse, att bankens verksamhet i framtiden skulle avtaga.

Då kommittén därjämte funne, att även andra av kommittén närmare utvecklade fördelar skulle kunna vinnas genom den av kommittén ifrågasatta anordningen, hemställde kommittén, under frambållande av att enligt kommitténs övertygelse postsparbankens uppförande på ordinarie stat under dåvarande förhållanden såsom en självständig institution icke borde ifrågakomma, att postsparbanken måtte uppföras på ordinarie stat såsom en till generalpoststyrelsen hörande byrå.

Postsparbanksstyrelsen
4/10 1910.

Styrelsen för postsparbanken, som av Kungl. Maj:t anbefallts att avgiva utlåtande över lönerogleringskommitténs förslag, yttrade i sitt den 4 oktober 1910 avgivna utlåtande i fråga om nyssnämnda kommittés förslag att inränga postsparbanken såsom en byrå i generalpoststyrelsen, bland annat, följande:

Även om bestyret och ansvaret med placeringen av postsparbankens, riksförsäkringsanstaltens m. fl. institutioners medel skulle, såsom ock av kommittén antytt, överlåtas på annan myndighet, måste dock postsparbanksstyrelsen hysa allvarliga betänkligheter mot det av kommittén sålunda framlagda förslaget om postsparbankens införlivande med generalpoststyrelsen.

Generalpoststyrelsen vore överstyrelse över postverket och hade att tillse, att detta *kommunikationsverk* uppehöles i ett med god ordning och tidens fordringar överensstämmande skick. Postsparbankens uppgift åter vore att emottaga penningar, förränta desamma och genom räntas läggande till kapitalet ytterligare förkovra dem samt i stadgad ordning tillhandahålla vederbörande medlen. Postsparbankens beröring med allmänheten förmedlades visserligen huvudsakligast genom postverkets organ — postanstalterna — eller genom i postverkets tjänst anställda personer, men ägde ock rum genom särskilt anställda ombud, sparmärkesförsäljare.

Utom bestyret med förvaltning av influtna medel, beredande av tillgång för medels utbetalande samt övervakande därav, att inbetalade medel bleve behörigen redovisade, ålæge det postsparbanksstyrelsen, bland annat, att vidtaga åtgärder, avsedda att väcka och underhålla hågen till sparsamhet bland befolkningen. Skulle postsparbankens angelägenheter handhavas av en centralförvaltning med helt andra uppgifter och varest till behandling förekomme ärenden väsentligt olikartade postsparbanksärendena, för vilkas handläggning krävdes andra bestämmelser än de, som gällde för postärendena, komme en dylik sammanhopning hos en centralförvaltning av ärenden av vitt skilda slag tvivelsutan att verka menligt för verksamhetens behöriga bedrivande, utom det att en sådan anordning som den av kommittén ifrågasatta givetvis skulle förkväva eller åtminstone lägga hinder i vägen för det initiativtagande, som vore en oavvislig nödvändighet, om postsparbanken skulle kunna rätt fylla sin för landet betydelsefulla uppgift.

Enligt den ursprungliga lydelsen av § 21 mom. 1 av förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883 skulle såsom ledamot i postsparbanksstyrelsen tjänstgöra den byråchef i generalpoststyrelsen, som vore föredragande för ärenden rörande postsparbanken, men den personal, som vore anställd å den byrå — postsparbanksbyrån — för vilken denne byråchef vore föreståndare, sorterade ej under generalpoststyrelsen utan under den särskilda styrelse, som handlade postsparbankens förvaltning.

På grund av den ökade omfattningen av de göromål, som ålæge nämnda byråchef, och de olägenheter, som föranleddes av hans ledamotskap i generalpoststyrelsen, varest någon på honom vilande föredragning av postsparbanksärenden ej heller under tiden förekommit, hade postsparbanksstyrelsen uti skrivelse den 26 februari 1902 hemställt om vidtagande av en sådan förändring av förenämnda bestämmelse angående postsparbanksstyrelsens sammansättning, att chefen för postsparbanksbyrån skulle upphöra att vara ledamot i generalpoststyrelsen.

Denna hemställan hade av Kungl. Maj:t och riksdagen bifallits.

Att upphäva ej blott denna anordning och återgå till en förutvarande, som visat sig olämplig och medföra olägenheter, utan även den särskilda styrelse, som dittills omhänderhaft postsparbankens ledning, vore ej tillrädligt, i synnerhet som, efter det chefen för postsparbanksbyrån upphört att vara ledamot i generalpoststyrelsen, postsparbanken fått sig ålagt utförandet av en mångfald uppgifter.

Under sådana förhållanden syntes den av kommittén förordade sammanslagningen ej böra ifrågasättas, om icke därigenom kunde vinnas några så betydande fördelar, att de fullt uppvägte de olägenheter och svårigheter av högst avsevärd grad, som, enligt vad postsparbanksstyrelsen påvisat, sammanslagningen skulle åtminstone för postsparbankens del medföra. Några fördelar av sådan be-

tydenhet komme emellertid enligt postsparbanksstyrelsens mening ej att vinnas genom den ifrågasatta sammanslagningen.

Generalpost-
styrelsen
24/11 1910.

Generalpoststyrelsen, vars yttrande infordrades av Kungl. Maj:t, uttalade sig i ett den 1 november 1910 avgivet utlåtande för att postsparbanksstyrelsen uppfördes på ordinarie stat. Att därvid, anförde generalpoststyrelsen, en del förhållanden — särskilt postsparbanksgöromålens utförande till stor del genom postverkets funktionärer och med användande av postverkets lokaler — kunde tala för den nuvarande postsparbanksstyrelsens anordnande som en byrå i generalpoststyrelsen kunde ej bestridas, men å andra sidan skulle en dylik byrå med hänsyn till de speciella funktioner, den hade att utföra, intaga en sådan särställning inom generalpoststyrelsen, att den ifrågasatta postsparbanksbyrån, om och formellt tillhörande generalpoststyrelsen, i verkligheten komme att framträda såsom ett väsentligen självständigt verk. Chefen för en postsparbanksbyrå i generalpoststyrelsen torde icke få tid övrig att såsom ledamot deltaga i handläggningen av ärenden, hörande till generalpoststyrelsens övriga byraer, och att cheferna för sistnämnda byråer skulle jämte sina redan förut tämligen olikartade göromål åläggas deltaga i en större penningförvaltning, kunde icke vara lämpligt, i synnerhet som, även under förutsättning av postsparbanksstyrelsens ombildande till en byrå i generalpoststyrelsen, särskilt utsedda personer med nödig kompetens komme att hos centralförvaltningen deltaga i handläggningen av viktigare postsparbanksärenden.

Departement-
schefen
24/3 1911.

Vid behandlingen i statsrådet den 24 mars 1911 av frågan om ny utgiftsstat för postsparbanken framhöll dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet angående postsparbankens framtida ställning angelägenheten av att postsparbankens organisation erhölle nödig styrka. För att en sådan institution, yttrade departementschefen vidare, skulle kunna framgångsrikt fylla sin uppgift, vore det emellertid också erforderligt, att den ägde en icke ringa grad av rörelsefrihet och att den arbetade under så litet betungande former som möjligt; den borde kunna fritt och obehindrat taga de initiativ, vartill utvecklingen kunde föranleda. Framför allt måste man fordra, att själva dess organisation icke i något av de angivna avseendena verkade till hinder i dess verksamhet. Det syntes emellertid vara att befara, att detta just skulle bli förhållandet, om, såsom löneregreringskommittén ifrågasatt, bankens högsta ledning skulle utgöras av en myndighet med uppgifter, som läge helt vid sidan om bankens. Bankens intressen skulle för den ledande myndigheten lätt nog komma att få stå tillbaka för vad som vore denna myndighets egentliga uppgift. Det syntes redan ligga i sakens egen natur, att med ett så intimt inordnande av postsparbanken i postverket, som löneregreringskommittén föreslagit, sådana för postsparbanken oförmåliga situationer icke kunde undvikas. Vad postsparbanksstyrelsen och generalpoststyrelsen härom anført, styrkte honom ytterligare i denna uppfattning. Även för generalpoststyrelsens arbete komme den av kommittén föreslagna sammankopplingen av verken närmast att verka som ett hinder.

Med avseende härå höll departementschefen före, att den av postsparbanksstyrelsen föreslagna lösningen av den föreliggande frågan ur allmän organisatorisk synpunkt sett vore att föredraga framför löneregreringskommitténs förslag.

Efter att hava berört de skäl, som anförts för och emot de olika förslagen, yttrade departementschefen vidare, att då han å ena sidan ansåge, att

en lycklig utveckling av postsparbanken förutsatte en självständig organisationsform, som naturligt och obehindrat av samorganisation med ett annat verk låte anpassa sig efter bankens särskilda behov och som befordrade initiativtagande samt i övrigt all nödig rörlighet och snabbhet vid göromålens utförande, och han å andra sidan icke blivit övertygad därom, att den av lönerregleringskommittén föreslagna anordningen väsentligen betingades av något annat statsintresse, hade han i fråga om det organisations- och lönerregleringsförslag, som han låtit utarbета, utgått från att postsparbanken jämväl framgent skulle vara en självständig institution, dock med den anknytning till postverket, som betingades därav, att postanstalterna fungerade såsom postsparbankskontor.

Kungl. Maj:t avlät, i överensstämmelse med departementschefens hemställan, proposition till 1911 års riksdag. Riksdagen godkände för sin del i huvudsak Kungl. Maj:ts förslag, varigenom postsparbanken för tiden från och med 1912 års ingång kom på ordinarie stat och erhöll den mera självständiga ställning, som av 1908 års postsparbankssakkunniga ifrågasatts. 1911 års riksdag.

Postsparbankssakkunniga hava beträffande föreliggande fråga för egen del till en början framhållit, att sedan postsparbankens pensions- och försäkringsavdelningar från och med år 1922 indragits, av postsparbankens biuppgifter endast kvarstode skyldighet för banken att mottaga inbetalningar till den på frivilliga avgifter grundade pensionsförsäkringen och att utbetala pensioner från civilstatens änke- och pupillkassa. Det sistnämnda bestyret torde även inom kort komma att avlyftas från postsparbanken. Postsparbankssakkunniga hade nämligen inlett underhandlingar med styrelsen för nämnda kassa i syfte att kassan skulle själv övertaga utbetalningarna i ungefär enahanda ordning som ägde rum beträffande pensioner från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. Från 1922 års ingång komme postsparbanken icke heller att förvalta några fondmedel för annan institutions räkning. Inbetalningar till den på frivilliga avgifter grundade pensionsförsäkringen skedde i så ytterst ringa omfattning, att postsparbankens härav föranledda bestyr kunde utan vidare lämnas ur räkningen. I stort sett komme alltså postsparbanken att från 1922 års ingång driva endast egentlig sparbanksrörelse. Denna inskränkning i verksamheten gjorde givetvis föreliggande fråga mindre komplicerad. Därest en förändring av postsparbankens ställning ansåges önskvärd, vore det helt naturligt lättare att nu vidtaga en sådan, än därest omfattningen av bankens verksamhet förblivit oförändrad. Vid bedömandet av föreliggande spörsmål kunde de sakkunniga alltså utan vidare förbigå, vad av postsparbanksstyrelsen och andra myndigheter på sin tid anförts rörande postsparbankens många uppgifter vid sidan om dess egentliga verksamhet.

Postsparbankssakkunniga.

Vidare anföra de sakkunniga i denna del huvudsakligen följande:

Postverket förmedlade så gott som postsparebankens hela inlåningsrörelse och även huvudparten av alla uttagningar från banken. Någon ändring härutinnan kunde icke åvägbringas, utan posttjänstemännen landet runt måste säkerligen alltjämt utföra dessa viktiga delar av postsparebanksverksamheten, och postsparebanken komme helt visst att även i fortsättningen i lika stor omfattning som nu taga postverkets tjänster i anspråk. Bankens verksamhet vore så fullständigt beroende av postverket, att den förutan detta verk knappast kunde utföra en enda operation. Enbart dessa omständigheter talade enligt de sakkunnigas bestämda uppfattning för, att postsparebanken borde införlivas med postverket.

Härtill komme, att med den, administrativt sett, jämförelsevis begränsade uppgift, som ledningen av bankens verksamhet i fortsättningen innebure, bibehållandet av banken såsom självständigt ämbetsverk icke kunde anses vara erforderligt.

Ytterligare ett par viktiga skäl kunde andragas för bankens införlivande med postverket. Det ena av dessa rörde frågan om ersättningen till postverket för dess prestationer för postsparebankens räkning. De sakkunniga, vilka lämnat en redogörelse för de svarigheter, som förelagat att med postsparebankens nuvarande ställning på ett tillfredsställande sätt reglera nämnda ersättning, hölle för sin del före, att efter bankens införlivande med postverket denna ersättningsfråga skulle kunna ordnas på ett betydligt enklare sätt än om uppgörelse därom skulle träffas mellan två skilda verk.

I detta sammanhang ansåge sig de sakkunniga även böra erinra därom, att därest postsparebanken införlivades med postverket, det anslag å 3,500 kronor, som funnes upptaget i postsparebankens utgiftsstat såsom ersättning till vissa befattningshavare hos generalpoststyrelsen för göromål för postsparebankens räkning, icke vidare behövde utgå.

Likaså torde i sådant fall den ersättning för postsparebanksgöromålens bestridande, som nu utginge till föreståndare för med statsbanestationer icke förenade poststationer, beräknad till sammanlagt 9,000 kronor om året, böra indragas.

Det andra av de övriga skäl, som talade för postsparebankens införlivande med postverket, vore, att en dylik förändring skulle möjliggöra inbesparing av åtminstone några tjänstemannabefattningar, vilket måste tillmätas en viss betydelse. Även om vinsten icke skulle komma att belöpa sig till mer än en eller annan befattning, vore den dock tillräcklig för att de sakkunniga även i denna omständighet skulle se ett motiv för, att postsparebanken borde införlivas med postverket.

Efter omorganisationen av postsparebanken bleve för övrigt postsparebankens personal så fåtalig, att det även av denna anledning måste anses olämpligt att bibehålla banken såsom ett självständigt ämbetsverk. Och för tjänstemännen själva voro det säkerligen en fördel att överflyttas till ett stort kommunikationsverk med därav följande större beföringsmöjligheter än att tillhöra ett verk med så ringa antal tjänstebefattningar, att praktiskt taget all beföring vore utesluten.

Det viktigaste skäl, som anförts till förmån för bibehållandet av postsparebankens självständiga ställning vore, enligt de sakkunnigas uppfattning, det, att banken måste, för att framgångsrikt fylla sin uppgift, äga en icke ringa grad av rörelsefrihet och beredas tillfälle att arbeta under så litet betungande former som möjligt; det vore nödvändigt, att den kunde fritt och obehindrat taga de initiativ,

vartill utvecklingen kunde föranleda. Man fruktade att, om postsparbanken uppginge i postverket, så skulle bankens utveckling bli lidande därpå. Beträffande detta skäl ville de sakkunniga framhålla, att de fullkomligt delade den uppfattningen, att de, som bleve satta att leda postsparbanken efter omorganisationen, måste hava jämförelsevis fria händer till initiativ och dispositioner. Det bleve givetvis nödvändigt, att de, som komme att bära ansvaret för postsparbankens bestånd och utveckling, ägde en avsevärd befogenhet, och att den, som finge sig det närmaste chefskapet över postsparbanksärendena anförtrött, offrade hela sin arbetsförmåga och hela sitt intresse åt banken. Men de sakkunniga vore övertygade om, att allt detta kunde vinnas lika bra, om postsparbanken införlivades med postverket och lades under en i generalpoststyrelsen nyinrättad byrå som om banken förbleve ett självständigt ämbetsverk. Vore förvaltningen lämpligt organiserad, vore det likgiltigt, om den person, som omhänderhade den dagliga ledningen av postsparbanksärendena, vore byråchef eller postsparbanksdirektör. Det berodde i alla händelser ytterst på de personliga egenskaperna hos chefen, huruvida banken bleve väl ledd eller ej, och det vore därför av synnerlig vikt, att till byråchefsbefattningen ävensom till byråchefens närmaste man endast ifrågakomme med chefsegenskaper utrustade och jämväl i övrigt fullt lämpliga personer. En duglig och för sin uppgift intresserad byråchef kunde givetvis uträtta mera för banken än en postsparbanksdirektör, som icke ägde tillräckligt intresse eller som lämpade sig mindre såsom organisatör och arbetsledare. Och att en chef för en postsparbanksbyrå i generalpoststyrelsen skulle så småningom förlora initiativkraft — exempelvis till åtgärder för främjande av sparsamheten — enbart av den anledningen, att han vore ledamot i generalpoststyrelsen, hölle de sakkunniga för mindre sannolikt, särskilt som han i så fall säkerligen finge bereda sig på att bli förflyttad till en annan tjänsteställning inom postverket och på så sätt lämna plats för en person, som bättre kunde fylla ställningen som chef för postsparbanksbyrån. Enligt det för kommunikationsverken gällande avlöningsreglementet kunde nämligen vilken tjänsteman som helst inom ett verk förflyttas till annan befattning inom verket, och denna bestämmelse utgjorde redan en garanti för att en person i chefsställning städse skulle söka bibehålla såväl intresse för sin tjänst som sin arbetsförmåga.

Vidare hava de sakkunniga — gent emot generalpoststyrelsens förut återgivna yttrande av den 1 november 1910 — åberopat, hurusom styrelsen liksom ett stort antal myndigheter numera förordat införande i vårt land av postcheckrörelse, vilken rörelse skulle omhänderhavas av postverket. Postcheckrörelsen vore emellertid en med postsparbanken till art och omfattning jämförlig rörelse, och då denna rörelse kunde inordnas i postverket utan att förrycka dess dittillsvarande uppgifter, borde ej heller hinder möta att förlägga postsparbanken till postverket.

Slutligen anföra postsparbankssakkunniga:

I sin skrivelse i fråga om indragning av postsparbankens pensionsavdelning hade postsparbankssakkunniga utan någon meningsskiljaktighet såsom stöd för sin uppfattning, att postsparbankens pensionsavdelning borde med 1921 års utgång indragas och postverket från 1922 års ingång övertaga de bestyr, som

postsparbanken då utförde för pensionsstyrelsens räkning på grund av lagen om allmän pensionsförsäkring, bland annat uttalat, att pensionsutbetalningarna icke skedde direkt från postsparbankens centralförvaltning utan genom postanstalterna i riket och att enligt det av de sakkunniga uppgjorda förslaget postkontoren även skulle komma att åläggas en första kontroll av de vid såväl postkontoren som poststationerna inlösta kvittokupongerna och att det icke kunde anses lämpligt, att en del av revisionen fullgjordes av postanstalterna och en annan del av postsparbanken, utan syntes det vid sådant förhållande nödvändigt att förlägga hela revisionsarbetet till postverket. Vidare skulle postmästarna även pröva inkomna framställningar om rätt att utkvittera annan tillkommande pension. Och om posttjänsteman vid utförandet av pensionsgöromål skulle begå en felaktighet, som måste utredas genom högre myndighet, så förefölle det vara lämpligare, att utredningen verkställdes av eller genom generalpoststyrelsen än av postsparbanken.

Då posttjänstemännen nu utförde ett mera omfattande arbete för postsparbanken än för pensionsstyrelsen, syntes ovannämnda enhälliga uttalande från de sakkunnigas sida kunna med än större fog åberopas såsom stöd för den uppfattningen, att posttjänstemännen vid sin tjänsteutövning icke borde lyda under mer än en myndighet, nämligen generalpoststyrelsen.

Den omständigheten, att i varje främmande land, där postsparbank funnes inrättad, banken hade en från postverket skild stat, kunde de sakkunniga icke tillmäta avgörande betydelse, då det gällde att utfinna den lämpligaste organisationsformen för vår svenska postsparbank. Varken i Danmark, Norge eller Schweiz funnes postsparbanksrörelse anordnad. Och det vore närmast med dessa länder, vilka i så många hänseenden överensstämde med vårt eget land, som en verkligt belysande jämförelse skulle kunna ske.

På grund av vad postsparbankssakkunniga sålunda anfört, hölle de bestämt före, att postsparbankens ställning såsom självständigt ämbetsverk borde upphöra och banken införlivas med postverket såsom en byrå i generalpoststyrelsen.

Reservation.

Postsparbankssakkunnigas ordförande, generaldirektör Juhlin, har avgivit ett särskilt yttrande och däri uttalat, att han ansåge postsparbanken böra bibehållas såsom självständigt ämbetsverk. Ur denna reservation tillåter jag mig anföra följande.

Den historiska redogörelse, som lämnats angående postsparbankens ställning till postverket, återfunnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 150 till 1911 års riksdag. De starka skäl, som anförts av 1908 års postsparbankskommitté, av postsparbankens styrelse, av generalpoststyrelsen och av dåvarande departementschefen mot inflyttande i generalpoststyrelsen av postsparbanken, ägde ännu fullt gällande kraft. Och i jämförelse med dessa verkade de skäl, som postsparbankssakkunnigas majoritet anförde för en dylik inflyttning, ej alls övertygande.

Vid tiden för ovannämnda myndigheters yttrande hade pensionsstyrelsen ej börjat fungera och följaktligen ej heller pensionsavdelningen inom postsparbanken. Den omständigheten, att postsparbanken 1911 hade att verkställa en del arbete för riks-försäkringsanstalten m. fl. institutioner, hade då ej utövat något egentligt inflytande vid frågans avgörande. Att dessa för postsparbankens verkliga ända-

mål mer eller mindre främmande uppgifter så gott som fullständigt försvunnit från dess verksamhetsområde borde ej heller nu spela någon roll vid bedömandet av frågan om postsparbankens ställning till postverket.

Reservanten erinrade vidare om ett av postsparbankssakkunniga framlagt förslag om anordnande av obligatorisk skolsparkasseverksamhet, vilket i det följande något skall beröras. Härmed skulle tillkomma ett nytt och synnerligen viktigt moment i postsparbankens verksamhet. För att denna för vårt land och för hela vårt folks fostran till sparsamhet så ofantligt viktiga verksamhet skulle från första stund ordnas och sedan utövas på ett ändamålsenligt och lyckligt sätt, fordrades för postsparbanken just vad departementschefen 1911 anförde, nämligen en självständig organisationsform, som naturligt och obehindrat av samorganisation med ett annat verk läte anpassa sig efter bankens särskilda behov, och som befordrade initiativtagande samt i övrigt all nödig rörlighet och snabbhet vid göromålens utförande.

De sakkunnigas synnerligen välbetänkta förslag om skolsparkasseverksamhet talade därför ytterligare för att bibehålla postsparbanken såsom en särskild institution.

Den omständigheten, som de sakkunnigas majoritet syntes tillmäta en avgörande betydelse, nämligen att postanstalterna fungerade såsom postsparbankskontor, hade förut ej anförts och torde ej heller nu kunna anföras såsom ett huvudskäl för den föreslagna inflyttningen.

De sakkunnigas majoritet hade uttalat, att med den, administrativt sett jämförelsevis begränsade uppgift, som ledningen av bankens verksamhet i fortsättningen innebure, bibehållandet av banken såsom självständigt ämbetsverk icke kunde anses vara erforderligt. Majoriteten syntes här hava överskattat omorganisationens betydelse, då den talade om den begränsade uppgiften i fortsättningen, men hava underskattat postsparbankens betydelse. Och dock hade de sakkunniga uttalat, att postsparbanken — rationellt ledd — hade avsevärda utvecklingsmöjligheter, och måhända kunde även andra nya riksgagnande uppgifter i framtiden med fördel läggas på postsparbanken.

Reservanten ansåge, att banken, sedan den befriats från för densamma mer eller mindre främmande uppgifter, skulle i fortsättningen hava en stor och betydelsefull samt viktig och svår uppgift att fylla, nämligen att med odelat nit och intresse, med kraft och kloket arbeta för att lära vårt folk sparsamhetens svåra konst och för att väcka och hålla vid liv hågen för sparsamhet bland befolkningen i vårt land. Denna uppgift, som ju postsparbanken även nu hade, skulle bliva ännu svårare och viktigare just genom införande av den av de sakkunniga föreslagna statliga skolsparkasseverksamheten.

Även efter omorganisationens genomförande måste en viss arbetsmängd utföras. Härför fordrades en viss mängd arbetskraft vare sig postsparbanken kvarstode såsom en särskild institution eller inflyttades såsom en byrå i generalpoststyrelsen. Den besparing, som genom det senare alternativet möjligen skulle uppkomma, skulle säkerligen ej, såsom majoriteten föreställde sig, hava till resultat indragande av en eller annan befattning och torde därför ej böra inverka på den viktiga frågan om postsparbankens framtida ställning såsom självständig institution.

Då den hittills vunna erfarenheten av postsparbankens verksamhet visat nyttan och nödvändigheten av att stegvis förvandla postsparbanken från en byrå inom generalpoststyrelsen till en fristående institution, funne reservanten det oklokt

att, såsom de sakkunnigas majoritet föreslagit, fullständigt kasta om och ånyo börja vandra på den såsom olämplig befunna vägen, och detta oaktat tungt vägande skäl talade för motsatsen, och oaktat statsmakterna så sent som 1911 just på grund av samma skäl beslutat inrätta postsparbanken såsom en fullt självständig institution.

Vidare uttalade sig reservanten om förhållandet mellan postcheck- och postsparbanksrörelserna, vartill jag i det följande återkommer.

*Yttranden
över post-
sparbanks-
sakkunnigas
förslag.*

Det av postsparbankssakkunniga framlagda förslaget att inordna postsparbanken i postverket har från de i ärendet hörda myndigheternas sida mött starkt motstånd.

*Riksgälds-
fullmäktige.*

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava sålunda anslutit sig till den ståndpunkt, som intagits av de sakkunnigas ordförande. Såsom av de sakkunnigas utredning framginge, yttra fullmäktige bland annat, hade den av de sakkunniga förordade anordningen på ett tidigare stadium av postsparbankens verksamhet varit prövad men befunnits behäftad med sådana olägenheter, att den sedermera blivit övergiven och ersatt med den nuvarande organisationen. De skäl, som legat till grund för denna förändring, funne fullmäktige alltjämt gällande, varemot i jämförelse därmed de skäl, som de sakkunniga anfört för postsparbankens återinflyttning i postverket, ingalunda syntes övertygande.

*General-
poststy-
relsen.*

Generalpoststyrelsen framhåller, att även om intet absolut hinder förefunnes för att postsparbankens åligganden skulle kunna fullgöras av en byrå i generalpoststyrelsen, särdeles kraftiga skäl dock skulle erfordras för att banken, endast några år efter det statsmakterna på grund av vunnen erfarenhet funnit densamma bära organiseras som ett självständigt ämbetsverk, åter skulle införlivas med postverket såsom en byrå i generalpoststyrelsen. De skäl, som för en sådan åtgärd anförts av postsparbankssakkunnigas flertal, vore så långt ifrån övertygande, att de enligt generalpoststyrelsens mening knappast syntes förtjäna något större avseende.

Den omständigheten, att postsparbanken, sedan den numera befriats från en del bestyr, som dittills ålegat densamma, icke längre behövde så stor personal som förut, funne styrelsen icke i och för sig kunna medföra, att banken borde berövas den självständiga ställning, densamma för närvarande intoge. Detta så mycket mindre, som, med hänsyn särskilt till bankens av de sakkunniga avsedda utvidgade verksamhet, det icke vore lätt att beräkna, i vilken mån banken kunde komma att svälla ut och kräva ökad arbetskraft.

Den ekonomiska fördel, som måhända skulle kunna vinnas genom

postsparbankens införlivande med postverket, bleve, även sådan denna fördel beräknats av de sakkunniga, alltför obetydlig för att kunna tillmätas någon betydelse vid avgörande av omhandlade fråga.

Statskontoret har anfört bland annat följande:

Statskontoret.

De fördelar, som enligt betänkandet — delvis dock på lösa förmodanden — skulle vara att vinna genom postsparbankens införlivande med generalpoststyrelsen, syntes vara av den jämförelsevis ringa betydelse, att de ingalunda borde få vara avgörande i den viktiga frågan om postsparbankens plats i statsförvaltningen. Den ställning inom administrationen, som banken enligt statsmakternas beslut kommit att intaga, vore resultatet av en konsekvent utveckling och syntes väl motiverad av ämbetsverkets säregna uppgifter. En ändring härutinnan syntes icke vara påkallad av några nya omständigheter, som tillkommit efter det banken år 1911 uppförts på ordinarie stat såsom självständigt ämbetsverk, och borde icke vidtagas utan verkligt vägande skäl. Några sådana kunde de sakkunniga knappast anses hava andragit. Vad åter anginge ledningen av själva bankgöromålen, syntes det statskontoret nödigt att bankchefen hade den mera självständiga ställning och det mera odelade ansvar, som tillkomme direktören för en fristående sparbank i jämförelse med vad som skulle bliva förhållandet, om han förvandlades till byråchef i generalpoststyrelsen. I detta hänseende innebure sakkunnigeförslaget en avgjord försämring. Statskontoret förordade, att banken måtte bibehålla sin ställning såsom självständigt ämbetsverk.

Statskontorets yttrande är emellertid icke enhälligt. Föredraganden, *Reservation.* statskommisarien Ouechterlony, har nämligen varit av skiljaktig mening och, efter en längre motivering, gjort det uttalandet, att, även om man genom den ifrågasatta sammanslagningen icke skulle vinna några större verkligt betydande fördelar, så torde å andra sidan några egentliga nackdelar icke kunna påvisas, liksom även de positiva skälen för postsparbankens bibehållande som självständigt ämbetsverk syntes föga bärande. Enbart de omständigheterna, att banken för sin rörelse vore fullständigt beroende av postverket, vilket ombestyrde alla dess förbindelser med allmänheten, samt att generalpostdirektören vore och väl också måste vara bankens högste chef, syntes angiva bankens inordnande som en byrå i generalpoststyrelsen såsom den ur organisatorisk synpunkt enda riktiga lösningen.

Styrelsen för postsparbanken åberopar såsom stöd för postsparbankens bibehållande såsom självständigt ämbetsverk, bland annat, de skäl, som av chefen för finansdepartementet år 1911 anförts för den då genomförda organisationsformen. Vidare anför styrelsen, att det, med *Postsparbanksstyrelsen.*

hänsyn till den kraftiga utveckling postsparbanken under de senare åren undergått och den utveckling den kunde förväntas komma att undergå, torde för framtiden bliva nödvändigt att i spetsen för det stora penninginstitutet sätta en i finansiella ting grundligt utbildad person. Vid bifall till sakkunnigemajoritetens förslag måste emellertid postsparbankschefen jämväl äga den postala utbildning, att han kunde deltaga i skötseln av postverket, och komme härigenom den krets, inom vilken man vid tillsättandet av ifrågavarande chefspost har att välja, att i synnerligen hög grad begränsas. Vidare framhåller postsparbanksstyrelsen, bland annat, att postsparbanken är en sparbank, postverket ett kommunikationsverk. Dessa uppgifter äro, säger styrelsen, så åtskilda, förutsätta så skilda fackinsikter hos ledningen och så olika arbetsformer, att ett sammanförande av de båda institutionerna under en och samma ledning icke kunde anses grundat i sakens egen natur.

Fullmäktige i riksbanken hava i huvudsak gjort samma uttalande som fullmäktige i riksgäldskontoret.

Riksbanksfullmäktige.

Departementschefen.

Vid postsparbankens inrättande torde man hava utgått från, att postsparbanken skulle i organisatoriskt avseende inordnas i postverket. Såsom tidigare erinrats, framhöllo sålunda de av Kungl. Maj:t den 16 december 1881 tillkallade kommitterade för avgivande av yttrande och förslag i fråga om inrättande av en under statens garanti ställd allmän postsparbank i sitt den 23 december 1882 avgivna betänkande — sedan de förordat inrättandet av en postsparbank — att då den allmänhet, som komme att begagna sig av postsparbanken, skulle i sådant avseende uteslutande betjänas av postanstalternas tjänstemän, det vore tydligt, att ledningen av postsparbankens angelägenheter borde uppdragas åt den myndighet, vilken styrelsen över postverket vore anförtrodd. Trots detta uttalande erhöll banken emellertid enligt kommitterades förslag, vilket av statsmakterna i huvudsak godtogs, redan från början en organisationsform, som gjorde den till en från postverket fristående institution. Visserligen skulle postsparbanksärendena handläggas inom en i generalpoststyrelsen nyinrättad, på extra stat uppförd byrå, den s. k. postsparbanksbyrå, vars chef var byråchef i generalpoststyrelsen, men överstyrelsen för postsparbanken uppdrogs ej åt generalpoststyrelsen utan åt en särskild styrelse, som utgjordes av generalpostdirektören såsom ordförande, förenämnde byråchef såsom föredragande och tre andra ledamöter, av vilka en förordnades av Kungl. Maj:t, en utsågs av fullmäktige i riksbanken och en av riksgäldsfullmäktige. Formellt var chefen för postsparbanksbyrå ända till år 1902 ledamot av generalpoststyrelsen, men

då denna byrå redan från början torde hava ansetts såsom ej tillhörande postverket, kom ej heller byråchefen att i verkligheten utöva något ledamotskap i generalpoststyrelsen. Då han sistnämnda år frikallades från ledamotskapet ifråga, innebar detta därför ej någon förändring i byråchefens dittillsvarande ställning, sådan densamma i verkligheten kommit att gestalta sig.

De band, som från början förenat postsparbanken med postverket, lossades ytterligare, då postsparbanken år 1904 erhöll egen huvudkassa. Först genom beslut av 1911 års riksdag erhöll postsparbanken emellertid formellt en fristående ställning, i det densamma uppfördes på ordinarie stat som ett självständigt ämbetsverk. Härigenom inträdde dock i stort sett icke någon förändring i bankens dittillsvarande förhållande till postverket.

Det nu av postsparbankssakkunniga framlagda förslaget till omorganisation av postsparbanken innebär en väsentlig förändring av bankens nuvarande organisation och ställning i förhållande till postverket. Förslaget avser en lösning av det organisatoriska problemet, som visserligen erbjuder viss likhet med den tidigast tillämpade organisationsformen, men dock företer betydande skiljaktigheter från densamma. Enligt förslaget skulle sålunda postsparbanken helt uppgå i postverket och den byrå, på vars handläggning postsparbanksärendena skulle ankomma, i organisatoriskt hänseende erhålla i huvudsak samma ställning i generalpoststyrelsen som övriga byråer. Den speciella sakkunskap på affärlivets område, som ansetts nödvändig för bedömande av viktigare postsparbanksärenden, såsom medelsplacering och dylikt, skulle enligt förslaget tillföras generalpoststyrelsen genom särskilda fullmäktige.

Givetvis kan det synas vara ägnat väcka betänkligheter att nu ånyo upptaga frågan om postsparbankens ställning till postverket, då relativt kort tid förflutit, sedan statsmakterna tagit ståndpunkt till nämnda fråga. Att märka är emellertid till en början, att i varje fall en lönereglering för postsparbankens personal icke längre kan anstå och att man i sammanhang därmed blir nödsakad taga ståndpunkt till vissa organisatoriska frågor och fastläsa bankens organisation för längre tid framåt. Härtill kommer, att det förslag till införande av postgirorörelse, som jag i det följande kommer att förorda, är ägnat att i hög grad inverka på bankens ställning i förevarande avseende. Den erfarenhet, som sedan den senaste omorganisationen 1911 vunnits av bankens verksamhet, torde ock hava visat, att de förhoppningar, vilka vid denna omorganisation ställdes på bankens framtida utveckling, icke blivit annat än i ringa mån infriade. Sålunda har hittills någon verklig vinst av postsparbanksrörelsen icke uppkommit, utan har denna rörelse snarare visat sig gå med

förlust. Även om detta till viss grad varit beroende av de särskilda tidsförhållandena, torde dock orsaken i icke ringa mån kunna tillskrivas de former, under vilka banken för närvarande arbetar. Enligt mitt förmenande kan därför den omständigheten, att statsmakterna tidigare tagit ståndpunkt till frågan om bankens organisation, ej få utgöra hinder för att denna fråga nu ånyo göres till föremål för noggrann omprövning, helst om hänsyn toges till de närvarande förhållandena, då det gäller att å varje område söka ernå största möjliga förenklingar och besparingar inom statsförvaltningen. Det av postsparbankssakkunniga framlagda förslaget kan ej heller, såsom nyss antytts, anses innebära allenast genomförandet av en tidigare för banken prövad organisationsform.

Beträffande själva saken vill jag till en början framhålla, att jag till fullo delar den uppfattning, som chefen för finansdepartementet år 1911 uttalat i fråga om nödvändigheten av att banken erhåller en stark organisation och att den gives en rörelsefrihet, som medgiver de initiativ från bankledningens sida, vartill utvecklingen kan föranleda. Å andra sidan torde man dock icke kunna bortse från det intima samarbete, som förefinnes och enligt min mening alltjämt måste förefinnas mellan postsparbanken och postverket. Det är sålunda att märka, att postverket för närvarande förmedlar så gott som postsparbankens hela inlåningsrörelse samt huvudparten av alla uttagningar från banken. Jämväl för framtiden torde postsparbanken nödgas taga postverkets tjänster i anspråk i lika stor omfattning som förut. Bankens verksamhet är därför till väsentligaste del beroende av postverket och dess tjänstemän.

Den naturliga anslutning till postverket, som alltså förefinnes, utgör uppenbarligen ett starkt skäl för postsparbankens införlivande med postverket, dock under förutsättning att, jämväl efter en dylik införlivning, banken kan beredas den fasta organisation och dess ledning den självständiga ställning, som ett handhavande på tillfredsställande sätt av bankens angelägenheter kräver.

I detta sammanhang torde böra betonas, att generaldirektören och chefen för postverket redan nu i sin självskrivna egenskap av ordförande i postsparbanksstyrelsen är postsparbankens högste chef. Enligt gällande bestämmelser är generaldirektören ensam bestämmande i alla de ärenden, som inför honom föredragas av postsparbanksdirektören, och i fråga om ärenden, som föredragas i den samlade postsparbanksstyrelsen, äger generaldirektören, i händelse av lika röstetal, utslagsröst. Postsparbanksdirektören är alltså icke utrustad med den vidsträckt befogenhet att själv träffa avgöranden, som i allmänhet är medgiven chefer för statens verk, utan intager i verkligheten ungefär enahanda ställning som en

byråchef i generalpoststyrelsen. Enligt instruktionen för postsparbanken äger han ej att självständigt avgöra annat än ärenden av mindre vikt. Chefen för förutvarande postsparbanksbyrå hade ungefär enahanda befogenhet som postsparbanksdirektören nu har. Bankens uppförande på ordinarie stat medförde sålunda i detta hänseende ingen verklig förändring.

Det mått av självständighet och rörelsefrihet, som för närvarande tillkommer postsparbanksdirektören, torde utan svårighet och om så anses önskvärt även i ökad grad kunna beredas chefen för den byrå i generalpoststyrelsen, vilken enligt postsparbankssakkunnigas förslag skulle inrättas för handhavande av postsparbanksrörelsen. De sakkunniga hava jämväl i sitt förslag utgått ifrån att nämnde byråchef skulle erhålla en relativt vidsträckt befogenhet. Ej heller i övrigt synes den ifrågasatta sammanslagningen behöva utgöra hinder för att åt banken gives en praktisk och affärsmässig samt med liknande företag jämförlig förvaltning.

För egen del kan jag ej heller finna, såsom från vissa håll gjorts gällande, att postsparbanksrörelsens beskaffenhet i och för sig skulle utgöra något hinder för bankens inordnande i postverket, särskilt sedan banken numera befriats från så gott som alla de banken förut åliggande uppgifter, vilka legat vid sidan av dess egentliga verksamhet. Postsparbankens centralförvaltning synes i stort sett kunna betecknas såsom en bokföringsanstalt för postanstalternas postsparbanksrörelse och ett organ för medelsplacering. Vad bokföringen angår, så lär denna kunna ske på ett fullt lika tillfredsställande sätt i generalpoststyrelsen som i en självständig postsparbank. Ej heller torde det med fog kunna befaras, att medelsplaceringen, som för en anstalt av den typ, postsparbanken tillhör, icke torde vara allt för komplicerad, skulle lida men genom bankens införlivande med postverket. Den sakkunskap på det finansiella området, som givetvis måste förefinnas i postsparbanksledningen, torde på ett tillfredsställande sätt kunna tillföras densamma genom den av sakkunniga föreslagna fullmäktigeinstitutionen. I övrigt torde postverket genom sina organ och sin organisation väl lämpa sig icke blott för bankens inlåning utan jämväl för en bekväm medelsredovisning och för en betryggande kontroll å denna redovisning. Bankledningens främsta uppgift efter en införlivning med postverket skulle därför säkerligen bliva att med smidig anpassning till postverkets apparat skapa en för bankens säregna förhållanden avpassad, enkel och billig men effektiv organisation. Men förvisso har postverkets ledning på detta område haft att lösa väl så svåra uppgifter vid uppbyggandet av verkets nuvarande organisation och arbetsmetoder. Inom postverket har som bekant sedan länge ett livligt arbete pågått för åstadkommande av förenklade och förbilligande arbetsmetoder inom

rörelsens samtliga grenar. Bankens införlivande med postverket torde därför enligt min mening vara ägnat att i hög grad främja den tekniska reformeringen inom banken. Jag vill jämväl här framhålla, att generalpoststyrelsen, som avstyrkt det föreliggande förslaget, dock förklarat, att intet absolut hinder förefunnes för att postsparbankens åligganden skulle kunna fullgöras av en byrå inom styrelsen. De postdirektörer och posttjänstemän, vilka av generalpoststyrelsen blivit satta i tillfälle att yttra sig i frågan, hava, enligt vad jag erfarit, i allmänhet antingen tillstyrkt postsparbankssakkunnigas förslag eller ock förklarat sig icke hava något att erinra mot den ifrågasatta sammanslagningen.

Likaledes må erinras, att generalpoststyrelsen kraftigt förordat införande i Sverige av s. k. postcheckrörelse, vilken rörelse, som skulle handhavas av postverket, synes mig i viss mån vara med postsparbanksrörelsen till art och omfattning jämförlig. Därest, som jag ämnar föreslå, postcheckrörelse nu införes här i landet, kan vid postsparbankens införlivning i postverket frågan om den centrala organisationen av dessa rörelsegrenar ses i ett sammanhang, varmed åtskilliga fördelar äro förbundna. Jag behöver i sådant hänseende här — under hänvisning i övrigt till den följande framställningen — endast erinra om, att särskild och enahanda sakkunskap måste anlitas vid frågor om placering av båda rörelsernas medel.

Mot de sakkunnigas föreliggande förslag har anmärkts, bland annat, att det skulle vara förenat med olägenheter att vidtaga en anordning, varigenom chefen för den byrå i generalpoststyrelsen, som skulle handlägga postsparbanksärenden, skulle bliva ledamot av generalpoststyrelsen och varigenom övriga byråchefer skulle bliva tvungna att närvara i styrelsen även vid avgörandet av postsparbanksfrågor. Härtill torde dock kunna genmälas, att det uppenbarligen måste vara till nytta för chefen för postsparbanksbyrån att icke alldeles förlora kontakten med postanstalterna, det organ som i stort sett representerar postsparbanken gent emot allmänheten. För utfärdande av reglementariska bestämmelser rörande postsparbankstjänsten vid postanstalterna torde det säkerligen även vara behöfligt för ifrågavarande byråchef att äga en viss kännedom om förhållandena vid postverket. Givetvis borde dock denne byråchef i lämplig omfattning befrias från skyldighet att närvara i generalpoststyrelsen vid avgörandet av till andra byråer hörande ärenden, liksom å andra sidan övriga byråchefer i generalpoststyrelsen i regel icke skulle deltaga i behandlingen av rena postsparbanksärenden. De bestämmelser, som i förevarande avseenden påkallas för att bereda postsparbanksbyråns chef

nödig självständighet inom generalpoststyrelsen, skulle det ankomma på Kungl. Maj:t att meddela genom ändringar i styrelsens instruktion.

Utöver vad ovan framhållits torde jämväl i övrigt vissa fördelar stå att vinna genom den ifrågasatta omorganisationen. Sälunda måste det betecknas såsom en fördel, därest postverket, som redan nu förmedlar huvudparten av postsparbanksrörelsen, finge övertaga hela postsparbanksdriften, varigenom ansvaret för denna rörelse i dess helhet komme att påvila en enda verksstyrelse. Härigenom skulle jämväl den nu föreliggande oegentligheten, att posttjänstemännen vid sin tjänsteutövning lyda under två skilda styrelser, komma att upphöra. Genom postsparbankens sammanslagning med postverket komme vidare ökad möjlighet att beredas för en god rekrytering av bankens personal, medan å andra sidan för denna personal vidgade befordringsutsikter skulle yppa sig. Genom att alla reglementariska föreskrifter för postanstalterna finge utfärdas av generalpoststyrelsen skulle säkerligen också en del förenklingar i postsparbankstjänsten och i räkenskapsväsendet vid postanstalterna kunna genomföras. Enligt vad jag får tillfälle beröra i annat sammanhang, torde den ifrågasatta förändringen i och för sig möjliggöra inbesparing av åtminstone några tjänstemannabefattningar.

Slutligen må här framhållas, att postsparbankens införlivande med postverket icke skulle medföra någon förändring i bankens förhållande till allmänheten, som säkerligen redan nu icke vet annat än att postverket och postsparbanken äro ett.

Vid övervägande av de på föreliggande fråga inverkan omständigheter har jag för min del kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för den av de sakkunniga föreslagna reformen. Jag vill alltså, under åberopande av vad jag ovan anfört, förorda, att postsparbankens ställning såsom självständigt ämbetsverk upphäves med utgången av år 1922 och att banken vid 1923 års ingång inordnas i postverket såsom en till generalpoststyrelsen hörande byrå.

Skolsparkasseverksamhet.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 maj 1910, nr 150, hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida till främjande av ungdomens fostran till sparsamhet åtgärder kunde vidtagas för att befordra sparkasseverksamheten i skolorna.

Närmast med anledning av denna skrivelse, vilken jämte vissa andra ifrågavarande spörsmål berörande handlingar överlämnats till post-

sparbankssakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörande av det dem lämnade uppdraget, hava de sakkunniga i sitt betänkande framlagt förslag om anordnande av en i viss mån obligatorisk skolsparkasseverksamhet i förbindelse med postsparbanken i skolor, som stå under skolöverstyrelsens inseende.

Postsparbankssakkunniga.

I samband härmed hava postsparbankssakkunniga påvisat, att användningen av s. k. sparmärken på sista åren betydligt nedgått. Detta förhållande tillskriva postsparbankssakkunniga huvudsakligen införandet i postsparbanksrörelsen av s. k. ficksparbössor. Den starka stegringen i antalet ficksparbössor, som försålts under de sista åren, tyder — framhålla de sakkunniga — på, att idén med detta slags bössor nu slagit igenom.

Under år 1920 hade försålts 862,957 sparmärken till ett sammanlagt belopp av 86,295 kronor 70 öre. Postsparbankens omkostnader för dessa märken hade de sakkunniga beräknat till i runt tal 14,700 kronor, utgörande sålunda icke mindre än 17 procent av hela det för märkena inflyttna beloppet, varvid emellertid ingen kostnad beräknats för postanstaltarnas arbete för sparmärksförsäljningen. De sakkunniga ansåge obestridligt, att sparmärksförsäljningen vore en i förhållande till resultatet ganska dyrbar metod för sparverksamhetens främjande. Sparsamhetsidén skulle, enligt de sakkunnigas åsikt, bättre främjas genom att postsparbanken underlättade anskaffandet av ficksparbössor för skolbarnen.

Under förutsättning att skolsparkasseverksamheten ordnades enligt de sakkunnigas förslag, ansåge postsparbankssakkunniga, att sparmärkena kunde och borde indragas.

Yttranden.

De hörda myndigheterna hava i allmänhet ställt sig välvilliga till förslaget om införande av sparkasseverksamhet i skolorna i förbindelse med postsparbanken. Särskilt skolöverstyrelsen har dock i flera viktiga punkter uttalat en från de sakkunnigas uppfattning avvikande mening.

Departementschefen.

Frågan om vidtagande av åtgärder för skolungdomens fostran till sparsamhet är uppenbarligen en angelägenhet av mycket stor betydelse. Emellertid torde denna fråga ännu icke föreligga i sådant skick, att något definitivt förslag i ämnet kan framläggas. Det synes mig därför nödvändigt, att frågan blir föremål för ytterligare utredning, innan densamma underställes slutlig prövning av Kungl. Maj:t. Ett sådant uppskov kan desto lättare ske, som denna fråga icke torde behöva sättas i direkt samband med postsparbankens omorganisation.

Till frågan om sparmärkenas indragning återkommer jag i det följande.

Postgiro(postcheck-)rörelse.

Den 9 oktober 1917 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att verkställa utredning beträffande införande i Sverige av så kallad postcheckrörelse. Kommittén bestod av generaldirektören Juhlin som ordförande samt numera generalkonsuln, filosofie doktorn F. A. A. Grönwall, ledamoten av riksdagens andra kammare, grosshandlaren O. A. E. Lithander, riksbanksfullmäktigen S. I. W. Philipson samt postdirektören T. G. B. Wennqvist.

I samband med kommitténs tillsättning anförde departementschefen beträffande postcheckrörelsens innebörd och dess fördelar bland annat följande:

Postcheckrörelsen innebure, att en person, som hos postverket erhållit ett postcheckkonto, kunde å närmaste postanstalt eller till och med genom en lantbrevbärare insätta penningar å eget konto eller å annans konto och blott genom utskrivande av en blankett utan minsta kontanta inbetalning låta från sitt eget konto antingen överflytta medel till annans konto eller få till annan person kontant utbetald en viss summa. Likaså kunde en person vid vilken postanstalt som helst inbetala medel å en kontoinnehavares konto, innehavaren kunde vara enskild person, bank, förening, bolag eller dylikt. Vidare funnes möjlighet beredd för kontoinnehavare att från sitt postcheckkonto överföra belopp till konto i bank samt att omvänt transportera belopp från bankkonto till postcheckkonto.

Fördelarna av postcheckrörelsen torde ligga i öppen dag. Framst borde framhållas den stora betydelse i nationalekonomiskt avseende därav, att enligt denna anordning den *kontanta* penningomsättningen kunde i hög grad nedbringas. Även för den enskilde innebure det givetvis stor besparing i tid och kostnader att icke behöva mottaga eller avsända kontanta likvider utan kunna överlämna detta åt postverket.

I sitt den 20 oktober 1919 avgivna betänkande förordade postcheckkommittén införande av postcheckrörelse i vårt land.

Postcheck-
kommittén.

Av kommittébetänkandet, till vars närmare innehåll jag tillåter mig hänvisa, framgår, att postcheckrörelse blivit införd i ett stort antal av Europas länder och därvid vunnit stor omfattning. Ifrågavarande rörelse synes icke haft någon ogynnsam inverkan på affärs- eller sparbankers rörelse utan tvärtom varit dessa penninginstitut till nytta såväl för deras egen betalningsrörelse som ock vid deras bemödanden att i nationalekonomiskt intresse begränsa användandet av kontanta penningar vid verkställandet av likvider. Beträffande det ekonomiska utbytet av rörelsen meddelas, att i de länder, där rörelsen varit införd under sådan

tid, att resultatet av densamma kunde överskådas, detta utbyte varit gynnsamt.

Som skäl för postcheckrörelsens införande i Sverige har kommittén särskilt framhållit det ekonomiska livets behov av förbättrade anordningar för verkställande av likvider, nödvändigheten av en förenkling och centralisering av den genom postens förmedling bedrivna betalningsrörelsen samt angelägenheten av en allmännare utbredning av de penningbesparande betalningsmetoderna. I berörda hänseenden hade postcheckrörelsen visat sig fylla ett flertal särskilt beaktansvärda uppgifter. För *affärslivet* medförde densamma sålunda i hög grad förenkling och reda i betalningsrörelsen, väsentlig lättnad i bokföringen och förmånen av relativt låga avgifter. Beträffande *postverket* hade postcheckrörelsen visat sig på ett synnerligen lyckligt sätt kunna i stor utsträckning avlösa det mera tung- hanterliga och omständliga postanvisningsförfarandet, något som vid postanvisningsrörelsens fortgående och allt starkare stegring förr eller senare måste anses synnerligen önskvärt. Ur *nationalekonomisk synpunkt* måste framför allt betonas den kraftiga inbesparing av kontanta penningmedel, postcheckrörelsen visat sig mäktigt genomföra.

Enligt kommittéförslaget skulle för varje deltagare i rörelsen öppnas räkning hos postverket eller s. k. postcheckkonto. Postcheckkontona skulle föras vid särskilda s. k. postcheckkontor, som skulle utgöra rörelsens centralpunkter och vilka skulle inrättas å de orter, Kungl. Maj:t bestämde. Inbetalningar på och utbetalningar från ett konto skulle emellertid även kunna förmedlas av de lokala postanstalterna och av lantbrevbärarna genom användande av ett särskilt slags postanvisningar, adresserade till eller avsända från vederbörande postcheckkontor.

De grundläggande bestämmelserna för postcheckrörelsen, för vilkas närmare innebörd jag blir i tillfälle att i det följande yttra mig, hava av postcheckkommittén sammanfattats i ett i betänkandet intaget förslag till förordning angående postcheckrörelsen.

Enligt förordningen skulle på varje postcheckkonto alltid inestå en s. k. grundplåt, varöver kontoinnehavare icke ägde förfoga, förrän kontot upphörde. Beträffande de avgifter, som skulle utgå i postcheckrörelsen, föreslogs, *att* avgiften för inbetalning skulle sättas till 10 öre för belopp av högst 50 kronor och 20 öre för högre belopp, *att* för utbetalning skulle upptagas dels en grundavgift av 5 öre dels ock en tilläggsavgift av 2 öre för varje påbörjat 100-tal kronor, samt *att* överföring från ett till annat konto (girering) skulle vara avgiftsfri.

Å inestående medel skulle kontoinnehavare gottgöras ränta enligt bestämmelser, som skulle utfärdas av Kungl. Maj:t. Kommittén hade tänkt sig, att räntefoten tills vidare skulle vara 1,8 % och beräknas efter vissa närmare angivna bestämmelser.

Brev från kontoinnehavare till postcheckkontor skulle under viss förutsättning vara portofritt.

I postcheckrörelsen inestående medel skulle förvaltas av generalpoststyrelsen och, i den mån de icke behövde omedelbart tagas i anspråk för utbetalningar, placeras på i förslaget närmare angivet sätt. Frågor om medlens placering skulle avgöras av särskilda fullmäktige, bestående av generalpostdirektören, chefen för en i generalpoststyrelsen inrättad checkbyrå, en av Kungl. Maj:t särskilt förordnad ledamot samt en av fullmäktige i riksbanken och en av fullmäktige i riksgäldskontoret.

I fråga om det sätt, varpå postcheckrörelsen enligt kommitténs mening borde organiseras i Sverige, innehåller betänkandet i huvudsak följande:

Postcheckkontorens antal skulle under den första tiden begränsas till fyra, förlagda ett i Stockholm, ett i Göteborg, ett i Malmö och ett i Sundsvall. Dessa postcheckkontor skulle vara helt och hållet fristående i förhållande till postkontoren å respektive platser och förestås av postmästare, av vilka de i de tre förstnämnda städerna skulle tillhöra klass 1 och postmästaren i Sundsvall klass 2, allt enligt den för postverket gällande lönestaten. Vid varje postcheckkontor skulle dessutom anställas en kontrollör samt för övrigt förste postexpeditörer, postexpeditörer och andra tjänstemän, så att enligt förslaget skulle för postcheckkontoren erfordras 63 tjänstemän. För centralförvaltningens befattning med postcheckrörelsen skulle i generalpoststyrelsen inrättas en ny byrå med — förutom byråchef — en sekreterare och ytterligare 11 tjänstemän i olika tjänstegrader.

Emot förslaget, i vad det avsåg att medel inestående å postcheck-*Reservation.* räkning skulle vara räntebärande, avgavs reservation av kommitténs ledamot Grönwall, vilken uttalade som sin åsikt, att någon ränta icke borde utgå.

Av de myndigheter och korporationer, som avgåvo utlåtanden över postcheckkommitténs förslag, tillstyrkte fullmäktige i riksbanken, generalpoststyrelsen och kommerskollegium postcheckrörelsens införande, varjämte bank- och fondinspektionen förklarade sig icke vilja avstyrka förslaget. Mot det föreslagna antalet postcheckkontor och förslaget om ränteberäkning uttalades dock från några håll erinringar mot kommittéförslaget, vartill jag återkommer i det följande. Svenska bankföreningen avstyrkte däremot förslaget. Vad särskilt kommerskollegium beträffar meddelade detta, att samtliga handelskammare i riket, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund samt Sveriges redareförening lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet. Enär på grund härav det av kollegium avgivna yttrandet kommit att innehålla de olika synpunkter i frågan, som gjort sig gällande, tillåter jag mig meddela följande sammandrag av detta yttrande:

*Yttranden
över post-
checkkom-
mitténs för-
slag.*

I vissa av de till kollegium avgivna yttranden hade fördelarna med ett postchecksystem framhållits vara stora särskilt för bolag och föreningar vid inkassering från ett större antal personer av smärre belopp, såsom försäkringspremier, medlemsavgifter och dylikt. Därtill komme, att, sedan sagda system vunnit en så pass allmän anslutning, att girering i större skala kunde försiggå, detta måste medföra, åtminstone i viss mån, undanträngandet av den förhärskande ställning såsom betalningsmedel, vilken banksedeln allt fortfarande intoge här i landet. Erfarenheten från främmande länder ådagalade vidare, att systemet vore av nationalekonomisk betydelse även såtillvida, att detsamma genom att underlätta verkställandet av betalningar från mera avlägsna landsändar vore av beskaffenhet att i den allmänna penningrörelsen indraga av enskilda personer förvarade kontanta medel. I viss mån skulle systemet kunna avlösa det mera tunga postanvisningsförfarandet, något som även för postverket skulle medföra avsevärd lättnad.

I andra yttranden hade anförts bland annat, att med den utveckling postremissväxeln och bankchecken redan fått i vårt land och de möjligheter till ytterligare utveckling, som det härutinnan förefunnes, postchecken icke syntes vara av behovet påkallad, att det därför ur nationalekonomisk synpunkt skulle vara oegentligt att utan verkligt behov skapa en ny kostsam organisation samt att på grund av å ena sidan vårt lands geografiska utsträckning samt å andra sidan vårt genom talrika filialer jämförelsevis utvecklade bankväsende postcheckrörelsen icke hade utsikter att vinna någon större anslutning.

Efter att hava återgivit postcheckkommitténs huvudsakliga motiv för postcheckrörelsens införande i vårt land yttrar kollegium huvudsakligen följande:

Vid övervägande av de skäl, som i ärendet anförts för och mot införande av postcheckrörelse i vårt land, syntes det kollegium vara förenat med avsevärda svårigheter att kunna bedöma, huruvida, fränsett den postala synpunkten, de med dess införande förbundna avsevärda statliga kostnader motsvarades av fördelarna därmed, helst som likvideringar medelst postcheck merendels på grund av själva organisationen icke skulle kunna ske med den snabbhet, som från affärssynpunkt skäligen kunde krävas och som med redan tillämpade betalningssätt kunde ernås. Kollegium hölle även före, att på grund av de säregna förhållandena i vårt land — postremissväxeln stora betydelse för affärlivet samt landets stora areal och ringa folktäthet — postcheckrörelsen icke komme att så hastigt som i vissa främmande länder vinna insteg. Särskilt torde det dröja avsevärd tid, innan den för inbesparandet av de kontanta betalningsmetoderna viktiga gireringen nådde en sådan omfattning, att postcheckrörelsen ur nationalekonomisk synpunkt kunde få någon nämnvärd betydelse för landet. Då kollegium emellertid ansågo sig böra uttala sig för införandet i vårt land av postcheckrörelsen, skedde detta huvudsakligen med hänsyn till de av kommittén och flera handelskamrar framhållna fördelarna därav för större och mindre affärsföretag ävensom föreningar vid vissa likviders verkställande. Dessa fördelar kunde redan från början bliva av viss betydelse och möjligheter funnes givetvis att utveckla denna gren av rörelsen.

Svenska bankföreningen framhöll i sitt avstyrkande yttrande bland annat följande:

Allmänheten ägde hos oss i postremissväxeln ett kostnadsfritt och bekvämt omsättningsmedel. Det vore från nationalekonomisk synpunkt i hög grad olämpligt och under då rådande förhållanden alldeles förkastligt att, utan att något egentligt behov förelåge, tillskapa en så stor organisation som den av kommittén ifrågasatta. Genom att åtaga sig nya uppdrag droges postverket från sin egentliga uppgift att vara ett kommunikationsverk.

Även postsparbankssakkunniga hava i sitt betänkande behandlat frågan om postcheckrörelses införande i vårt land.

Postsparbankssakkunniga.

Postsparbankssakkunniga framhöllo därvid, att jämväl de funnit skäl tala för att postcheckrörelse infördes i Sverige. De förklarade sig emellertid hava uppmärksammat de många beröringspunkter, som, enligt postsparbankssakkunnigas mening, skulle komma att förefinnas mellan postsparbanks- och postcheckrörelserna. I sådant hänseende framhöllo postsparbankssakkunniga, att båda dessa rörelsegrenar skulle från allmänheten mottaga penningar och göra dessa medel fruktbarande på i stort sett samma sätt. Då nu de sakkunniga föreslagit, att postsparbanken skulle inordnas i postverket såsom en särskild byrå i generalpoststyrelsen, funne de sakkunniga det helt naturligt, att, om postcheckrörelse infördes, även den centrala ledningen av denna rörelse förlades till samma byrå. Förutom denna ändring av postcheckkommitténs förslag i fråga om den centrala ledningen av postcheckrörelsen föreslogo de sakkunniga även en mycket genomgripande förändring av organisationen i övrigt. Först och främst ansåge de sakkunniga, i likhet med generalpoststyrelsen och flera handelskammare, att delägarnas konton borde föras vid flera kontor än de av postcheckkommittén ifrågasatta. De sakkunniga hade tänkt sig förslagsvis 13 kontor, men ansåge, att det borde tillkomma generalpoststyrelsen att bestämma, vid vilka postkontor deltagarnas räkningar skulle föras. De sakkunniga ansåge sig nämligen böra förorda, att inga särskilda postcheckkontor inrättades, utan att vissa av de redan befintliga postkontoren skulle erhålla i uppgift att fungera såsom bokföringskontor, d. v. s. föra deltagarnas räkningar. Genom en sådan anordning komme givetvis postverkets omkostnader för postcheckrörelsen att avsevärt nedbringas. De sakkunniga ansåge vidare, att för deltagarna inom Stockholms stad och län samt inom Södermanlands, Uppsala och Västmanlands län räkningarna syntes kunna med fördel föras vid en särskild avdelning inom den nya byrå i generalpoststyrelsen, som skulle handlägga postsparbanks- och postcheckärenden. Härigenom vunnes, att den centrala ledningen kunde mera intimt övervaka det mest omfattande bokföringsarbetet.

Beträffande vad postsparbankssakkunniga sålunda ifrågasatt har de sakkunnigas ordförande, generaldirektören Juhlin, i särskilt, till de sakkunnigas betänkande fogat yttrande uttalat avvikande mening. Reservantens skiljaktiga mening gäller i främsta rummet majoritetens förslag att sammanföra postcheck- och postsparbanksrörelserna.

Avvikande mening bland postsparbanks-sakkunniga.

Enligt reservantens mening vore skillnaden mellan dessa rörelsegrenar mycket stor. Postcheckrörelsen avsåge att förenkla och förbättra betalningsrörel-

sen och vore såsom en förenklad form av postanvisningsrörelsen en rent postal rörelsegren. Det vore förmodligen den omständigheten, att ränta under vissa förhållanden kunde gottgöras kontoinnehavare, som kommit de sakkunnigas flertal att förmoda, det postverket genom postcheckrörelsen skulle bedriva en inlåningsverksamhet, som skulle kunna jämföras med den av postsparbanken bedrivna inlåningsrörelsen. Det vore emellertid att iakttaga, att räntegottgörelse på intet sätt hörde till postcheckrörelsens kännemärken. I vissa länder förekomme ingen räntegottgörelse å inestående medel, ett förhållande, som icke hindrade, att dessa länder ägde en utomordentligt stark postcheckrörelse.

Beträffande medelsplaceringen anförde reservanten, att placeringen av postcheckmedlen visserligen i stort sett skulle följa de i fråga om sparbanksmedlen tillämpade allmänna grunder beträffande de säkerheter, mot vilka penningar kunde utlånas, de bankinrättningar, i vilka dylika medel kunde insättas o. s. v. Med hänsyn till de ifrågavarande medlens olika natur bleve emellertid, enligt reservantens mening, också placeringen av medlen rätt olika. Under det att sparmedlen naturligtvis till huvudsaklig del kunde placeras i värdehandlingar löpande med lång förfallotid, torde större delen av postcheckmedlen bära placeras så, att de, vid behov, vore relativt lätt tillgängliga.

Det väsentligaste arbetet i såväl postsparbanksverksamheten som postcheckrörelsen vore bokföringen, och denna måste, även enligt majoritetens mening, hållas skild för de båda rörelsegrenarna. Av den motivering majoriteten framlagt syntes också framgå, att sambandet mellan dessa rörelsegrenar skulle inskränka sig till en gemensam byrå i generalpoststyrelsen, men då de olika uppgifterna självfallet måste skötas av en efter arbetets beskaffenhet såväl kvantitativt som kvalitativt väl avvägd personal, komme, enligt reservantens mening, gemensamheten att inskränka sig till byråchefens person. Reservanten uttalade emellertid såsom sin bestämda uppfattning, att ett sammanförande under en och samma byråchefs ledning av dessa till sitt syfte, sin organisation och sina arbetsmetoder vitt skilda rörelsegrenar skulle vara båda till synnerlig skada.

Vidare ansåge reservanten, att majoritetens uttalande i fråga om såväl den för postcheckrörelsen erforderliga personalen som ock i allmänhet om kostnaderna för rörelsen vore grundade på så lösa beräkningar, att dessa uttalanden icke kunde tillmätas någon som helst betydelse vid bedömandet av frågan om formen för rörelsens införande i vårt land.

I fråga om organisation i övrigt av postcheckrörelsen anförde reservanten, att — med allt beaktande av angelägenheten därav, att bokföringsarbetet utfördes av särskild personal — de av postcheckkommitterade föreslagna postcheckkontoren, med hänsyn till rådande depression inom det ekonomiska livet, till en början torde kunna inordnas under postkontoren å respektive platser såsom särskilda bokföringsavdelningar, vilka lämpligen kunde förestås av kontrollörer.

Yttranden
över post-
sparbanks-
sakkunnigas
förslag.

Ur de yttranden, som avgivits med anledning av postsparbanks-sakkunnigas betänkande, må återgivnas följande:

De hörda myndigheterna hava i allmänhet, i den mån de berört frågan om införande av postcheckrörelse, uttalat sig härför. Fullmäktige i riksgäldskontoret hava emellertid, med hänsyn till nu rådande lågkonjunktur, ansett skäl tala för

uppskov tills vidare med postcheckrörelsens införande. Såväl fullmäktige som generalpoststyrelsen hava uttalat såsom sin mening, att postcheckrörelsen borde förläggas under generalpoststyrelsen, och då enligt dessa myndigheters åsikt postsparbanken borde bibehållas såsom självständigt verk, skulle någon sammankoppling av postsparbanks- och postcheckrörelserna icke ifrågakomma. Fullmäktige i riksbanken ansluta sig i denna fråga till det av postsparbankssakkunnigas ordförande i förenämnda reservation avgivna yttrande. Fullmäktige ansåge, att postcheckrörelsen avsåge att befordra penningförmedling mellan olika orter och sålunda hade sin givna plats inom posten såsom kommunikationsverk, under det att postsparbanken hade ett helt annat ändamål. Jämväl statskontoret och styrelsen för postsparbanken avstyrka postsparbanks- och postcheckrörelsernas inordnande under samma ledning. Statskontoret anför härutinnan, att ledningen av både bank- och checkrörelsen torde bliva en allt för omfattande och krävande uppgift för att av en byrå kunna på tillfredsställande sätt handhavas. Statskontoret föreställde sig också, att den av postsparbankssakkunniga å bankbyrån inom generalpoststyrelsen föreslagna personaluppsättningen icke bleve till fyllest, även om byrån finge checkrörelsen till enda uppgift. Styrelsen för postsparbanken framhåller de stora olikheterna mellan de ifrågavarande rörelsegrenarna och framför även i övrigt mot de sakkunnigas förslag ungefärligen samma skäl, som kommit till synes i generaldirektör Juhlins reservation.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen framgår, hava samtliga de myndigheter och ett stort antal korporationer, som satts i tillfälle att yttra sig i frågan, uttalat sig för postcheckrörelsens införande i Sverige. I de fall då en tvekande eller mera avvisande hållning intagits, hava såsom skäl för en dylik ståndpunkt huvudsakligen anförts *dels* att — särskilt med hänsyn till den stora användning postremissväxeln fått i vårt land — något verkligt behov av postcheckrörelsens införande icke skulle föreligga här i landet, *dels* att förslaget, sådant det framlagts av postcheckkommittén, påkallade en allt för dyrbar organisation, *dels ock* att det vore att befara, att postverket genom att åtaga sig nya uppdrag droges från sin egentliga uppgift att vara ett kommunikationsverk.

Vad det första av de sålunda anförda skälen beträffar, så kan det icke förnekas, att postremissväxeln är ett både bekvämt och mycket anlitat betalningsmedel. Dess användande fordrar dock besök — personligt eller genom ombud — i bank såväl vid beloppets inbetalande som dess lyftande, och även med det vitt utgrenade nätet av bankkontor finnes dock i ett så glest befolkat land som vårt givetvis en stor del personer, som saknar bekväm tillgång till bank, under det att numera snart sagt varje person på ett eller annat sätt nås av postverket. Men även om postremissväxeln i viss mån kan fylla samma ändamål som postchecken, kan den dock icke skänka alla de fördelar, som äro förenade med den senare. Jag vill härvid endast erinra om, den stora fördel, som

Departementschefen.

ligger däri, att en person kan få alla till sig ingående postanvisningsbelopp uppförda på sitt postcheckkonto eller om möjligheten för statens och kommuners institutioner, föreningar och andra sammanslutningar att genom postcheckrörelsen inkassera avgifter. Hava även de personer, som skola erlägga vederbörande avgifter, postcheckkonton, så behöva endast räkningarna, de kvitterade medlemskortet eller vad det nu må vara, överlämnas till postcheckkontoret, som sedan ombestyr alla erforderliga åtgärder.

Vad vidare angår den särskilt av Svenska bankföreningen påtalade dyrbara organisation, som postcheckrörelsens införande skulle påkalla, tillåter jag mig att erinra därom, att postcheckkommittén, trots denna nog så omfattande organisation, ansett sig kunna påräkna överskott av rörelsen. Emellertid skulle det även enligt mitt förmenande vara olämpligt att för en rörelse, om vars blivande omfattning det icke är möjligt att döma, tillskapa en organisation med en sådan mängd nya tjänstebefattningar, som av postcheckkommittén ifrågasatts. Hela organisationsfrågan har emellertid genom det av postsparbankssakkunniga framlagda förslaget kommit i ett helt annat läge. Då detta organisationsförslag, vilket jag strax upptager till behandling, enligt min mening torde böra åtminstone tills vidare prövas, synas organisationskostnaderna icke längre kunna anföras såsom skäl mot postcheckrörelsens införande.

Slutligen har, såsom jag nämnde, även anförts, att postverket genom att åtaga sig postcheckrörelse kunde dragas ifrån sin verkliga uppgift. Denna farhåga synes dock ogrundad. Postanstalterna hava allt sedan postsparbankens tillkomst skött i det närmaste all dess rörelse med allmänheten, utan att postverket blivit därpå lidande. Icke heller lär postverket betjäna allmänheten sämre därför att det fått sig ålagt stämpelförsäljningen, vissa pensionsutbetalningar, kronoskatteuppbörden m. m. Det synes mig alldeles uppenbart, att om postcheckrörelse skall införas här i landet, det icke kan bliva tal om att därför skapa en helt och hållet ny institution, och såväl på grund av postcheckrörelsens beskaffenhet som med hänsyn till postverkets intima beröring med allmänheten kan det näppeligen ifrågasättas att kombinera postcheckrörelsen med någon annan nu befintlig statsinstitution än postverket.

Jag torde härmed hava visat, att några bärande skäl icke anförts mot postcheckrörelsens införande. Den stora utbredning, som denna rörelse fått i en hel del länder, nu senast i vårt grannland Danmark, synes mig tala för, att postcheckrörelsen skulle hava att fylla ett behov även här i Sverige. Enligt vad av postcheckkommitténs betänkande framgår, har ock ett stort antal ekonomiska författare, ledande bankmän, affärs-

män och industriidkare vitsordat postcheckrörelsens nationalekonomiska betydelse.

Såsom ett ytterligare skäl att införa nu ifrågavarande rörelse tillåter jag mig framhålla, att vid den under år 1920 hållna världspostkongressen upprättades ett internationellt postgiroavtal, vartill åtskilliga länder anslutit sig. Det är givetvis önskvärt, att Sverige blir i tillfälle att begagna sig av de fördelar, som ett dylikt internationellt avtal kan medföra.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka i princip ej haft något emot postcheckrörelsens införande, hava emellertid i sitt senare yttrande, med anledning av nu rådande depression inom det ekonomiska livet, ansett sig böra tillråda, att med beslut om införandet av rörelsen skulle tills vidare anstå. Jämväl postsparbankssakkunniga hava i sitt betänkande kommit in på frågan angående de nuvarande tidsförhållandenas lämplighet för införandet av denna nya rörelsegren. I motsats till riksgäldsfullmäktige anse emellertid de sakkunniga, att det vore förmånligt att organisera och starta postcheckrörelse under nuvarande lågkonjunktur, varigenom vunnas, att densamma kunde inarbetas under jämförelsevis lugna förhållanden och sålunda vara prövad, när nu rådande depression upphörde och i följd därav uppsving i rörelsen inträdde. Den av postsparbankssakkunniga sålunda framförda synpunkten synes mig hava skäl för sig, i all synnerhet som den föreslagna omorganisationen av postsparbanken torde — såsom även av postsparbankssakkunniga framhållits — föra med sig, att ett rätt avsevärt antal av postsparbankens ordinarie personal eljest skulle bliva övertalig och icke kunna beredas sysselsättning.

Jag anser mig således kunna förorda, att sådan rörelse, varom här är fråga, införes i Sverige från 1923 års ingång. Av skäl, som jag strax skall utveckla, har jag emellertid för avsikt hemställa, att rörelsen måtte givas en annan benämning än postcheckrörelse.

Såsom jag förut nämnt, avviker postsparbankssakkunnigas förslag till postcheckrörelsens organisation högst väsentligt från det förslag, som på sin tid framlades av postcheckkommittén. Vad beträffar den centrala ledningen hade nämnda kommitté föreslagit inrättande av en särskild postcheckbyrå inom generalpoststyrelsen. Postsparbankssakkunniga däremot hava ansett lämpligt, att, i samband med postsparbankens inflyttande i postverket, postsparbanks- och postcheckrörelserna förläggas till en gemensam byrå. Emot vad sålunda ifrågasatts har postsparbankssakkunnigas ordförande uttalat sig i den reservation, för vilken jag förut lämnat en kortfattad redogörelse. Reservantens mening i denna fråga grundas huvudsakligen på den uppfattning, att postsparbanksverksam-

heten och postcheckrörelsen äro av helt och hållet olika slag, den förra en sparverksamhet, den senare en ren postal rörelsegren. Har man, såsom jag i det föregående gjort, funnit så många beröringspunkter mellan postsparbanken och postverket, att man ansett postsparbanken med fördel kunna införlivas med postverket, torde den nämnda invändningen mot att sammanföra postsparbanks- och postcheckrörelserna inom samma byrå i generalpoststyrelsen icke längre kunna tillmätas betydelse. Det synes mig också svårigen kunna förnekas, att många beröringspunkter finnas mellan de båda rörelsegrenarna. För min del kan jag därför ej finna något principiellt hinder mot att förlägga postcheckrörelsen till den byrå i generalpoststyrelsen, som skulle handhava postsparbanksrörelsen. Praktiska skäl tala även för en sådan anordning. Att nu för postcheckrörelsen upprätta en ny särskild byrå, låt vara på extra stat, synes mig icke kunna ifrågasättas. Det finnes visserligen enligt mitt förmenande all anledning antaga, att postcheckrörelsen skall vinna utbredning här i Sverige, men det lär dock icke vara troligt, att denna rörelse skulle — åtminstone under de första åren — kunna giva arbete åt en särskild byrå. Med den av postsparbankssakkunniga föreslagna organisationen vinnes, att personalen kan utnyttjas oberoende av den ojämnhet, som möjligen kan komma att visa sig i fråga om postcheckrörelsens användning, samt att, om denna rörelse mot förmodan icke skulle vinna utbredning här i Sverige, rörelsen utan större svårigheter kan avvecklas. Skulle å andra sidan rörelsen utvecklas hastigare än jag vågat räkna med, så finnes intet hinder för att, om så behöves, inordna rörelsen i en särskild byrå i generalpoststyrelsen.

Statskontoret har gjort gällande, att handhavandet å en byrå av både postsparbanks- och postcheckrörelsen bleve en allt för krävande uppgift. För min del föreställer jag mig, att om omläggningen av postsparbanken och postcheckrörelsens införande planläggas i god tid före de nya bestämmelsernas trädande i kraft, skall det löpande arbetet, praktiskt ordnat, kunna skötas på ett tillfredsställande sätt. Jag tillåter mig härvid även erinra därom att, enligt förslaget, chefen för den nya byrån bör kunna påräkna värdefull hjälp av en utav de föreslagna postfullmäktige. Skulle emellertid för de egentliga organisationsarbetena i fråga om postcheckrörelsens införande tillfälligtvis behöva härutöver anlitas biträde av sakkunnig person, torde givetvis hinder ej möta för Kungl. Maj:t att härutinnan träffa förfogande.

Då de skäl, som anförts mot postsparbanks- och postcheckrörelsernas sammanförande till en byrå i generalpoststyrelsen, sålunda icke synts mig övertygande, under det att fördelarna av ett sådant sammanförande

äro påtagliga, anser jag mig böra förorda vad postsparbankssakkunnigas majoritet i förevarande hänseende föreslagit.

Enär postecheckrörelsens huvudändamål skulle bliva att befrämja sådana betalningsmetoder, som vore ägnade att minska användandet av kontanta penningar, framför allt överföring av belopp från ett konto till ett annat, så kallad girering, finner jag lämpligt, att rörelsen från början gives en benämning, som klarare angiver detta rörelsens viktigaste syfte. För en sådan ändrad benämning kan även anföras ett annat skäl. Postcheckkommittén hade i sitt förslag till förordning angående postcheckrörelse bland annat föreslagit en bestämmelse därom, att kontoinnehavare skulle förfoga över sitt tillgodohavande medelst postcheck, varå gällande checklag icke skulle äga tillämpning. Detta förslag har i oförändrad form upptagits av postsparbankssakkunniga. Jag anser det vara angeläget, att de bestämmelser, som kunna komma att utfärdas för den ifrågasatta nya rörelsen, avfattas på sådant sätt, att det i varje fall icke kan råda någon tvekan om att bestämmelserna icke falla under checklagen. Enligt vad jag inhämtat, har motsvarande rörelse i Danmark givits benämningen girorörelse, och den handling, varigenom kontoinnehavare i nämnda land förfogar över sitt tillgodohavande, kallas där girorespektive utbetalningskort. Det synes under sådana förhållanden lämpligt, att rörelsen även i Sverige gives samma namn.

Jag tillåter mig alltså — på sätt för övrigt jämväl postsparbanksakkunniga ifrågasatt — förorda, att den nya rörelsen gives namnet *postgirorörelse*.

Härav följer, att icke heller benämningen postcheck (girocheck, namncheck, kassacheck eller dylikt) skulle komma till användning i den svenska postgirorörelsen.

Närmare bestämmelser angående postsparbanks- och postgirorörelserna.

Jag skall nu övergå att yttra mig om de närmare bestämmelser, som synas böra utfärdas för reglering av postsparbanks- och postgirorörelserna.

Vad först postsparbanksrörelsen angår, torde i stort sett bestämmelserna i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883 med däruti sedermera vidtagna ändringar fortfarande böra bliva gällande.

Beträffande åter postgirorörelsen torde, med hänsyn till att denna rörelsegren till att börja med måste i viss mån befinna sig på ett försöksstadium, den förordning, som därutinnan utfärdas, endast böra innehålla grundbestämmelser. En dylik anordning motiveras även därav, att det för en affärsmässig skötsel av postgirorörelsen är nödvändigt tillse, att icke några snäva, allt för detaljerade bestämmelser komma att verka hämmande på arbetet. Genom att åt Kungl. Maj:t samt, i mindre viktiga fall, åt generalpoststyrelsen överlåta att meddela närmare föreskrifter erhålles större smidighet vid postgirorörelsens igångsättande.

I likhet med postsparbankssakkunniga anser jag det lämpligt, att nödiga grundbestämmelser för postsparbanks- och postgirorörelserna sammanföras i en och samma förordning, helst rätt många stadganden därvid bliva gemensamma för de båda rörelsegrenarna.

I överensstämmelse med nu uttalade åsikter och i nära anslutning till motsvarande av såväl postcheckkommittén som postsparbankssakkunniga uppgjorda förslag, har jag låtit inom departementet upprätta ett förslag till förordning angående postsparbanks- och postgirorörelserna, vilket förslag torde få biläggas statsrådsprotokollet.

Beträffande författningsförslagets särskilda paragrafer skall jag tilllåta mig att i korthet göra de uttalanden, som synas mig påkallade, varvid jag särskilt kommer att omnämna olikheterna mellan det inom departementet sålunda utarbetade förslaget och de av postcheckkommittén och postsparbankssakkunniga framlagda förslagen.

§ 1.

I § 1 angives postsparbanks- och postgirorörelsernas ändamål, därvid beträffande postsparbanksrörelsen stadgandet nära anslutits till den i nya förslaget till lag om sparbanker förekommande definitionen å sådan bank. I likhet med postsparbankssakkunniga anser jag önskvärt, att benämningen *postsparbank* såsom uttryck för postsparbanksrörelsen bibehålles. Under postsparbankens 38-åriga tillvaro har nämligen detta namn så inträngt i det allmänna medvetandet, att det säkerligen vore till skada för postsparbanksrörelsen att nu införa en ny benämning. Postsparbankens inordnande i postverket kommer icke heller att medföra någon förändring utåt.

I denna paragraf av sitt förslag hava postsparbankssakkunniga även omnämnt skolsparkasseverksamheten, beträffande vilken jag dock, såsom förut omnämnts, icke anser lämpligt att nu framlägga något förslag.

Paragraferna 2—8 innehålla särskilda bestämmelser för postsparbanksrörelsen. Dessa bestämmelser förete i allmänhet icke några större avvikelser från de i gällande postsparbanksförordning meddelade föreskrifter. Vissa stadganden i sistnämnda förordning bortfalla emellertid

i och med postsparbankens inordnande i postverket. Dessutom har en och annan i förordningen nu meddelad föreskrift icke ansetts vara av den betydelse, att dess intagande i den nya förordningen vore påkallat. I överensstämmelse med postsparbankssakkunnigas åsikt, att sparmärken icke vidare skulle tillhandahållas, har bestämmelsen i § 4 av nuvarande postsparbanksförordning borttagits. Då jag icke framställer förslag om den av postsparbankssakkunniga förordade skolsparkasseverksamheten, kunde det möjligen ifrågasättas, huruvida icke sparmärkena borde bibehållas tills vidare. Enär emellertid intresset för dessa märken synes vara i starkt nedgående och då desamma numera till icke ringa del torde inköpas mera för att användas såsom betalningsmedel än i sparsamhetsyfte samt då dessutom postsparbankens och postanstaltarnas arbete med sparmärkena är icke så obetydligt, har jag ansett mig böra biträda postsparbankssakkunnigas förslag i denna del. Vad i § 17 av nuvarande postsparbanksförordning finnes föreskrivet om skyldighet för postsparbanken att för insättarnas räkning förmedla inköp av obligationer har ej heller medtagits i förslaget till ny förordning. Härom hade postsparbankssakkunniga i sitt betänkande framhållit, att dylik förmedling förekomme i ytterst ringa omfattning, men att de sakkunniga förutsatte, att postverket skulle avgiftsfritt biträda med dylik förmedling, även om bestämmelser därom icke funnes meddelade i förordningen. Den av sakkunniga sålunda uttalade meningen har jag ansett mig böra biträda. Likaså har i det av mig nu uppgjorda förslaget uteslutits den i § 20, mom. 2, av nu gällande postsparbanksförordning intagna bestämmelsen om skyldighet för postsparbanksstyrelsen att vid avgivande av årsberättelse yttra sig rörande det belopp, som av postsparbankens medel må under det löpande året användas till vidtagande av åtgärder, vilka avse främjande av sparsamhet, särskilt inom de mindre bemedlade klasserna. I likhet med postsparbankssakkunniga håller jag nämligen före, att det bör tillkomma Kungl. Maj:t att i samband med fastställandet av driftkostnadsstat för postverket, efter framställning av generalpoststyrelsen, även för sådant ändamål, varom här är fråga, anvisa belopp, som kan prövas skäligt.

Postsparbankssakkunniga hava bland annat föreslagit, att för en och samma persons räkning ej skulle, därest Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnat, få insättas högre sammanlagt belopp än 20,000 kronor. § 2.

Såsom motiv för detta sitt förslag hava de sakkunniga anfört följande:

»Från början av postsparbankens verksamhet gottgjordes icke på en och samma motbok ränta för högre belopp än 1,000 kronor. Genom kungl. kungörelse

den 15 maj 1891 höjdes detta belopp till 2,000 kronor och genom kungl. förordning den 17 december 1920 har maximigränsen satts till 5,000 kronor. Om hänsyn togs till penningvärdet nu och år 1891, lär maximigränsen nu i verkligheten vara snarare lägre än högre än efter den under sistnämnda år vidtagna förändringen. Sparbankerna äro i regel oförhindrade att för en och samma insättares räkning mottaga penningar till vida högre belopp än postsparbanken. Denna omständighet försvarar ställningen för postsparbanken, särskilt som även de vanliga affärsbankerna numera lägga an på att uppsamla jämväl småbelopp. Med hänsyn till dessa omständigheter och då förhållandena även i övrigt nu äro helt olika dem, som rådde under tidigare skeden av postsparbankens verksamhet, har det syntts postsparbankssakkunniga uppenbart, att postsparbankens inlåningsrätt lämpligen torde böra utvidgas. Härutinnan har fullkomlig enighet rått bland de sakkunniga. Men då det gällt att bestämma, var gränsen borde sättas, har en viss tvekan rått. Å ena sidan har man hållit före att, då det här vore fråga om en statsinstitution, någon begränsning i inlåningsrätten knappast vore behöfelig. Å andra sidan har man ansett klokt att gå fram med en viss försiktighet och endast utvidga postsparbankens inlåningsrätt så mycket som behöfdes, för att icke banken i detta hänseende skulle intaga en mindre gynnad ställning än sparbanker i allmänhet.

Enligt vad postsparbankssakkunniga inhämtat, föreligger nu ett inom finansdepartementet av särskilda sakkunniga uppgjort förslag till ny sparbankslag. I detta förslag lär det, bland annat, föreslås, att sparbankernas rätt till inlåning skulle på så sätt begränsas, att för en och samma insättares räkning icke skulle få mottagas högre sammanlagt belopp än 20,000 kronor med rätt dock för vederbörande länsstyrelse att i fall, då särskilda skäl därtill föranledde, meddela sparbank tillstånd att i sådant hänseende mottaga högre belopp än sparbankens reglemente medgäve. Och ovannämnda sakkunniga lära hava uttryckt önskvärheten av att icke heller postsparbanken måtte medgivas rätt att för en och samma insättare mottaga högre sammanlagt belopp än 20,000 kronor.

Vid slutligt öfvervägande av frågan, i vad mån postsparbankens inlåningsrätt lämpligen borde utvidgas, hava de sakkunniga funnit sig kunna tillstyrka, att rätten tills vidare begränsas i nära överensstämmelse med vad som föreslagits beträffande sparbanker. Det torde dock lämpligen böra lämnas öppet för Kungl. Maj:t att meddela postverket tillstånd att för en och samma insättares räkning mottaga högre belopp.

De sakkunniga anse sig böra framhålla, att jämlikt nuvarande bestämmelse ränta icke gottgöres å en och samma motbok till högre belopp än 5,000 kronor. Enligt den nya bestämmelsen skulle en och samma person få i postsparbanken insätta högst 20,000 kronor. Postsparbankssakkunniga anse, i likhet med sparbankssakkunniga, att det icke vore tillfredsställande att hava en bestämmelse, som berövade insättare rätten att erhålla ränta å viss del av de innestående medlen, och att, om någon del av de insatta beloppen skulle få stå räntelös, kontroll av räntekrediteringen bleve svår att genomföra. Av ordalagen i det föreslagna stadgandet framgår, att hinder ej möter för det fastställda maximibeloppets överskridande därigenom, att upplupen ränta lägges till kapitalet.»

I sitt över postsparbankssakkunnigas betänkande avgivna yttrande har postsparbanksstyrelsen ansett sig böra särskilt fästa uppmärksamhet

på detta förslag av de sakkunniga, vilket, enligt postsparbanksstyrelsens mening, innebure en principiell förändring i postsparbankens uppgift. För min del anser jag visserligen, att skäl kunde tala för bifall till postsparbankssakkunnigas förslag. Då emellertid det maximibelopp, varom här är fråga, för föga mer än ett år sedan höjdes från 2,000 kronor till sitt nuvarande belopp 5,000 kronor, synes lämpligast att avvakta ytterligare någon tids erfarenhet rörande behovet av en höjning av maximi-gränsen för insättningarna, innan någon åtgärd i sådan riktning vidtages. Dock torde böra medgivas, att, oavsett berörda gräns, insättningsbeloppet må kunna ökas genom upplupen räntas läggande till kapitalet. Av mig i sådant hänseende föreslaget stadgande ansluter sig till motsvarande bestämmelse i det förslag till sparbankslag, som numera remitterats till lagrådet.

§ 3 i förslaget handlar om uttagning av medel. I likhet med postsparbankssakkunniga anser jag, att det utan olägenhet kan överlätas åt generalpoststyrelsen att bestämma formerna för uttagning. För postsparbankens utveckling är det säkerligen av vikt, att sättet för uttagning av medel vid anfordran förenklas och att denna rätt utvidgas. De sakkunniga hava föreslagit, att generalpoststyrelsen i intet fall skulle äga fordra längre uppsägningstid än tre månader. Vid det förhållandet, att jag ansett mig för närvarande icke böra biträda de sakkunnigas förslag om en utvidgning av postsparbankens inlåningsrätt, har jag i förslaget till förordning utgått ifrån att den längsta uppsägningstid, som skulle kunna fordras, borde vara en månad.

§ 3.

§§ 4—8 innehålla icke några sådana ändringar av motsvarande bestämmelser i gällande postsparbanksförordning, att särskild motivering torde vara påkallad.

§§ 4—8.

§§ 9—17 i förslaget innehålla särskilda bestämmelser för postgiro-rörelsen.

§ 9, som är hämtad från postsparbankssakkunnigas förslag till förordning, innehåller, bland annat, att »räkningarna föras på sätt, generalpoststyrelsen bestämmer». I det av postcheckkommittén på sin tid framlagda förslaget till förordning hade motsvarande bestämmelse följande lydelse: »Räkningarna föras vid särskilda kontor (*postcheckkontor*), som inrättas å orter, vilka Konungen bestämmer». Såsom i det föregående nämnts, hade postcheckkommittén tänkt sig fyra fullt självständiga postcheckkontor med rätt vidlyftig organisation.

§ 9.

Vid avgivande av yttranden över kommitterades förslag framhölls från flera håll, att det föreslagna antalet postcheckkontor vore alltför ringa. Med den organisation, som av kommitterade föreslagits, var det emeller-

tid — dels på grund av ekonomiska skäl och dels i följd av osäkerheten att kunna fullt sysselsätta en uteslutande för denna rörelse avsedd personal — näppeligen tillrädligt att inrätta flera dylika kontor. Å andra sidan är det tydligt, att postgiorörelsen lätt kunde råka i misskredit, om användningen av densamma skulle innebära allt för stor tidsförlust. Postsparbankssakkunnigas av mig nu upptagna förslag går ut på, att generalpoststyrelsen skall äga befogenhet att ordna denna sak efter rådande förhållanden. Arbetet med postgiorörelsen skulle, liksom t. ex. arbetet med postsparbanken och stämpelförsäljningen, utföras av vederbörande postkontors personal, och personalförstärkning skulle vidtagas först i den mån det samlade postarbetet därtill gäve anledning. Postsparbankssakkunnigas förslag synes mig således innebära betydande fördelar och vara ägnat att bidraga till postgiorörelsens utveckling. En sådan anordning utesluter givetvis icke, att vid postkontor, där antalet postgirokonton därtill gäve anledning, särskilda tjänstemän kunde avskiljas för det av postgiorörelsen föranledda bokföringsarbetet.

§ 10. I § 10 finnes intagen bestämmelsen om en viss grundplåt, som alltid skall innestå å delägares konto. Motsvarande bestämmelse finnes i samtliga främmande länders postgirosystem och innebär, såsom postcheckkommittén i sitt betänkande framhållit, icke någon fordran på en garantisumma, utan är tillkommen för att postgirokonto skall öppnas endast av person, som ämnar begagna sig därav. Såväl nämnda kommitté som postsparbankssakkunniga hade tänkt sig, att grundplåtens storlek skulle bestämmas av Kungl. Maj:t. Då det, särskilt vid rörelsens införande, kan vara lämpligt att även i detta avseende hava mera fria händer, har jag tänkt mig, att generalpoststyrelsen även i detta fall skulle äga bestämmanderätt, dock att grundplåten icke utan Kungl. Maj:ts medgivande skulle få sättas till högre belopp än 50 kronor. Såsom lämpligt belopp tills vidare har ifrågasatts 25 kronor.

§§ 11—12. §§ 11 och 12 handla om inbetalning och girering; någon närmare motivering torde ej vara erforderlig.

§ 13. § 13 innehåller bestämmelse om de avgifter, som äro avsedda att utgå i postgiorörelsen. De här ifrågasatta avgifterna äro desamma, som föreslagits av såväl postcheckkommittén som postsparbankssakkunniga. I jämförelse med t. ex. postanvisningsavgifterna äro de föreslagna avgifterna, i synnerhet beträffande högre belopp, synnerligen låga, men när det gäller en här i landet så okänd rörelse som postgiorörelsen, är det givetvis av vikt, att avgifterna sättas så låga som möjligt. Avgifterna äro icke heller — såsom fallet är i fråga om postanvisningsrörelsen — den enda inkomstkällan för postverket. Den största inkomsten torde väl

postgirorörelsen hava att påräkna genom att i rörelsen innestående medel göras räntebärande. Vid jämförelse med postavgifterna bör man för övrigt ihågkomma, att dessa avsevärt stegrats under kristiden och att man har att räkna med en nedsättning av dessa avgifter. Postcheckkommitténs och postsparbankssakkunnigas förslag innehöllo även, att avgift icke heller skulle utgå för belopp, som kontoinnehavare medelst av annan kontoinnehavare utställd postcheck inbetalade å kontot. Då en dylik transaktion i själva verket är en girering, även om därvid icke skulle komma att användas samma slags blankett som vid annan girering, har jag icke funnit nödvändigt att medtaga ifrågavarande bestämmelse.

I § 14 har intagits bestämmelse om skyldighet för postverket att tillställa kontoinnehavare årsbesked angående kontots ställning, och skulle av detta besked jämväl framgå det räntebelopp, som tillförts kontot. Har kontoinnehavaren icke inom viss angiven tid gjort anmärkning mot beskedet, anses kontoinnehavaren hava godkänt detsamma. Denna anordning, som återfinnes i postsparbankssakkunnigas men icke i postcheckkommitténs förslag, synes mig vara i sin ordning. Bland annat är det ju, såsom de sakkunniga även framhållit, för avgivande av självdeklaration nödvändigt för kontoinnehavaren att äga kännedom icke blott om kontots ställning utan även om räntebeloppet.

§ 14.

§ 15 innehåller bestämmelse om att kontoinnehavare i förekommande fall kan skiljas från rörelsen. Sådan åtgärd kan bliva erforderlig att vidtaga exempelvis i det fall att kontoinnehavare i bedräglig avsikt söker förfoga över större belopp än det, vartill hans tillgodohavande lämnar tillgång.

§ 15

I § 16 finnes meddelad bestämmelse om postverkets ansvarighet gentemot kontoinnehavare. Jag har i likhet med postcheckkommittén och postsparbankssakkunniga ansett det lämpligt här utsäga, att ersättning från postverket icke utgår för skada eller förlust, som förorsakas genom försenad expedition.

§ 16.

Liksom i fråga om svenska postverkets anslutning till andra internationella postavtal skulle det tillkomma Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om postverkets deltagande i postgiro- eller motsvarande rörelse med främmande länder.

§ 17.

§§ 18—25 innehålla gemensamma bestämmelser för postsparbanks- och postgirorörelserna.

Enligt denna paragraf skulle Kungl. Maj:t bestämma, efter vilken räntefot och på vilket sätt ränta skulle gottgöras å i postsparbanken eller å postgirokonto innestående medel. Såsom jag i det föregående omnämnt, hava meningarna varit delade angående lämpligheten av att kontoinne-

§ 18.

havare skulle gottgöras ränta å medel, som innestode å postgirokonto. I de främmande länder, i vilka postgirorörelse införts, gälla i detta avseende olika bestämmelser. Postcheckkommitténs flertal ansåg emellertid, att kontoinnehavare borde tillföras ränta, och anförde, att detta syntes billigt redan av den anledningen, att postverket genom sin postcheckrörelse komme att i viss mån fungera såsom en bankinrättning. Vidare anförde kommittén, att stora delar av postecheckrörelsens avsedda kundkrets helt säkert skulle känna stor tveksamhet, i många fall även ren obenägenhet, att ansluta sig till rörelsen, därest de icke, såsom förhållandet vore i fråga om enskild bankinrättning, tillerkändes en, om ock rätt låg, ränta å de innestående medlen. Kommittén tänkte sig också, att mot den föreslagna räntegottgörelsen möjligen kunde anföras det skäl, att det med en statens inlåningsrörelse skulle vara oförenligt att giva ränta å innestående medel. Framhållas kunde då, att postsparbanken — även den en statsinstitution — allt sedan sitt inrättande och allt fortfarande lämnade ränta å insatta medel. Kommittén ansåg, att räntefoten åtminstone tills vidare lämpligen borde bestämmas till 1.8 procent och att ränta skulle beräknas för varje period av en halv kalendermånad å det belopp, som under hela perioden innestått å kontot. Dock skulle ej ränta utgå å belopp, varmed en kontoinnehavares tillgodohavande överstege 100,000 kronor och ej heller i allmänhet å medel, som insattes av statsinstitution.

Mot den av kommitténs flertal i denna fråga uttalade mening avgav, som jag tidigare antytt, kommitténs ledamot Grönwall reservation. Reservanten framhöll, att förhållandena i vissa främmande länder ådagalade, att postcheckrörelsens framgång icke vore beroende av ränteberäkningen. För att räntegottgörelse verkligen skulle kunna utgöra en lockelse till att begagna sig av postecheckrörelsen, måste räntan, enligt reservantens åsikt, sättas åtskilligt högre än den av kommitténs flertal föreslagna. För postverket komme ränteberäkningen, enligt reservantens mening, att medföra onödigt fördyrande av postcheckrörelsen. Slutligen ansåg reservanten, att det skulle i hög grad förrycka postverkets fullgörande av sina dittillsvarande uppgifter, om detta verk skulle komma att anlitas för en i större skala anlagd inlåningsrörelse för statens räkning.

Av de över postcheckkommitténs förslag hörda myndigheter, som uttalade sig i denna fråga, förklarade sig riksbanksfullmäktige icke hava något att erinra mot den föreslagna räntesatsen, och generalpoststyrelsen uttalade såsom sin mening, att det måste betraktas såsom ett livsvillkor för rörelsens utveckling, att deltagarna erhöles ränta på innestående medel.

Kommerskollegium, svenska bankföreningen samt bank- och fondinspektionen uttalade sig däremot för att ränta icke skulle utgå.

I föreliggande fråga har jag, såsom av förslaget till förordning framgår, anslutit mig till den mening, som uttalats av postcheckkommitténs flertal och vilken även delats av postsparbankssakkunniga. Det synes mig nämligen uppenbart, att även om en låg ränta icke bleve av någon större ekonomisk betydelse för kontoinnehavarna, den omständigheten att ränta beräknades dock komma att utgöra ett psykologiskt moment, som skulle stimulera till deltagande i postgirorörelsen.

§ 19 innehåller bestämmelse om fruktbargörande av de medel, som innestå i postsparbanks- och postgirorörelserna. Beträffande postsparbanksmedlen har genom förordning den 17 december 1920 föreskrivits, att i postsparbanken inflytande medel förvaltas i enlighet med bestämmelser, som av Kungl. Maj:t utfärdas, och i anslutning härtill har Kungl. Maj:t utfärdat reglemente angående förvaltningen av de i postsparbanken inflytande medel.

§ 19.

Postcheckkommittén hade i sitt förslag till postcheckförordning — vilket förslag avgivits tidigare än nyssnämnda förordning utkom — intagit en bestämmelse, som i huvudsak överensstämde med vad tidigare gällde i fråga om postsparbanksmedlen. Med hänsyn emellertid till vad numera finnes stadgat i fråga om postsparbanksmedlen hava postsparbankssakkunniga utgått ifrån att även i postgirorörelsen innestående medel skola förvaltas och fruktbargöras på sätt Kungl. Maj:t bestämmer och att nyssnämnda av Kungl. Maj:t utfärdade reglemente angående förvaltningen av de i postsparbanken inflytande medel skulle ersättas av ett liknande reglemente beträffande såväl postsparbanks- som postgirorörelsens medel.

Jag har ansett mig böra biträda detta postsparbankssakkunnigas förslag.

Postsparbankssakkunniga hava föreslagit, att under de särskilda bestämmelserna för postsparbanksrörelsen skulle intagas en bestämmelse om åläggande för generalpoststyrelsen att — oavsett postverkets allmänna bokslut — före utgången av april månad varje år upprätta särskilt bokslut beträffande postsparbanksrörelsen. I motiveringen hava de sakkunniga — under framhållande av att denna bestämmelse vore avsedd att ersätta § 20 mom. 1 av gällande postsparbanksförordning — förklarat sig förutsätta, att bokslutet skulle innefatta vinst- och förlusträkning samt balansräkning och att värdehandlingarna därvid skulle undergå värdeprövning. Skulle därvid befinnas, att handlingarna borde nedskrivs med större belopp, än som lämpligen kunde på en gång vidtagas, torde

§ 20.

nedskrivningen böra fördelas på två eller flera år. I postverkets årsberättelse borde under särskild avdelning intagas redogörelse för postsparbanksrörelsen under det år, berättelsen avsåge.

Mot vad postsparbankssakkunniga sålunda framhållit och föreslagit har jag intet att erinra, desto mindre som riksräkenskapsverket i en till Kungl. Maj:t den 3 november 1921 ingiven skrift angående postsparbankens ställning till budgeten meddelat, att verket i skrivelse till styrelsen för postsparbanken den 30 mars 1921 framhållit önskvärdheten av att bokföringsvärdet av postsparbankens värdehandlingar i möjligaste mån bringades i överensstämmelse med realisationsvärdet och även statskontoret i sitt yttrande över postsparbankssakkunnigas betänkande uttalat sig för åtgärd i motsvarande riktning.

Jag anser emellertid, att skäl föreligger att upprätta liknande specialbokslut beträffande postgirorörelsen och därvid förfara på enahanda sätt som föreslagits beträffande bokslutet för postsparbanksrörelsen. Av denna anledning har jag överflyttat paragrafen om bokslut till avdelningarna för gemensamma bestämmelser för postsparbanks- och postgirorörelserna och omredigerat paragrafen i ovan antydd riktning.

§ 21.

Vidare hava postsparbankssakkunniga föreslagit, att å postsparbanksrörelsen uppkommande vinst skulle tillsvidare avsättas till en reservfond och att Kungl. Maj:t skulle äga utfärda närmare föreskrifter rörande fondens storlek, användning m. m.

Detta förslag hava de sakkunniga motiverat sålunda:

»I denna paragraf, som är avsedd att ersätta § 19 mom. 3 i postsparbanksförordningen, hava de sakkunniga föreslagit en bestämmelse därom, att å postsparbanksrörelsen uppkommande vinst (= nettovinst) skulle tillsvidare avsättas till en reservfond och att Kungl. Maj:t skulle äga utfärda bestämmelser rörande fondens storlek och användning m. m. Visserligen innehåller det av Kungl. Maj:t utfärdade reglementet angående placering av de i postsparbanken inflytande medel så pass restriktiva bestämmelser, att postsparbanken icke löper nämnvärd risk att göra direkta förluster på sin utlåningsrörelse. Och enahanda torde förhållandet bliva, om postsparbanken inordnas i postverket. Men det oaktat anse de sakkunniga önskvärt att för postsparbanksrörelsen skapa en reservfond, som vid inträffande utomordentliga förhållanden kunde stödja rörelsen. Exempelvis kunna väl sådana omständigheter ännu en gång inträffa, att för de i postsparbanksrörelsen inlånade medlen måste under någon kortare tid betalas högre ränta, än som kunde anses motiverat, därest hänsyn uteslutande toges till rörelsens förmåga att för löpande året utan förlust bära utgifterna.»

Jag delar till fullo postsparbankssakkunnigas uppfattning i denna sak. Mig synes emellertid, att de av dem anförda skälen för bildande av en reservfond för postsparbanksrörelsen kunna åberopas såsom motiv för bildande av en reservfond för postgirorörelsen. Innan definitivt beslut

fattas i denna fråga, torde man dock böra vinna erfarenhet rörande postgirorörelsens blivande omfattning och de förhållanden, som kunna öva inflytande på frågan om behovet eller lämpligheten av en reservfond för rörelsen ifråga.

För att emellertid ändring i förordningen icke skall, i förekommande fall, behöva vidtagas, har i det föreliggande förslaget paragrafen om vinstmedel överflyttats till avdelningen angående gemensamma bestämmelser för postsparbanks- och postgirorörelserna och i samma paragraf behandlats frågan om såväl reservfond för postsparbanksrörelsen som en eventuell dylik fond för postgirorörelsen.

I § 22 hava intagits bestämmelser angående preskription beträffande medel, som innestå å postsparbanksmotbok eller å postgirokonto. Det synes mig uppenbart, att i förevarande hänseende icke kan med avseende på postgirorörelsens medel gälla andra bestämmelser än dem, som redan äro meddelade beträffande postsparbanksmedlen. I båda fallen är det fråga om medel, om vilkas rätta ägare ingen som helst tvekan kan råda. Det kunde visserligen vara fördelaktigt att icke behöva under flera år förvara konton, av vilka innehavarna icke betjänade sig, men det torde icke kunna ifrågasättas att i detta avseende giva postgirorörelsen någon undantagsställning i jämförelse med andra bankräkningar.

§ 23 innehåller bestämmelser om portofrihet i vissa fall för försändelser i postsparbanks- och postgirorörelserna. Vad här sägs beträffande det förra slaget av försändelser innebär icke någon nyhet. Den föreslagna portofriheten för vissa försändelser i postgirorörelsen avser att, så vitt möjligt, likställa alla kontoinnehavare i fråga om de fördelar postgirorörelsen erbjuder. Detta skulle nämligen icke bliva fallet, om person boende på annan ort än den, där hans postgirokonto fördes, skulle nödgas betala postporto för insändandet av sina uppdrag. Att portofriheten föreslås att gälla endast för de fall, att av postverket särskilt för ändamålet anskaffade kuvert användas, är beroende därpå, att användningen av dylika kuvert skulle i avsevärd mån underlätta postbehandlingen.

Stadgandena i §§ 24 och 25 torde icke påkalla något uttalande från min sida.

Postsparbankens organisation.

Såsom i avsevärd grad inverkan på frågan om postsparbankens organisation hava postsparbankssakkunniga undersökt möjligheterna för en förenkling och modernisering av det nuvarande arbetssättet inom banken. De sakkunniga hava i detta hänseende kommit till den upp-

Arbetsätt och arbetsmetoder inom postsparbanken. Postsparbankssakkunniga.

fattningen, att — oaktat bankledningen under sista åren vidtagit vissa reformer — likväl betydande omläggningar med fördel låte sig genomföras, varigenom avsevärda besparingar syntes kunna göras. Så gott som samtliga de av sakkunniga ifrågasatta förenklingarna i postsparbankstjänsten äro av beskaffenhet att kunna genomföras utan Kungl. Maj:s och riksdagens medverkan. Enligt sakkunnigas mening borde det överlämnas åt generalpoststyrelsen att bestämma, huru arbetet inom den byrå, som skulle handlägga postsparbanksärenden, skulle ordnas och bedrivas. Postsparbankssakkunniga hade dock velat i stora drag angiva, huru de tänkt sig, att postsparbanksarbetet framdeles skulle kunna ordnas. En undersökning, i vad mån detta arbete kunde förenklas, hade ansetts nödvändig även av den anledningen, att postsparbankssakkunniga utan en dylik åtgärd icke skulle hava varit i stånd att beräkna, huru stor personal efter omorganisationen skulle bliva behöflig för postsparbanksärenden inom generalpoststyrelsen.

I detta sammanhang hava de sakkunniga framhållit, att de förutsatte, att generalpoststyrelsen vid den omarbetning av postsparbanksreglementena för postkontor och poststationer, som ansåges bliva nödvändig, därest beslut fattades om omorganisation av postsparbanken i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, skulle söka genomföra alla de förenklingar och lättnader i postsparbankstjänsten vid postanstalterna, som ansåges kunna vidtagas utan att erforderlig kontroll eftersattes. De sakkunniga utginge således ifrån, att vid omorganisationens ikraftträdande någon lättnad i postsparbanksarbetet skulle kunna genomföras även för postanstalternas vidkommande.

*Postspar-
banksstyrel-
sen.*

I sitt avgivna yttrande har postsparbanksstyrelsen ingått i ett utförligt bemötande av de sakkunnigas förslag i denna del.

*Departement-
schefen.*

Av den föreliggande utredningen har jag erhållit den övertygelsen, att vittgående förenklingar böra kunna genomföras i postsparbankens arbetsätt och arbetsmetoder. Emellertid torde det icke vara möjligt att nu taga slutlig ståndpunkt till frågan, i vad mån de av sakkunniga i detta hänseende uppdragna riktlinjerna böra följas, något som ej heller i förevarande sammanhang kan anses nödvändigt. Därest postsparbanken inordnas i postverket, skulle det närmast ankomma på generalpoststyrelsen att vidtaga åtgärder för vinnande av rationella och tidsenliga arbetsmetoder. Jag förutsätter, att generalpoststyrelsen skall ägna denna fråga största möjliga uppmärksamhet.

Antalet ordinarie befattningshavare vid postsparbanken är för närvarande 84, fördelat på olika befattningar, sålunda:

postsparbanksdirektör	1
kamrerare och sekreterare	1
förste aktuarie	1
kassör	1
registrator och aktuarie	1
revisorer	4
bokhållare	7
kontorsskrivare (kvinnliga)	35
skrivbiträden (kvinnliga)	28
vaktmästare (därav 1 förste vaktmästare)	5
Summa	84

Personalbehov
för postspar-
banksgöromål.

Beträffande behovet av arbetskrafter för år 1922 har postsparbankssakkunniga beräknat, att — förutom ovan angivna 84 ordinarie befattningshavare — för nämnda år skulle behövas dels 39 extra tjänstemän med fast arvode, dels ock timavlönade tillfälliga biträden, som komme att fullgöra samma arbete som omkring 26 tjänstemän. Det antal tjänstemän, som postsparbanken väntades komma att anlita under år 1922, kunde alltså uppskattas till 149.

Postspar-
bankssak-
kunniga.

Postsparbankssakkunniga hava vidare beräknat, att efter omorganisationen följande antal tjänstemän, vilka samtliga föresloges med placering som ordinarie, skulle bliva behövlige för postsparbanksgöromål i generalpoststyrelsen, nämligen:

byråchef	1
för kansligöromål	2
» kamrerargöromål	2
» bokföring och motboksgranskning	20
» behandling av uppsägningar	2
» revision	3
» diarieföring m. m.	1
» diverse göromål	7
» vaktmästargöromål	2

eller i ett allt 40¹⁾

Då sammanlagda antalet befattningshavare hos postsparbanken för år 1922 uppskattats till 149 personer, skulle alltså, enligt sakkunnigas beräkning, efter omorganisationen icke för postsparbanksgöromål i generalpoststyrelsen behövas mer än omkring 27 % av antalet nuvarande tjänstemän inom postsparbanken. De sakkunniga framhålla emellertid, att

¹⁾ Byråchefen, en av tjänstemännen för kansligöromål samt tjänstemännen för vaktmästargöromål hava beräknats gemensamma för hela byrån, dit även ärenden rörande postgirorörelsen skulle förläggas.

därest en så stark reducering av antalet tjänstemän skulle kunna genomföras, det givetvis bleve oundgängligen nödvändigt, att arbetstiden ordentligt utnyttjades och tillräcklig kontroll utövades.

Särskilt yttrande.

I särskilt yttrande har generaldirektören Juhlin framhållit, att det låge i sakens natur, att det även för de sakkunniga varit mycket svårt att någorlunda exakt angiva det antal tjänstemän, som efter genomförandet av de föreslagna förenklingarna i arbetsmetoder m. m. skulle bli behövt. För egen del tillåte han sig betvivla möjligheten av att kunna efter omorganisationen utföra arbetet inom postsparbanken med en arbetsstyrka, som skulle utgöra endast 27 % av den nuvarande. Det komme helt visst att visa sig nödvändigt att icke blott under övergångstiden utan även sedermera taga i anspråk en hel del extra krafter utöver det föreslagna antalet av 40. Han ansåge därför, att man bort framgå med mera försiktighet vid de skisserade beräkningarna.

Yttranden.

Postsparbanksstyrelsen har gjort gällande, att postsparbankssakkunnigas beräkningar icke vore grundade på saksål och att postsparbanksgöromålen icke kunde utföras med det antal tjänstemän, som de sakkunniga beräknat. Jämväl övriga i ärendet hörda myndigheter hava ställt sig tvivlande mot postsparbankssakkunnigas beräkningar.

Departementschefen.

Som jag förut framhållit, har jag icke ansett mig böra taga någon bestämd ståndpunkt till de av postsparbankssakkunniga framlagda riktlinjerna för omläggning av det tekniska arbetet inom postsparbanken. Det är givet, att det blivande personalbehovet inom postsparbanken kommer att i avsevärd mån bli beroende utav omfattningen av de förenklingar i arbetssätt och arbetsmetoder, som kunna visa sig möjliga att genomföra. Även om det sålunda för närvarande icke kan bedömas, huruvida den av postsparbankssakkunniga beräknade personalen blir fullt tillräcklig, förefinnes ju alltid möjlighet för generalpoststyrelsen att, därest så skulle visa sig behövt, i erforderlig omfattning tillsvidare använda extra personal. Med hänsyn härtill synes den av postsparbankssakkunniga verkställda beräkningen kunna tillsvidare godtagas, såvitt det gäller att bestämma antalet för handläggning av postsparbanksgöromålen i generalpoststyrelsen erforderliga *ordinarie* tjänstemän.

Personalbehov för postgiörörelsen.

Postsparbankssakkunniga.

Vid beräkningen av personalbehovet för postgiörörelsen hava postsparbankssakkunniga utgått ifrån, att för postgiörörelsen handläggning i generalpoststyrelsen (d. v. s. för det egentliga byråarbetet) till en början 5 tjänstemän skulle bli till fyllest och att för det av postgiörörelsen föranledda bokföringsarbetet i generalpoststyrelsen och å post-

kontor icke kunde behöva beräknas mer än 20 nya tjänstemannabefattningar. Av sistnämnda 20 befattningar hade de sakkunniga beräknat 15 tjänstemannabefattningar vid sådana postkontor, som tillika skulle tjänstgöra såsom bokföringskontor för postgiroörelsen, och 5 för räkningförändret inom generalpoststyrelsen. De sakkunniga ansåge nämligen — såsom förut omnämnts — att räkningar för sådana deltagare i postgiroörelsen, som vore bosatta inom Stockholms stad och län samt inom Södermanlands, Uppsala och Västmanlands län, med fördel kunde föras vid en särskild avdelning inom den byrå i generalpoststyrelsen, som skulle handlägga postsparbanks- och postgiroärenden. Härigenom vunnes, att den centrala ledningen kunde mera intimt övervaka det mest omfattande bokföringsarbetet.

Enligt postsparbanks-sakkunnigas beräkning skulle alltså för postgiroörelsen erfordras inalles 25 tjänstemän, vilka föresloges med placering som ordinarie.

Generaldirektören Juhlin har i sin förut omnämnda reservation bland annat uttalat, att de sakkunnigas förslag i denna del syntes grundat på alltför lösa beräkningar. Därest emellertid genom omläggning av arbetet i postsparbanken vissa tjänstemän därstädes bleve övertaliga och överflyttades till postverket, syntes det kunna antagas, att postcheckrörelse nu skulle kunna införas utan att, beträffande lokalförvaltningarna, postverkets personal av denna anledning skulle behöva ökas.

Särskilt
yttrande.

Innan någon erfarenhet vunnits om postgiroörelsens blivande utveckling i Sverige, är det givetvis svårt att exakt uppskatta det personalantal, som för denna rörelse skulle erfordras inom postverket. Emellertid synes det mig, att även i denna del de sakkunnigas uppskattning bör kunna läggas till grund för beräkningen av den *ordinarie* personalens antal.

Departement-
schefen.

I enlighet med nu angivna beräkningar i fråga om storleken av den från början behövliga ordinarie personalen för postsparbanks- och postgirogöromålen skulle för det arbete, som komme att påvila generalpoststyrelsen, erfordras, för postsparbanksrörelsen 40 och för postgiroörelsen 10 tjänstemän. För postkontor, vid vilka postgirokonton skulle föras, skulle för sistnämnda rörelse beräknas 15 tjänstemän.

Organisatio-
nen av den
byrå inom ge-
neralpoststy-
relsen, som
skulle hand-
lägga post-
sparbanks-
och postgiro-
ärenden m. m.

Ifrågavarande 65 tjänstemannabefattningar hava postsparbanks-sakkunniga ansett lämpligen böra fördelas på olika tjänstegrader sålunda:

Postspar-
bankssak-
kunniga.

A. Byrån i generalpoststyrelsen.

I. Gemensam personal.

1 byråchef (20:e lönegraden).	}	manliga tjänstemän.
1 sekreterare (15:e lönegraden).		
1 förste expeditivsvakt (3:e lönegraden).		
1 expeditivsvakt (1:a lönegraden).		

II. Postsparbanksavdelningen.

1 kamrerare (tillika personalchef; 15:e lönegraden).	}	manliga tjänstemän.
2 kontrollörer (12:e lönegraden; en för revision och en för vissa göromål, som nu påvila kassören).		
1 förste postexpeditör (10:e lönegraden; bokföring m. m., vaktföreståndare; skulle i huvudsak ersätta förste aktuarien).		
2 postexpeditörer (4:e lönegraden; 1 biträde åt kamreraren; 1 för bokföring och vaktföreståndarskap).	}	kvinnliga tjänstemän.
10 kanslibiträden (2:a lönegraden; 2 biträden för revisionen, 1 för diarietföring, 7 för bokföring m. m.).		
20 kontorsbiträden (1:a lönegraden; för bokföring m. m.).		

III. Postgiroavdelningen.

1 kamrerare (tillika personalchef; 15:e lönegraden).	}	manliga tjänstemän.
1 kontrollör (12:e lönegraden).		
7 kanslibiträden (2:a lönegraden; 2 för byråarbete, 5 för kontobokföring m. m.).	}	kvinnliga tjänstemän.
1 kontorsbiträde (1:a lönegraden; för byråarbete).		

B. Postkontor.

15 kanslibiträden (2:a lönegraden; för kontobokföring m. m.).	}	kvinnliga tjänstemän.

= 65

Mellan de båda avdelningarna inom ifrågavarande byrå bör, enligt de sakkunnigas mening, icke uppdragas starkare gräns än att vid behov tjänsteman vid den ena avdelningen kunde åläggas biträda med göromål inom den andra avdelningen.

De sakkunniga anföra beträffande ifrågavarande befattningshavare vidare bland annat följande:

Såsom en naturlig följd av generalpoststyrelsens nuvarande organisation borde *chefen för den föreslagna nya byrån* erhålla byråchefens tjänsteställning och placeras i 20:e lönegraden enligt det för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk gällande avlöningsreglemente. Även med hänsyn till det arbete och det ansvar, som komme att påvåla denne nya byråchef, ansåges en dylik placering vara fullt motiverad.

Byråchefen skulle, i likhet med övriga byråchefer i generalpoststyrelsen, vara ledamot i styrelsen, där han hade att föredraga sådana ärenden rörande postsparbanks- och postgirorörelserna, vari han, enligt de bestämmelser, som komme att gälla, icke ägde att själv fatta beslut. Såsom förut framhållits, ansåge emellertid de sakkunniga, att ifrågavarande byråchef borde erhålla en relativt vidsträckt befogenhet. Han skulle, i den utsträckning generalpoststyrelsen så bestämde, beträffande de rörelsegrenar, som fölle under byråns handläggning, företräda generalpoststyrelsen gent emot underordnade myndigheter och postanstalterna ävensom gent emot de offentliga och enskilda institutioner samt den allmänhet, med vilken centralledningen på grund av ifrågavarande rörelsegrenar hade att träda i förbindelse. Från byråchefens sida måste även riktas oavlätlig uppmärksamhet åt de ekonomiska förhållanden, vilka vore av natur att inverka på postsparbanks- och postgirorörelserna eller påkalla intresse från deras sida. Byråchefen borde ock i sådan omfattning personligen leda och följa arbetet inom byrån, att han vore fullt förtrogen med de göromål, som där utfördes, och med de metoder, som därvid tillämpades. Av särskild betydelse vore nämligen att ständigt bibehålla ett rationellt och fullt tidsenligt arbetssätt inom byrån.

Sekreteraren skulle hava till huvudsakliga åligganden att biträda byråchefen eller självständigt handlägga ärenden i den omfattning, som i instruktionen för generalpoststyrelsen och i dess arbetsordning kunde komma att bestämmas, ävensom att vid förfall för byråchefen tjänstgöra såsom dennes ställföreträdare. I den utsträckning, förhållandena kunde medgiva, skulle sekreteraren även utföra allmänna tjänstemannagöromål å byrån.

Med hänsyn till byråns blivande verksamhet vore det av synnerlig vikt, att de ledande befattningarna inom byrån tillsattes med fullt kvalificerade personer, även om beträffande en eller annan tjänst bestämmelsen i 13 § av avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket m. fl. verk skulle behöva tillämpas. Framför allt måste byråchefen äga omstridd personlig duglighet, stor arbets- och organisationsförmåga samt verkliga chefsegenskaper. Kamrerarna borde vara i besittning av erforderlig bokföringsteknisk kompetens och hava förutsättningar att kunna handhava underordnad personal.

Såsom redan omnämnts, funnes inom postsparbanken 84 ordinarie tjänstemannabefattningar. Av dessa vore vid tiden för betänkandets avgivande 2 kontorsskrivartjänster vakanta och komme icke att återbesättas med ordinarie innehavare. Genom brev till styrelsen för postsparbanken den 26 november 1920 hade nämligen Kungl. Maj:t på förslag av de sakkunniga förordnat, att ledigblivande ordinarie befattning vid postsparbanken skulle tillsättas allenast medelst förordnande tillsvidare. Vidare hade 2 kontorsskrivare uppnått stadgad pensionsalder, men av postsparbanksstyrelsen medgivits rätt att tills vidare kvarstå i tjänst.

Under år 1922 inträdde 2 kontorsskrivare och 1 skrivbiträde i pensionsåldern. De sakkunniga förutsatte, att postsparbanksstyrelsen komme att meddela ifrågasvarande tjänstemän avsked med pension före utgången av år 1922.

Enligt vad postsparbankssakkunniga inhämtat, hade 3 i postsparbanken anställda bokhållare i anledning av postverkets övertagande av de bestyr, som postsparbanken intill utgången av år 1921 utförde för pensionsstyrelsens räkning på grund av lagen om allmän pensionsförsäkring, av generalpoststyrelsen förordnats att under år 1922 tillsvidare uppehålla vissa på extra stat uppförda befattningar hos styrelsen. De sakkunniga utginge ifrån att dessa 3 bokhållare från 1923 års ingång komme att definitivt överflyttas på postverkets ordinarie stat.

Vidare förutsatte postsparbankssakkunniga, att det skulle bliva möjligt för generalpoststyrelsen att från ingången av sistnämnda år bereda lämplig placering (förslagsvis å postexpeditörsbefattning) för de återstående 4 bokhållare ävensom för de 3 vaktmästare, som bleve övertaliga genom omorganisationen. Placeringen av bokhållarna vore önskvärd av den anledningen, att vid postverket icke finnes några bokhållartjänster. Visserligen finnes där icke heller några skrivbiträdes- och kontorsskrivarbefattningar, men postsparbankens skrivbiträden och kontorsskrivare ansåges kunna vid bankens inordnande i postverket konstitueras till kansli- eller kontorsbiträden.

Postsparbankens kamrerare och sekreterare antoges, enligt vad de sakkunniga förspport, på grund av sjukdom komma att före 1922 års utgång begära avsked från sin tjänst.

Vid utgången av år 1922 skulle alltså av postsparbankens ordinarie personal, fränsett postsparbanksdirektören, återstå 65 tjänstemän eller sålunda samma antal, som beräknats för postsparbanks- och postgiroverelserna under år 1923.

Under förutsättning att postgiroverelse infördes i samband med omorganisationen av postsparbanken skulle alltså, försåvitt de sakkunniga kunde förutse, alla ordinarie tjänstemän i postsparbanken kunna beredas tjänstgöring i postverket. I sammanhang härmed ville de sakkunniga erinra därom, att enligt bestämmelsen i § 2 av det för tjänstemän vid postsparbanken gällande avlöningsreglementet tjänstemän vid postsparbanken vore skyldig underkasta sig den förflyttning till befattning inom postverket, som kunde varda honom i behörig ordning ålagd, dock utan minskning i den honom vid förflyttningen tillkommande fasta avlöning.

Då antalet ordinarie befattningar i 13—20 lönegraderna vid postverket fastställas av Kungl. Maj:t och riksdagen, förutsatte de sakkunnigas förslag om postsparbankens omorganisation och postgiroverelses införande följande ändringar i det av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda antalet befattningar inom 13—20 lönegraderna i postverket, nämligen:

antalet sekreterarbefattningar (15:e lönegraden) borde ökas med en;

två kamrerarbefattningar borde nyuppföras i 15:e lönegraden, och

antalet byråchefsbeftningar (20:e lönegraden) borde ökas med en.

Inom den föreslagna nya byrån i generalpoststyrelsen skulle, enligt förestående förslag, icke finnas någon förste aktuarie-, kassörs-, registrators- och aktuarie- eller revisorstjänst. Vid sådant förhållande ansåge de sakkunniga nödvändigt att å övergångsstat placera följande av postsparbankens nuvarande befattningshavare, nämligen förste aktuarien Gustaf Erik Heimer, kassören Ernst Johan Alarik Helleday, registratören och aktuarien Knut Axel Hugo Lundgren samt

revisorerna Helge Einar Stenbäck, Gotthold Raguél Edvard Åberg, Gustaf Herman Olson och Adolf Fredrik Larson, med rätt för dem att uppbära lön, som om de vore placerade å postverkets ordinarie stat, Heimer enligt 15:e och envar av de övriga sex tjänstemännen enligt 13:e lönegraden. Så länge denna övergångs-anordning fortföre, syntes emellertid sju befattningar i lägre lönegrad än den 13:e, förslagsvis tre kontrollörs-, en manlig förste postexpeditörs- och tre manliga postexpeditörstjänster, böra vara obesatta. Vilket arbete, som skulle utföras av förenämnda sju tjänstemän, finge bliva beroende på generalpoststyrelsens prövning. Allt eftersom någon av dessa befattningshavare avginge från aktiv tjänst eller placerades på befattning å postverkets ordinarie stat, skulle en av de befattningar i lägre lönegrad, som på grund av de sakkunnigas nyssnämnda förslag varit obesatta, tillsättas. De sakkunniga erinrade, att en liknande anordning tillämpats beträffande vissa landstatstjänstemän vid fögderiförvaltningens omorganisation år 1917.

De sakkunniga förutsatte, att förslaget i fråga om nya tjänstebefattningar vid postverket i 1—12 lönegraderna i anledning av postsparbankens inordnande i postverket och postgirorörelses införande icke nu behöfde påfordra någon åtgärd. Förslaget i denna del borde lämpligen prövas först i samband med det förslag i fråga om antalet ordinarie befattningar i 1—12 lönegraderna under år 1923, som generalpoststyrelsen jämlikt § 3 i dess instruktion hade att före den 1 oktober 1922 avgiva till Kungl. Maj:t. Härigenom bleve det ock möjligt att då taga hänsyn till sådana till dess inträffade förändringar, som möjligen borde föranleda viss jämkning i de sakkunnigas förslag.

De sakkunniga ansåge troligt, att den nya byrån för omläggningen av kontobokföringen beträffande postsparbanksrörelsen och annat organisationsarbete under en stor del av år 1923 komme att behöva ett avsevärt antal extra tjänstemän. Sedan dessa arbeten slutförts, kunde behovet av dylik personal emellertid beräknas bliva obetydligt och inskränka sig till en eller annan tjänsteman. De sakkunniga hoppades emellertid, att postverket vid denna tidpunkt skulle vara i stånd ett bereda en del av postsparbankens nuvarande extra tjänstemän tjänstgöring och att de, vilka på sådant sätt ej kunde beredas utkomst, skulle kunna placeras vid andra statsinstitutioner i huvudstaden.

Styrelsen för postsparbanken har i sitt utlåtande över postsparbankssakkunnigas betänkande framhållit, att den icke kunde underlåta att anmärka på den degradering av den ordinarie kvinnliga personalen, som de sakkunnigas statförslag innebure. Av vad denna personal i en till styrelsen ställd skrivelse, som samtidigt med utlåtandet överlämnades till Kungl. Maj:t, i frågan anfört ansåge styrelsen framgå, att denna åtgärd vore stridande mot rättvisa och billighet.

Statskontoret har uttalat sig för att postsparbankens nuvarande kontorsskrivare måste placeras i samma lönegrad som kvinnliga postexpeditörer.

I ovannämnda skrivelse från postsparbankens ordinarie kvinnliga personal framhålles, bland annat, att nämnda personal före den år 1919 genomförda löneregleringen för kommunikationsverken varit i avlönings-

*Yttranden
över för-
slaget.*

*Skrivelse
från post-
sparbankens
ordinarie
kvinnlige
personal.*

hänseende likställd med motsvarande kvinnliga befattningshavare vid postverket. Postsparbanken hade emellertid icke fått följa postverket vid senaste löneregleringen, emedan postsparbanken ej kunde anses tillhöra kommunikationsverken. Ej heller hade förhoppningarna om en lönereglering för postsparbankens tjänstemän i samband med löneregleringen för de centrala ämbetsverken gått i uppfyllelse. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle de flesta av bankens kvinnliga befattningshavare gå miste om någon lönereglering, i det de komme att bli placerade i lägre lönegrader än de kvinnliga befattningshavare vid postverket, med vilken de tidigare varit likställda.

Postsparbankens ifrågavarande befattningshavare hemställa, att de vid tiden för omorganisationen hos postsparbankens anställda kontorskrivare och skrivbiträden måtte — i likhet med vad som ägt rum beträffande kvinnliga postexpeditörer och kvinnliga biträden i postverket — placeras, kontorsskrivare i 4:e lönegraden enligt avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket med flera verk samt skrivbiträden efter arbetets art — såsom vid postverket ägt rum beträffande kansli- och skrivbiträden — i 2:a och 1:a lönegraderna.

Framställning från styrelsen för föreningen kvinnor i statens tjänst.

Vidare har styrelsen för föreningen kvinnor i statens tjänst i en till Kungl. Maj:ts inkommen skrift hemställt, att postsparbankens ordinarie kvinnliga tjänstemän måtte vid postsparbankens omorganisation vinna sådan placering i lönegrader, för vilken tjänstemännen själva i ovan nämnda skrivelse uttalat sig.

Departementschefen.

Av vad jag förut yttrat följer, att jag i stort sett anser mig böra tillstyrka den av de sakkunniga föreslagna organisationen av den nya byrån i generalpoststyrelsen.

Beträffande de sakkunnigas förslag om tjänstemännens fördelning på olika tjänsteställningar och i lönegrader giver detta endast i följande hänseenden anledning till erinran eller uttalande från min sida.

Enligt förslaget skulle å byrån komma att vara anställda en sekreterare och två kamrerare. Samtliga dessa tre tjänstemän skulle vara placerade i 15:e lönegraden och alltså innehava samma tjänstegrad. Men sekreteraren skulle vara souschef å byrån och således komma att utöva förmanskap även över de båda kamrerarne. En sådan anordning torde ej vara fullt lämplig. Enligt mitt förmenande bör byråchefens närmaste man tilldelas något högre tjänsteställning än kamrerarne, och jag har efter övervägande funnit mig böra förorda att han placeras i 17:e lönegraden. Med hänsyn till de speciella uppgifter, som komma att åligga byrån, och angelägenheten av att omorganisationen genomföres på ett

för den framtida utvecklingen fullt lämpligt sätt, är det för det allmänna av allra största betydelse, att de ledande krafterna inom byrån äro i besittning av sådana egenskaper, att de på ett framgångsrikt sätt kunna tillvarataga de intressen, byrån har att bevaka. Den relativt obetydliga högre utgift, statsverket finge vidkännas genom att tjänstemannen ifråga placerades i 17:e lönegraden i stället för i 15:e, lärers få anses vara av underordnad betydelse i jämförelse med angelägenheten av att på denna plats erhålla en fullt kompetent person. Enligt vad jag under hand inhämtat, hade även de sakkunniga till en början under övervägande att föreslå ifrågavarande tjänsteman till byrådirektör med placering i 18:e lönegraden.

I fråga om den lämpligaste tjänstetiteln för befattningshavaren ifråga har jag till en början övervägt, huruvida han icke borde erhålla namn av förste sekreterare. Då jag emellertid funnit, att en dylik benämning skulle kunna föra med sig vissa konsekvenser, har jag stannat för benämningen *förste kamrer*. Min ståndpunkt härutinnan har påverkats även därav, att jag anser en sådan benämning bättre uttrycka tjänstemannens verkliga tjänsteställning, än om han skulle hänföras till befattningen förste sekreterare.

För en var av de två föreslagna kamrerarne bör, i enlighet med i avlöningsreglementet för kommunikationsverken redan införd terminologi, användas benämningen »kamrer».

Postsparbankssakkunniga hava framhållit att, om det av dem framlagda förslaget till omorganisation av postsparbanken vunne Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, det för postverket bleve erforderligt att igångsätta ett omfattande förarbete för att verket skulle vara rustat att med 1923 års ingång övertaga postsparbanks- och postgirorörelserna. Enligt vad jag inhämtat, torde detta förarbete komma att taga åtminstone två tjänstemäns odelade arbetstid i anspråk under hela senare hälften av innevarande år. Vid sådant förhållande och då det ur flera synpunkter torde vara lämpligt, att samma tjänstemän, som från 1923 års ingång skola leda arbetet inom den föreslagna nya byrån i generalpoststyrelsen, bliva satta i tillfälle att medverka till utformandet av de bestämmelser m. m., som skola gälla för postsparbanks- och postgirorörelserna, anser jag den nya byråchefstjänsten och den nya förste kamrersbefattningen i generalpoststyrelsen böra uppföras å stat från och med den 1 juli 1922. En dylik anordning skulle också säkerligen bliva billigare för statsverket, än om i generalpoststyrelsen skulle inkallas särskilda sakkunniga för fullgörande av ifrågavarande uppdrag.

Såsom förut framhållits, har postverket med innevarande års ingång

övertagit det åliggande att utbetala pensioner och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, som förut åvilat postsparbanken. I anledning därav uppehåller under år 1922 en bokhållare i postsparbanken tillsvidare en revisorstjänst å extra stat hos generalpoststyrelsen. I anslutning till vad postsparbankssakkunniga uttalat härom och på grund av vad jag under hand inhämtat från generalpoststyrelsen, anser jag, att denna revisorstjänst från ingången av år 1923 bör besättas med ordinarie innehavare. Möjligen torde, om postsparbanken inordnas i postverket, det vara lämpligt att förlägga generalpoststyrelsens pensionsavdelning till den nya byrån i generalpoststyrelsen.

Antalet revisorsbefattningar i generalpoststyrelsen bör sålunda från och med den 1 januari 1923 ökas med en.

Vidare förutsätter jag, i likhet med de sakkunniga, att lämplig ordinarie befattning i postverket från ingången av år 1923 beredes såväl de övriga bokhållarna i postsparbanken som ock de vaktmästare därstädes, som bliva övertaliga genom omorganisationen. Mot de sakkunnigas förslag om uppförande å postverkets övergångsstat av 7 manliga tjänstemän i postsparbanken med angiven placering å löneskalan har jag ej heller något att erinra.

Postsparbankens ordinarie personal i övrigt, som kvarstår vid utgången av år 1922, skulle — fränsett postsparbanksdirektören — förflyttas till de föreslagna befattningarna å den nya byrån i generalpoststyrelsen eller till annan plats inom postverket. Självfallet måste därvid tillses, att någon minskning i vederhörandes fasta avlöning ej kommer att äga rum. Beträffande postsparbankens extra tjänstemän torde möjlighet föreligga att även dessa i rätt stor utsträckning skola kunna beredas anställning i postverket. I den mån detta icke låter sig göra, bör tillses, att ifrågavarande personal, om möjligt, beredes annan sysselsättning i statsförvaltningen.

Vad särskilt angår de sakkunnigas förslag, att postsparbankens kontorsskrivare och skrivbiträden skulle konstitueras till kansli- eller kontorsbiträden i postverket, så torde, om man tillsvidare bortser från de nuvarande innehavarna av kontorsskrivarbefattningar, inga berättigade invändningar kunna göras mot förslaget. Det inom postsparbanken förekommande bokföringsarbetet torde nämligen icke vara av beskaffenhet att i allmänhet kräva större kvalifikationer, än som kunna antagas förefinnas hos de kvinnliga befattningshavare vid postverket, som inrangerats i nuvarande 1:sta och 2:a lönegraderna. Utan att på något sätt vilja underkänna det arbete, som postsparbankens kvinnliga tjänstemän hava att utföra, finner jag därför naturligt, att de flesta för kvinnor avsedda tjänsterna skulle hänföras till kontors- eller kanslibiträdesbefattningar. I samband härmed

må erinras, att enligt det förslag till ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken, som Kungl. Maj:t beslutit förelägga riksdagen, skulle inrättas en ny lägsta lönegrad för kvinnliga skrivbiträden, vilken skulle benämnas 1:a lönegraden, medan de nuvarande 1:a—7:e lönegraderna skulle benämnas 2:a—8:e lönegraderna.

Beträffande däremot de nuvarande kontorsskrivarna i postsparbanken må erinras, att dessa vid föregående löneregleringar för postsparbankens tjänstemän i avlöningshänseende likställdes med kvinnliga postexpeditörer och att tjänstemännen i fråga icke alldeles saknat fog för den av dem hysta förhoppningen, att de även vid förestående omorganisation skulle komma att i sådant hänseende bliva likställda med förenämnda kvinnliga posttjänstemän.

Visserligen torde på grund av den i avlöningsreglementet för postsparbanken intagna bestämmelsen därom, att tjänsteman vid postsparbanken är skyldig underkasta sig den förflyttning till befattning inom postverket, som kan varda honom i behörig ordning ålagd, dock utan minskning i den honom vid förflyttningen tillkommande fasta avlöning, de nuvarande kontorsskrivarna i postsparbanken icke kunna sägas hava någon juridisk rätt att erhålla för dem förmånligare placering i lönegrad än vad det arbete, som komme att av dem utföras, kunde anses berättiga till. Men av vad jag i saken anfört och på grund av vad i förenämnda skrivelse från de kvinnliga ordinarie tjänstemännen andragits, synes mig billigheten kräva, att de nuvarande kontorsskrivarna vid övergången till postverket erhålla något bättre avlöningsförmåner än som skulle bliva förhållandet om de konstituerades till kanslibiträden och alltså hänfördes till den nuvarande 2:a för kvinnliga befattningshavare avsedda lönegraden.

Vid övervägande av de olika alternativ, som för sådant ändamål lämpligen kunna ifrågakomma, har jag för min del ansett enklast att beträffande ifrågavarande kontorsskrivare förorda en liknande övergångsordning, som av de sakkunniga föreslagits beträffande förenämnda sju manliga tjänstemän i postsparbanken. I enlighet härmed skulle kontorskrivare i postsparbanken, som vid bankens inordnande i postverket den 1 januari 1923 icke komme att placeras i sådan befattning å postverkets ordinarie stat, som vore hänförlig till lägst nuvarande 4:e (enligt nya förslaget 5:e) lönegraden för kvinnliga befattningshavare, placeras å särskild övergångsstat för postverket med rätt att, så länge befattningshavaren ifråga kvarstode å dylik övergångsstat, åtnjuta avlöningsförmåner som om hon vore placerad å postverkets ordinarie stat i nyss omnämnda lönegrad. I anledning härav skulle det antal befattningar i lägre lönegrad, som motsvarade antalet å övergångsstat placerade kontorsskrivare, från

samma tid icke uppehållas utan tillsättas först efter hand som någon av de å övergångsstat uppförda kontorsskrivarna avginge ur postverkets tjänst eller genom befordran eller av annan anledning placerades i befattning å postverkets ordinarie stat. För såvitt nu kan förutses, skulle enligt mitt förslag 27 kontorsskrivare komma att placeras å övergångsstat. Frånsett ökningen i dyrtidstillägg beräknas anordningen för första halvåret 1923 medföra en förhöjd utgift för statsverket av omkring 11,000 kronor.

Avlöningsreglementet för kommunikationsverken ävensom lagen angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid samma verk torde böra bli va gällande för samtliga postsparbankens tjänstemän, som komme att överflyttas å ordinarie stat eller övergångsstat för postverket. Skulle emellertid någon av dessa tjänstemän inom viss av Kungl. Maj:ts bestämd tid förklara, att han icke ville underkasta sig bestämmelserna uti ifrågavarande avlöningsreglemente, torde beträffande dylik tjänsteman nu gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken ävensom lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension fortfarande böra tillämpas. Sådan tjänsteman lærer böra placeras å särskild övergångsstat för postverket, även där sådant enligt tidigare ifrågasatta bestämmelser ej skulle äga rum.

Förslaget om postsparbankens inordnande i postverket från ingången av år 1923 och om postgiro rörelsens införande i Sverige från samma tidpunkt påkallar vissa ändringar i förenämnda avlöningsreglemente, vilka jag sammanfattat i ett förslag, som torde få biläggas statsrådsprotokollet. Därjämte torde i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen böra under avdelningen A. för postverket uppföras under 15:e lönegraden befattningen kamrer samt under 17:e lönegraden befattningen förste kamrer. De föreslagna ändringarna torde vid utfärdande av författning i ämnet komma att sammanföras med de övriga ändringar i reglementet, som föranledas av härutinnan beslutad särskild proposition.

Postsparbankssakkunniga hava — under erinran att viss del av avlöningen till postsparbankens ordinarie personal utbetalas i förskott vid månadens början men att hela avlöningen till tjänstemän vid postverket utbetalas i efterskott vid månadens slut — hemställt, att till sådan tjänsteman i postsparbanken, som med tillämpning av nu gällande avlöningsbestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen i förskott och som från den 1 januari 1923 överflyttas till befattning i postverket, må vid ingången av januari månad 1923 på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av december månad 1922 innehade i postsparbanken,

i förskott uppburit för januari månad 1923, därest postsparbanken då kvarstått såsom självständigt ämbetsverk. Ett liknande medgivande lämnades beträffande ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, då det nya avlöningsreglementet för dessa tjänstemän den 1 juli 1920 började tillämpas. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 22 december 1921 har vidare generalpoststyrelsen bemyndigats att till sådan tjänsteman i postsparbanken, som förordnats att från och med den 1 januari 1922 uppehålla befattning å den pensionsavdelning hos styrelsen, som från och med sistnämnda tidpunkt inrättats för fullgörande av postsparbankens förutvarande bestyr för pensionsstyrelsen, vid ingången av januari månad 1922 av postmedel utbetala ett belopp, motsvarande vad han skulle i förskott uppburit för samma månad, därest han fortfarande tjänstgjort i innehavande ordinarie befattning i postsparbanken.

Mot postsparbankssakkunnigas förslag i denna del har jag ingen erinran. Givetvis böra emellertid från ifrågavarande förmån undantagas de befattningshavare, som redan genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 december 1921 blivit i förevarande avseende tillgodosedda.

Det belopp, varom här är fråga, torde komma att belöpa sig till omkring 14,000 kronor.

Postsparbankssakkunniga hava framhållit, att postsparbanken företrädes av en styrelse, bestående av generaldirektören och chefen för postverket såsom ordförande samt fyra ledamöter, nämligen postsparbanksdirektören och chefen för postsparbanken såsom föredragande, en av Kungl. Maj:t varje gång för en tid av tre år särskilt förordnad ledamot samt en av fullmäktige i riksbanken och en av fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka båda sistnämnda bemålde fullmäktige var för sig inom sig utse. Vid bifall till de sakkunnigas förslag komme förenämnda anordning att utan vidare upphöra.

Postcheckkommitterade hade föreslagit, att frågor rörande placering av de i postcheckrörelsen inestående medel skulle avgöras av särskilda fullmäktige.

Då även efter postsparbankens inordnande i postverket det torde bliva nödvändigt, att generalpoststyrelsen vid avgörande av vissa postsparbanksärenden förstärkes med särskilda sakkunniga, hava postsparbankssakkunniga ansett sig böra förorda, att tre postfullmäktige förordnades att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande såsom ledamöter inträda i generalpoststyrelsen vid avgörande av sådana den nya byrån i generalpoststyrelsen berörande frågor, som vore av större vikt, exempelvis ärenden rörande

Postfullmäktige.

Postsparbankssakkunniga.

placering av de i postsparbanks- och postgiroörelserna innestående medel, ändring i grunderna för räntegottgörelse till delägare i postsparbanken eller till postgirokontoinnehavare, höjning eller sänkning av inlåningsräntan, ändring av förordningen angående postverkets postsparbanks- och postgiroörelser m. m.

Samtliga tre fullmäktige ansåges böra förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis tre år. Med hänsyn till beskaffenheten av postfullmäktiges blivande åligganden ansåge de sakkunniga, att en borde vara fullmäktig i riksbanken och en fullmäktig i riksgäldskontoret.

De sakkunniga föreställde sig, att det, särskilt under övergångsåret och de närmaste åren efter omorganisationen av postsparbanken och postgiroörelses införande, bleve nödvändigt för generalpoststyrelsen att i rätt stor omfattning taga postfullmäktiges sakkunskap i anspråk. Vid sådant förhållande vore det säkerligen förmånligt, om en och samma fullmäktig i regel kunde vara närvarande i generalpoststyrelsen vid föredragning av sådana postsparbanks- och postgiroärenden, vari beslut icke kunde fattas av byråchefen eller av generaldirektören i närvaro av allenast byråchefen. Då det icke gärna kunde förutsättas, att någon av de två postfullmäktige, som tillika vore riksbanks- eller riksgäldsfullmäktige, skulle vara i tillfälle att åtaga sig mera omfattande uppdrag i postverket, ansåge de sakkunniga, att det borde tillhöra den återstående postfullmäktigen att i första hand inträda i generalpoststyrelsen vid behandling av till förenämnda byrå hörande ärenden. Därav följde såsom särskilt angeläget, att även denne postfullmäktig vore väl bevandrad på det ekonomiska området, att han hade tid och intresse för det honom anförtrödda uppdraget samt att han därjämte ägde nödiga förutsättningar för att kunna bedöma även det rent tekniska arbetet inom byrån.

*Departements-
chefen.*

Då jag är av den uppfattningen, att postsparbankssakkunnigas ifrågavarande förslag, mot vilket de hörda myndigheterna ej haft något att erinra, är ägnat att tillföra generalpoststyrelsen den sakkunskap, som kan vara behöflig vid avgörande av viktigare postsparbanks- och postgiroärenden, tillåter jag mig förorda, vad de sakkunniga härutinnan föreslagit. Rörande postfullmäktiges åligganden och befogenhet m. m. torde föreskrifter böra meddelas i instruktionen för generalpoststyrelsen.

Den sålunda föreslagna anordningen är avsedd att träda i tillämpning från och med 1923 års ingång. Emellertid torde åtskilliga av de frågor, som uppstå i samband med omorganisationen, vara av den art, att generalpoststyrelsen redan före nämnda tidpunkt kan behöva överlägga med de för ifrågavarande uppdrag utsedda personerna. Hinder

torde därför icke böra möta för Kungl. Maj:t att i detta hänseende vidtaga de anordningar, som kunna visa sig behövliga.

I fråga om arvoden till generaldirektören och chefen för postverket samt till postfullmäktige anföras postsparbankssakkunniga följande:

*Arvoden till
generalpost-
direktören
samt postfull-
mäktige.*

*Postspar-
bankssak-
kunniga.*

Enligt § 1 i det av Kungl. Maj:t den 25 september 1914 utfärdade avlösningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken utginge arvoden, till generaldirektören och chefen för postverket, i egenskap av ordförande i styrelsen för postsparbanken, med 2,000 kronor för år och till envar av de tre särskilt förordnade ledamöterna i styrelsen med 600 kronor för år. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 september 1919 hade styrelsen för postsparbanken hemställt, att ifrågakarande arvoden måtte höjas, för generaldirektören till 4,000 kronor och för envar av de tre styrelseledamöterna till 2,000 kronor för år. Över denna framställning hade 1902 års löneregleringskommitté den 15 februari 1920 avgivit utlåtande. Den omständigheten, att postsparbanken inordnades i postverket, komme ej — enligt postsparbankssakkunnigas uppfattning — att minska generaldirektörens ansvar för postsparbanksrörelsen, och det torde därför icke vara annat än rätt och billigt, att generaldirektören från postverket bereddes ersättning för den inkomstminskning, han i annat fall skulle få vidkännas genom omläggningen. Postcheckkommittén hade föreslagit att, om postcheckrörelse infördes i Sverige, generaldirektören måtte med anledning av postcheckrörelsens införande tillerkännas ett arvodestillägg av 4,000 kronor för år och att arvodet till envar av de tre fullmäktige, som icke tillhörde postverket, måtte bestämmas till 2,000 kronor för år. Postsparbankssakkunniga ville hemställa, att, om postsparbanken införlivades med postverket och postgirorörelse samtidigt anordnades, generaldirektörens årsarvode från samma tidpunkt måtte höjas från nuvarande 18,000 kronor till 22,000 kronor, därvid av sistnämnda belopp 2,000 kronor skulle anses falla på postsparbanksrörelsen och likaledes 2,000 kronor på postgirorörelsen, och att årsarvodena till de tre postfullmäktige bestämdes, för den fullmäktig, som icke vore riksbanks- eller riksgäldsfullmäktig, till 4,000 kronor och till envar av de två övriga fullmäktige till 1,800 kronor.

Jag anser mig böra tillstyrka, att arvodet till generaldirektören och chefen för postverket förhöjes till 22,000 kronor. Huruvida de av postsparbankssakkunniga föreslagna arvoden till postfullmäktige tilltagits så, att de komme att utgöra skälig ersättning för fullmäktiges arbete för postverket, synes tveksamt. Detta gäller särskilt den av postfullmäktige, som i större omfattning skulle komma att bistå generalpoststyrelsen med sin sakkunskap. Innan emellertid någon erfarenhet rörande omfattningen av postfullmäktiges blivande arbete för postverket vunnits, anser jag mig icke böra påyrka ändring i de sakkunnigas förslag.

*Departement-
chefen.*

På sätt framgår av den redogörelse, jag lämnat, är det icke avsett, att omorganisationen av postsparbanken skulle föranleda inrättandet i generalpoststyrelsen av någon postsparbanksdirektörstjänst. Vid sådant

*Postspar-
banksdirek-
törens place-
ring å indrag-
ningsstat.*

förhållande synes icke nuvarande postsparbanksdirektören, som utnämmts till sin befattning den 30 december 1916 och som innehar konstitutorial å tjänsten, kunna överflyttas på postverkets ordinarie stat. Jag tillåter mig därför föreslå, att postsparbanksdirektören, överdirektören Per Elof Lindström, måtte placeras å särskild indragningsstat för postverket med rätt för honom att, så länge han kvarstår å dylik stat, utan tjänstgörings-skyldighet av postmedel uppbära fast avlöning till enahanda belopp, som han äger uppbära enligt gällande avlöningsreglemente för postsparbanken. I vad mån dyrtidstillägg skall utgå å denna avlöning blir givetvis beroende på de allmänna bestämmelser rörande dyrtidstillägg, som kunna komma att bliva gällande. Därest Lindström placeras å annan ordinarie statstjänst, bör han givetvis i och med detsamma avföras från indragningsstaten.

Överdirektören Lindström är född den 25 augusti 1863 och fyller alltså 67 år den 25 augusti 1930, samt blir då skyldig avgå från tjänsten med pension. För honom skulle givetvis fortfarande gälla bestämmelserna i lagen om civila tjänstinnehavares rätt till pension.

*Erforderliga
övergångs-
bestämmelser.*

För tjänstemännens i postsparbanken övergång till postverkets ordinarie stat eller placering å särskild övergångsstat för postverket torde det bliva nödvändigt, att särskilda övergångsbestämmelser utfärdas, exempelvis i fråga om tjänstemännens rätt att beträffande placering i löneklasser vid övergången tillgodoräkna sig tjänstgöring i postsparbanken ävensom, beträffande de tjänstemän, som skulle placeras å övergångsstat, i fråga om de särskilda bestämmelser, som i övrigt borde komma att tillämpas på dem.

Postsparbankssakkunniga hava hemställt, att riksdagens medgivande måtte utverkas för Kungl. Maj:t att i berörda hänseende utfärda nödiga bestämmelser.

Under erinran att riksdagen i andra liknande fall lämnat Kungl. Maj:t motsvarande bemyndigande, får jag tillstyrka bifall till postsparbankssakkunnigas hemställan härutinnan.

Det ekonomiska resultatet av postsparbanksrörelsen.

*Postspar-
banks-
sakkunniga.*

Enligt en av postsparbankssakkunniga verkställd beräkning skulle, därest postsparbanken omorganiserades i huvudsaklig överensstämmelse med deras förslag, driftkostnaden för postsparbanksrörelsen för år 1923 — fränsett de engångskostnader, som föranleddes av omläggningen av

kontobokföringen och omorganisationen i övrigt — stanna vid ett belopp av 676,955 kronor.

För vinnande av jämförelse hava de sakkunniga beräknat postsparbankens driftkostnader för år 1922. Denna beräkning framgår av följande uppställning:

Postsparbankens utgiftsstat för år 1922 slutar på ett belopp av . . .	647,615 kr
Dyrtidstillägget för postsparbankens tjänstemän för samma år beräknas uppgå till	240,000 »
För att utgiftsstaten för år 1922 skall kunna jämföras med den beräknade driftkostnaden för år 1923, har utgiftsstaten för förstnämnda år ökats med 200,000 kronor, utgörande skillnaden i runt tal mellan ersättningen till postverket för postsparbanksgöromål under år 1922 och den av de sakkunniga föreslagna motsvarande ersättningen för år 1923 (300,000 kr.)	200,000 »
	<hr/>
	Summa 1,087,615 kr.

Därest den av postsparbankssakkunniga föreslagna omorganisationen av postsparbanken genomfördes, skulle detta alltså enligt berörda beräkning medföra en minskning av driftkostnaderna för postsparbanksrörelsen med icke mindre än i runt tal 410,000 kronor för år (skillnaden mellan 1,087,615 och 676,955 kronor). Att skillnaden icke blivit ännu större tillskriva sakkunniga den omständigheten, att postsparbankens tjänstemän uppbära betydligt lägre avlöningar än tjänstemännen vid postverket.

Postsparbankssakkunniga hava i detta sammanhang erinrat om, att enligt bestämmelse i 34 § av avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket m. fl. verk tjänsteman tillhörande någon av 1—7 lönegraderna kunde för utförande av visst arbete, i stället för avlöning, undfå ersättning efter ackord eller beting, där styrelsen för vederbörande verk ansåge sådant lämpligt. En stor del av det arbete, som komme att påvila de underordnade tjänstemännen å den föreslagna nya byrån i generalpoststyrelsen, skulle synnerligen väl lämpa sig för ackordsarbete, och de sakkunniga funne därför önskvärt, att generalpoststyrelsen ägnade frågan härom särskild uppmärksamhet.

I övrigt må anmärkas, att de sakkunniga vid föreliggande beräkning utgått från att postverket skulle av inkomsterna på postsparbanksrörelsen äga tillgodoskriva poströrelsen i allmänhet visst belopp såsom ersättning för bland annat postsparbanksgöromål vid postanstalterna. För år 1923 har detta belopp upptagits till förslagsvis 300,000 kronor.

Postsparbankssakkunniga hava vidare i sitt betänkande i tabellform lämnat en redogörelse för det ekonomiska resultatet av postsparbankens verksamhet under åren 1884—1920.

Därav framgår bland annat:

att under postsparbankens hela tillvaro till utgången av år 1920 i banken insatts sammanlagt i runt tal 472 miljoner kronor och från banken uttagits sammanlagt i runt tal 440 miljoner kronor;

att delägarnas behållning den 31 december 1920 utgjorde i runt tal 84 miljoner kronor;

att antalet delägare vid sistnämnda tidpunkt uppgick till 661,686;

att driftkostnaden för år 1920 uppgått till 972,783 kronor, motsvarande i medeltal 1 krona 15 öre för varje omsättning (insättning och uttagning) och 1.15 procent av delägarnas behållning vid utgången av sistnämnda år;

att under vissa år på postsparbanksrörelsen uppstått en förlust av sammanlagt 545,495 kronor 74 öre och att under vissa år uppstått en vinst av sammanlagt 1,700,411 kronor 91 öre;

att banken under åren 1884—1920 i preskriberade medel tillförts ett sammanlagt belopp av 1,092,523 kronor 59 öre samt att till nedskrivning av obligationers värde av vinsten under årens lopp använts sammanlagt 897,966 kronor 32 öre.

I anslutning till den sålunda lämnade redogörelsen anföras postsparbankssakkunniga följande:

Om från det sammanlagda insättningsbeloppet	472,259,309: 08
drages summan av uttagningarna	440,135,065: 09
visar skillnaden	32,124,243: 99

det belopp, varmed insättningarna överstiga uttagningarna under postsparbankens tillvaro intill utgången av år 1920. Som av tabellen framgår, utgjorde delägarnas behållning (kapital och kapitaliserade räntor) den 31 december 1920 84,356,038 kronor, fördelade på 661,686 delägare, eller alltså i medeltal 127 kronor 49 öre på varje motbok.

Under tiden 1 januari—20 oktober 1921 har i postsparbanken insatts sammanlagt	31,737,082: —
Under samma tid har uttagits	20,483,376: 47

Det sammanlagda insättningsbeloppet överstiger alltså summan av uttagna belopp med icke mindre än 11,253,705: 53

Delägarbehållningen vid utgången av år 1921 antages komma att överstiga 100 miljoner kronor.

Av tabellen framgår vidare, att under årens lopp på postsparbanksrörelsen skulle hava uppstått en vinst av (1,700,411: 91—545,495: 74) 1,154,916: 17

Av vinsten har använts *dels* för nedskrivning av det bokförda värdet av postsparbankens innehav av obligationer ett sammanlagt belopp av 897,966: 32

dels ock för utbetalande av gratifikationer till poststationsföreståndare m. fl. tillsammans 167,318: —

eller tillhopa 1,065,284: 32

Drages sistnämnda belopp 1,065,284: 32

från ovannämnda vinstbelopp, uppstår en rest av 89,631: 85

vilket belopp alltså skulle utgöra det egentliga överskottet å postsparbanksrörelsen intill utgången av år 1920. Härvid är emellertid att märka, att postsparbanken under årens lopp i preskriberade medel tillförts icke mindre än 1,092,523 kronor 59 öre. Därest banken ej haft denna inkomst, hade å postsparbanksrörelsen uppstått en sammanlagd förlust av något över en miljon kronor.

Att icke ett bättre resultat uppnåtts, finna de sakkunniga anmärkningsvärt, även om hänsyn tages till de av bankens äldre penningplaceringar, som icke lämna en efter nu rådande ekonomiska förhållanden tillfredsställande ränteavkastning. Postsparbankssakkunniga anse obehövt att här närmare ingå på frågan om nämnda medelplaceringar. Men däremot kunna de ej underlåta att påvisa, att de i förestående tabell förekommande uppgifterna om postsparbankens driftkostnader tillfullo bekräfta de sakkunnigas förut i annat sammanhang gjorda uttalande, att bankens förvaltningskostnader, särskilt för de närmast föregående åren, varit allt för höga.

Genom fackman har postsparbanksstyrelsen låtit verkställa en utredning rörande bland annat medelavkastningen av postsparbankens hela innehav den 31 augusti 1921 av räntebärande valutor, uppgående till ett bokfört värde av 94,022,699 kronor 93 öre. Utredningen har givit vid handen, att valutorna lämna en medelavkastning av 5,2084 % för år. Att avkastningen nu är så god, torde till väsentlig del kunna tillskrivas den starka stegring i delägarbehållningen under år 1921, som, på sätt förut omnämnts, förekommit och som gjort det möjligt för postsparbanksstyrelsen att under året på för banken förmånliga villkor utlåna avsevärda kapital. Då lånen från låntagarnas sida äro ouppsägbara under ett antal år framåt, komma placeringarna i fråga att särskilt för närmast följande år fördelaktigt inverka på det ekonomiska resultat av postsparbanksrörelsen. Även om genom den förhöjning av postsparbankens inlåningsränta, som på förslag av de sakkunniga vidtogs med ingången av år 1921, på postsparbanksrörelsen skulle — såsom de sakkunniga ock förutsågo, när de hade frågan om ränteförhöjning under övervägande — under samma år möjligen uppstå större förlust än om ränteförhöjning icke vidtagits, är det dock tämligen säkert att, om räntefoten även under år 1921 varit 4 %, delägarbehållningen, i stället för att så betydligt stegras, avsevärt förminskats, varigenom bankens ställning försvagats. För övrigt antages nu 1921 års förlust ej bliva större än att densamma torde kunna täckas med det disponibla överskottet från år 1920 tillika med den vinst, som kan väntas uppkomma på rörelsen för år 1922.

Med hänsyn till att postsparbankens räntebärande valutor, trots ovan nämnda tidigare vidtagna nedskrivningar, enligt postsparbankssakkunnigas förmenande, äro bokförda väl högt, vilja de sakkunniga frambålla önskvärdheten av att valutorna, i den mån sådant blir möjligt, efter hand ytterligare nedskrivnas i syfte att betrygga en tillfredsställande avkastning även vid för postsparbanksrörelsen ogynnsamma konjunkturner.

Vad slutligen angår frågan om det ekonomiska resultatet av postsparbanksrörelsen efter omorganisationen anföra sakkunniga följande:

Under antagande att delägarbehållningen under år 1923 och närmast följande år kommer att hålla sig omkring 100 miljoner kronor, skulle dessa medel efter ovan nämnda procenttal, 5,2084, lämna postverket en årsavkastning av 5,208,400

kronor, Visserligen lärer beloppet bliva något högre, i den mån för banken ofördelaktiga placeringar avvecklas, men det torde i alla händelser vara klokt att härför icke räkna med större

inkomst än i runt tal 5,000,000: —

Härtill komma:

bankräntor, förslagsvis 150,000: —

preskriberade medel, förslagsvis 50,000: —

Den sammanlagda årliga bruttoinkomsten av postsparbanksrörelsen skulle alltså kunna beräknas till 5,200,000: —

Sistnämnda belopp stämmer ganska bra med postsparbankens nuvarande inkomst av dess värdepapper.

Postsparbankens inkomst av preskriberade medel utgör nu omkring 70,000 kronor för år. Då de sakkunniga emellertid förmoda, att delägarna för framtiden ej skola låta de å motböckerna inestående medlen preskriberas i så stor omfattning som hitintills, hava de ansett, att postverkets inkomst av preskriberade medel icke borde beräknas till mer än 50,000 kronor för år.

Efter en räntefot av 4 % — den för tiden från 1 januari 1922 bestämda inlåningsräntan — skulle räntegottgörelsen till motboksägare uppgå till omkring 4 miljoner kronor för år. Med nuvarande bestämmelser skulle visserligen ränteutgifterna blivit något mindre, men de sakkunniga hava tidigare i betänkandet räknat med möjligheten av för motboksägarna något förmånligare beräkningsgrunder i detta hänseende än som för närvarande tillämpas. Postsparbankssakkunniga anse därför, att för ändamålet bör beräknas ett belopp av 4,000,000 kronor. Drages denna summa från den beräknade sammanlagda bruttoinkomsten, 5,200,000 kronor, återstår ett belopp av 1,200,000 kronor.

Då driftkostnaderna för postsparbanksrörelsen efter omorganisationen av de sakkunniga beräknats till 676,955 kronor för år, skulle alltså rörelsen efter omläggningen lämna ett årligt överskott av i runt tal 500,000 kronor.

Med hänsyn emellertid därtill att omläggningen av kontobokföringen och genomförandet av omorganisationen i övrigt komme att draga en avsevärd engångskostnad och då nedskrivning av det bokförda värdet av postsparbankens värdehandlingar om möjligt borde påbörjas redan under år 1923, göra de sakkunniga till sist det uttalandet, att det icke torde vara att förvänta, att postsparbanksrörelsen skall för år 1923 lämna något nämnvärt överskott.

Postspar-
banks-
styrelsen.

I sitt yttrande över postsparbankssakkunnigas betänkande behandlar styrelsen för postsparbanken utförligt frågan om postsparbankens ekonomi och har därvid uttalat den uppfattningen, att det av de sakkunniga framlagda omorganisationsförslaget icke i och för sig komme att medföra så stora ekonomiska verkningar i gynnsam riktning, som de sakkunniga tänkt sig. Ej heller har styrelsen kunnat biträda den uppfattningen, att postsparbankens ekonomi skulle vara så dålig, att någon omorganisation av den anledningen skulle vara erforderlig. Enligt styrel-

sens mening måste bankens ekonomi från och med 1922 års ingång anses fullt tillfredsställande. Enligt en av styrelsen verkställd beräkning kunde man nu räkna med en nettobehållning på postsparbanksrörelsen av 635,000 kronor för år. Men även om, säger styrelsen, netto-behållningen icke komme att bliva så stor, skulle den helt visst räcka till för att gälda den av de sakkunniga föreslagna ersättningen till postverket, 300,000 kronor.

På sätt jag tidigare uttalat, har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att det av mig förordade omorganisationsförslaget skall förmanligt inverka på postsparbanksrörelsens framtida omfattning och resultat. I vad mån de av postsparbankssakkunniga i sådant hänseende gjorda beräkningarna skola visa sig riktiga, lärer emellertid väl knappast nu kunna bedömas.

*Departements-
chefen.*

Beträffande frågan om den ersättning, som postverket skulle få tillgodoräkna sig för handhavandet av postsparbanksgöromålen, är jag ej för närvarande beredd taga ståndpunkt, utan lärer prövningen härav efter närmare utredning få ankomma på Kungl. Maj:t.

I fråga om det beräknade resultatet av postsparbanksrörelsen under år 1923 finner jag i likhet med de sakkunniga försiktigheten bjuda att för detta år ej räkna med något överskott.

Postsparbankens ställning i riksstaten.

Beträffande föreliggande fråga må till en början erinras, att då postsparbanken från och med år 1921 infördes i riksstaten, inkomsterna av postsparbanksrörelsen inrangerades under en särskild avdelning III av de egentliga statsinkomsterna.

Bland statens verkliga utgifter under sjunde huvudtiteln upptogs motsvarande belopp såsom anslag till upprätthållande av bankens verksamhet, att utgå direkt av inkomster av postsparbanksrörelsen.

I skrivelse den 3 november 1921 har riksräkenskapsverket på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att postsparbanken skulle till statsverket intaga samma ställning som affärsdrivande verk, vilka till statsverket avlämnade sitt överskott, och att postsparbanksfonden skulle i rikshuvudboken redovisas bland statens produktiva fonder.

I enlighet med denna uppfattning och under åberopande av en utav postsparbanksstyrelsen verkställd utredning föreslog riksräkenskapsverket i nämnda skrivelse, att i riksstaten för första halvåret 1923 skulle

å inkomstsidan bland inkomster av statens produktiva fonder och under rubriken I. Statens affärsverksamhet upptagas

»6. *Postsparbanken:*

överskott kronor 358,840.»

Å utgiftssidan i samma riksstat borde vidare bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster, samt under rubriken I. Statens affärsverksamhet och underrubriken F. Postsparbanken upptagas ett anslag:

»I. Avsättning till postsparbanksfonden, *förslagsanslag*, att av postsparbankens överskott direkt utgå kronor 358,840.»

Sedan postsparbanksakkunniga därefter i föreliggande betänkande angående omorganisation av postsparbanken föreslagit, att postsparbanken skulle med utgången av år 1922 upphöra såsom självständigt ämbetsverk och vid ingången av år 1923 inordnas i postverket, har riksräkenskapsverket i skrivelse den 6 december 1921 med förslag till inkomstberäkning för första halvåret 1923 anfört, bland annat, att även om postsparbanksakkunnigas ifrågavarande förslag bleve antaget, borde postsparbanksfonden i allt fall utgöra en särskild fond och icke uppgå i postverkets fond. Riksräkenskapsverkets ovan omförmälda förslag skulle således i huvudsak bliva oförändrat, och generalpoststyrelsen finge två av statens produktiva fonder under sin förvaltning liksom vattenfallsstyrelsen nu hade tre.

Vid anmälan i statsrådet den 7 januari 1922 av frågan om finansplan för statsregleringen vid 1922 års riksdag ävensom av beräkning av statens inkomster för tiden 1 januari—30 juni 1923 framhöll chefen för finansdepartementet i anledning av riksräkenskapsverkets ovannämnda förslag, bland annat, att då frågan om postsparbankens omorganisation varit föremål för utredning, som torde komma att underställas innevarande års riksdag, syntes postsparbanken böra bibehållas å sin dåvarande plats i riksstaten, intill dess förenämnda organisationsfråga blivit avgjord. Inkomsttiteln för postsparbanksrörelsen borde upptagas till ett belopp av 424,310 kronor eller samma belopp som motsvarande utgiftsanslag.

I enlighet med det av chefen för finansdepartementet sålunda gjorda uttalandet har i den till innevarande års riksdag avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under tiden 1 januari—30 juni 1923 bland egentliga statsinkomster under avdelning III upptagits inkomster av postsparbanksrörelsen med 424,310 kronor. Å andra sidan har bland statens verkliga utgifter under sjunde huvudtiteln, i

avbidan på den proposition angående omorganisation av postsparbanken, som kunde bliva riksdagen förelagd, beräknats dels ett ordinarie reservationsanslag till upprätthållande av postsparbankens verksamhet å 314,310 kronor dels ock ett extra reservationsanslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg under första halvåret 1923 åt befattningshavare vid postsparbanken å 110,000 kronor, båda nu nämnda anslag att direkt utgå av inkomster av postsparbanksrörelsen.

Därest postsparbanken från och med den 1 januari 1923 inordnas i postverket, bör därav följa, att anslag från och med nämnda år icke vidare skola anvisas under sjunde huvudtiteln till bestridande av kostnaderna för postsparbankens verksamhet. De för nämnda verksamhet erforderliga utgifterna torde nämligen böra, på sätt sker beträffande postverket i övrigt, bestridas direkt av inflytande inkomster och allenast eventuellt överskott redovisas i riksstaten. Vid sådant förhållande skulle, vid bifall till föreliggande förslag, det under sjunde huvudtiteln nu uppförda ordinarie reservationsanslaget till upprätthållande av postsparbankens verksamhet ur riksstaten utgå. Ej heller skulle det i årets statsverksproposition beräknade anslaget till dyrtidstillägg åt postsparbankens befattningshavare bliva erforderligt.

Av postsparbankens införlivande med postverket bör vidare följa, att eventuellt överskott av postsparbanksrörelsen hädanefter skall i riksstaten redovisas bland inkomster av statens produktiva fonder och att alltså det i förslaget till riksstat för första halvåret 1923 under egentliga statsinkomster upptagna beloppet 424,310 kronor, utgörande beräknade inkomster av postsparbanksrörelsen, bör ur riksstaten utgå. Då, såsom nämnts, något överskott å postsparbanksrörelsen icke kan beräknas för första halvåret 1923, torde frågan om det närmare sättet för redovisning i riksstaten av dylikt överskott för närvarande icke behöva upptagas till prövning, utan synes denna fråga lämpligen böra avgöras i samband med uppgörande av förslag till riksstat för följande år.

Departementschefens hemställan.

Under återopande av vad här ovan i skilda hänseenden anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
dels besluta,

att postsparbanken skall med utgången av år 1922 upphöra såsom självständigt ämbetsverk och vid ingången av år 1923 inordnas i post-

verket, som i följd därav skall vid sistnämnda tidpunkt övertaga postsparebankens samtliga tillgångar och skulder;

att, vid bifall härtill, det under sjunde huvudtiteln uppförda ordinarie reservationsanslaget till upprätthållande av postsparebankens verksamhet skall från och med år 1923 utgå ur riksstaten ävensom att inkomster av postsparebanksrörelsen icke skola upptagas bland egentliga statsinkomster i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923;

att postgirorörelse skall, likaledes med ingången av år 1923, införas i Sverige;

dels godkänna det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till förordning angående postsparebanks- och postgirorörelserna;

dels besluta att, i anledning av postsparebankens inordnande i postverket och postgirorörelsens införande i Sverige, särskilda postfullmäktige skola för tiden från och med 1923 års ingång förordnas av Kungl. Maj:t och att antalet dylika fullmäktige skall vara tre, av vilka en utses bland fullmäktige i riksbanken och en bland fullmäktige i riksgäldskontoret;

dels, för tillämpning från och med den 1 januari 1923, antaga det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till ändring i vissa delar av avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, ävensom besluta, att under avdelningen A. av den vid nämnda avlöningsreglemente såsom bilaga fogade tjänsteförteckning skola beträffande postverket upptagas följande nya befattningar, nämligen i 15:e lönegraden kamrer samt i 17:e lönegraden förste kamrer;

dels besluta,

att antalet nedan angivna ordinarie befattningar vid postverket skall utgöra:

från och med den 1 juli 1922

förste kamrer	1,
byråchef	5,

från och med den 1 januari 1923

revisor	6,
kamrer	2;

att postsparebanksdirektören, överdirektören Per Elof Lindström skall från och med den 1 januari 1923 vara placerad å särskild indragningsstat för postverket med rätt för honom att, så länge han kvarstår å ifrågavarande stat, utan tjänstgöringsskyldighet uppbära fast avlöning i

enlighet med bestämmelserna i nu gällande avlöningsreglemente för postsparbanken;

att i fråga om överförande vid 1923 års ingång av tjänstemän i postsparbanken till postverkets ordinarie stat eller till särskild övergångsstat för sistnämnda verk skola gälla de i statsrådsprotokollet angivna grunder; samt

att till ordinarie tjänstemän i postsparbanken, som under år 1922 ägt uppbära någon del av avlöningen i förskott och som den 1 januari 1923 överflyttas till postverket, vare sig å dess ordinarie stat eller å särskild övergångsstat, skall — därest så icke genom särskilt bemyndigande redan dessförinnan skett — vid ingången av år 1923 på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av december månad 1922 innehade i postsparbanken, i förskott uppburit för januari månad 1923, där est postsparbanken då kvarstått såsom självständigt ämbetsverk;

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må utfärda nödiga bestämmelser i fråga om tjänstemännens i postsparbanken övergång den 1 januari 1923 på postverkets ordinarie stat eller placering å särskild övergångsstat för sistnämnda verk.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

August Wrede.

Förslag

till

förordning angående postsparbanks- och postgirorörelserna.

§ 1.

*Postspar-
banks- och
postgiro-
rörelserna.*

Postverket bedriver, jämsides med sin övriga verksamhet, *dels* sparbanksrörelse (*postsparbank*), *dels ock* postgirorörelse.

Postsparbanksrörelsen har till ändamål att befordra sparsamhet genom att i enlighet med de bestämmelser, som i denna förordning meddelas, under statens garanti till förräntning mottaga penningar.

Postgirorörelsen har till ändamål att underlätta betalningsrörelsen och befrämja sådana betalningsmetoder, som äro ägnade att minska användandet av kontanta penningar.

A. Särskilda bestämmelser för postsparbanksrörelsen.

§ 2.

*Insättning;
motbok.*

Mom. 1. Envar äger att för egen räkning eller till förmån för annan (enskild person, firma, förening eller dylikt) insätta medel i postsparbanken.

Insättning må icke ske annat än i helt krontal. En och samma persons tillgodohavande må ej ökas utöver 5,000 kronor annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet.

Mom. 2. Vid första insättning skall, för såvitt icke Kungl. Maj:t föreskrivit annat förfaringssätt, till insättaren utan avgift utlämnas en motbok, utfärdad till förmån för den, för vilken insättningen ägt rum. Motboken skall vara försedd med ordningsnummer samt innehålla sammandrag av de viktigaste författningar, som röra allmänhetens förhållande till postsparbanken.

Mom. 3. Den, som begär motbok för annan, äger göra det förbehåll, att medel, som insätts å motboken, icke skola få uttagas förr än efter viss tid. Vill han göra annat förbehåll, ankommer det på generalpoststyrelsens prövning, huruvida motbok må med det förbehåll utfärdas.

Rörande varje förbehåll, som gäller i fråga om de å motbok insatta medlen, skall anteckning finnas i motboken.

Mom. 4. En och samma person äger i allmänhet ej utbekomma mer än en motbok; dock må omyndig, som innehar motbok, vilken begärts av annan, ävensom den, till vars förmån motbok med visst förbehåll utfärdats, kunna utbekomma särskild motbok för insättning av egna medel.

Mom. 5. En och samma motbok må användas vid samtliga postanstalter i riket.

Därest sådana särskilda ombud för postsparbanksrörelsen, varom förmäles i § 8, komma att antagas, äger generalpoststyrelsen bestämma, huruvida och i vilken omfattning insättningar och uttagningar å motbok må kunna hos dem ske.

Mom. 6. Insättning å motbok skall, för att vara gällande, kvitteras i motboken på sätt generalpoststyrelsen bestämmer.

§ 3.

Mom. 1. I vad mån i postsparbanken innestående medel må kunna utbekommas vid anfordran eller först efter förutgången skriftlig uppsägning, äger generalpoststyrelsen bestämma. I intet fall må dock fordras längre uppsägningstid än en månad, räknat från den dag, uppsägningen skett.

*Uttagning
av medel.*

Generalpoststyrelsen äger bestämma på vad sätt den, som vill uttaga medel, har att styrka sin behörighet härtill.

Mom. 2. Uttagning, som icke omfattar hela det å motbok innestående beloppet, må icke ske annat än i helt krontal.

Uttaget belopp skall avföras i motboken.

Mom. 3. Omfattar uttagning motboksägarens hela tillgodohavande på en och samma motbok, äger postverket att efter medlens utbetalande behålla motboken.

§ 4.

Omyndig må utan särskild tillåtelse av förmyndare förfoga över medel, som den omyndige, efter det han fyllt femton år, själv insatt å

*Dispositions
rätt
över medel,
som innestå
för omyndig.*

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 131 häft. (Nr 152.)

motbok. Sådana medel må ej utan den omyndiges samtycke utbetalas till förmyndaren.

§ 5.

Motboks insändande till generalpoststyrelsen. I den ordning, generalpoststyrelsen bestämmer, bör motbok i och för granskning och ränteanteckning mot kvitto avlämnas till postverket. Sedan sådan granskning verkställt, återställs motboken, i utbyte mot omförmälda kvitto, till ägaren.

Underlåter motboksägare att inom den tid, generalpoststyrelsen sålunda bestämmer, till postverket avlämna motbok, och yppar sig sedermera skiljaktighet mellan motboken och postverkets räkenskaper, skola räkenskaperna äga vitsord.

§ 6.

Överlåtelse av motbok. Övergår äganderätt till motbok från en till annan vare sig genom arv eller testamente eller ock till följd av konkurs eller utmätning, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos generalpoststyrelsen.

Innan sådan anmälan skett och blivit godkänd, medför överlåtelsen ej någon rätt mot postverket.

Överlåtelse av motbok må ej äga rum i annat fall, än som i första stycket sägs.

§ 7.

Förlust av motbok. Har motbok förkommit, bör sådant genast anmälas hos generalpoststyrelsen med uppgift å tid och omständigheter, under vilka boken förlorats. Har sådan anmälan skett, åligger det generalpoststyrelsen att genom kungörelse, vilken på bekostnad av motbokens ägare införes en gång i allmänna tidningarna och, där det kan ske, en gång i tidning inom den ort, där boken anses hava förkommit, efterlysa motboken. Sedan sex månader förflutit från sista kungörandet, må, därest motboken icke återfunnits, ny motbok i den förkommas ställe utfärdas av generalpoststyrelsen.

Efter den nya motbokens utfärdande äger icke den förlorade motboken gällande kraft mot postverket.

§ 8.

Ombud för postsparbanksrörelsen. I den mån generalpoststyrelsen finner sådant behöfligt eller lämpligt, må styrelsen antaga särskilda ombud för postsparbanksrörelsen och utfärda instruktion för dem. Fråga om ersättning till dessa ombud skall emellertid underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Generalpoststyrelsen äger ock bestämma, huruvida och i vilken omfattning i postverkets tjänst anställda personer, som icke tjänstgöra å fast postanstalt, skola vara skyldiga att förmedla insättningar i postsparbanken.

B. Särskilda bestämmelser för postgirorörelsen.

§ 9.

För varje deltagare i postgirorörelsen öppnas räkning hos postverket (*postgirokonto*). *Postgiro-konto.*

Räkningarna föras på sätt, generalpoststyrelsen bestämmer.

Rörelsen förmedlas av de fasta postanstalterna i riket samt, i den utsträckning sålunda stadgas, av lantbrevbärare.

§ 10.

Mom. 1. På varje konto skall alltid innestå en viss summa (*grundplåt*). *Grundplåt.*
varöfver kontoinnehavaren icke äger förfoga, förrän kontot upphör.

Mom. 2. Grundplåtens storlek bestämmes av generalpoststyrelsen. Utan särskilt medgivande av Kungl. Maj:t må dock grundplåten icke bestämmas till högre belopp än 50 kronor.

§ 11.

Å postgirokonto kan såväl kontoinnehavaren själv som envar annan verkställa inbetalningar. *Inbetalning å postgiro-konto.*

§ 12.

Av det å postgirokonto innestående tillgodohavande kan belopp, enligt kontoinnehavarens förfogande, överföras till annat konto (*girering*) eller utbetalas genom postverket. *Girering.*

§ 13.

Mom. 1. I postgirorörelsen utgå följande avgifter: *Avgifter.*

1) för varje inbetalning

för belopp av högst 50 kronor 10 öre,

» » överstigande 50 kronor 20 » ;

2) för varje utbetalning

en grundavgift av 5 öre samt

en tilläggsavgift av 2 öre för varje påbörjat hundratal kronor av

det belopp, som skall utbetalas.

För girering utgår ingen avgift.

Mom. 2. Inbetalningsavgiften redovisas med frimärken. Utbetalningsavgiften debiteras det konto, från vilket beloppet avföres.

Mom. 3. Inbetalningsavgift utgår icke för belopp, som med posten försänts till kontoinnehavaren för att kontant utbetalas till honom av postanstalt, men som, på hans begäran, gottskrives hans postgirokonto.

§ 14.

*Årsbesked
rörande
postgiro-
konto.*

Före januari månads utgång varje år har postverket att tillställa innehavare av konto, varå inbetalning, uttagning eller girering under nästföregående år ägt rum, besked rörande kontots ställning vid utgången av sistnämnda år. Av beskedet bör jämväl framgå storleken av den ränta, som för året tillgodoförts kontoinnehavaren. Anmärkning mot beskedet skall skriftligen göras hos generalpoststyrelsen inom utgången av det år, beskedet utfärdats. Har sådan anmärkning icke gjorts, anses kontoinnehavaren hava godkänt beskedet, och vid eventuellt senare klagomål skall därför det hos postverket förda kontot äga vitsord.

§ 15.

*Kontoinne-
havares skil-
jande från
postgiro-
rörelsen.*

Kontoinnehavare kan, om särskild anledning till en dylik åtgärd anses föreligga, av postverket skiljas från rörelsen.

§ 16.

*Postverkets
ansvarighet
gent emot
kontoinne-
havare.*

Postverket svarar gentemot kontoinnehavare för utförandet i enlighet med gällande bestämmelser av de till postverket ingångna uppdrag. Ersättning från postverket utgår icke för skada eller förlust, som förorsakas genom försenad expedition.

§ 17.

*Internatio-
nell post-
girorörelse.*

Bestämmelser angående postverkets deltagande i postgiro- eller annan motsvarande rörelse med främmande länder utfärdas av Kungl. Maj:t.

C. Gemensamma bestämmelser för postsparbanks- och postgirorörelserna.

§ 18.

Ränta.

Ränta å i postsparbanken eller å postgirokonto innestående medel gottgöres efter den räntefot och på det sätt, Kungl. Maj:t bestämmer.

§ 19.

De i postsparbanks- och postgirorörelserna inestående medel äger generalpoststyrelsen förvalta och fruktbargöra enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

*Medlens
fruktbar-
görande.*

§ 20.

Generalpoststyrelsen åligger — oavsett postverkets allmänna bokslut — att före utgången av april månad varje år upprätta särskilda bokslut beträffande postsparbanks- och postgirorörelserna för närmast föregående år. Båda boksluten skola omedelbart efter uppgörandet i avskrift överlämnas till chefen för kommunikationsdepartementet. Bokslutet över postsparbanksrörelsen skall därjämte på lämpligt sätt kungöras ävensom finnas tillgängligt å postanstalterna.

Bokslut.

§ 21.

Å postsparbanksrörelsen uppkommande vinst skall tills vidare av-
sättas till en reservfond. *Vinstmedel.*

Kungl. Maj:t bestämmer, om och i vilken omfattning den å postgirorörelsen uppkommande vinsten skall avsättas till en reservfond.

Närmare föreskrifter rörande fonderna utfärdas av Kungl. Maj:t.

§ 22.

Innestå medel å postsparbanksmotbok eller postgirokonto, vara under loppet av tio år någon omsättning (insättning eller uttagning, respektive inbetalning, uttagning eller girering) icke förekommit, och har i avseende å dylik fordran icke vidtagits sådan åtgärd till fordringsrättens bevarande, som i förordningen den 4 mars 1862 i fråga om tioårig preskription och årsstämmning föreskrives, skola medlen tillfalla postverket, dock med rätt för generalpoststyrelsen att till vederbörande återbetala beloppet.

*Preskrip-
tion.*

I postverkets räkenskaper skola medel, som i första stycket avses, tillgodoföras den rörelsegren, medlen avse.

§ 23.

Försändelse från av generalpoststyrelsen antaget ombud för postsparbanksrörelsen befordras portofritt, om innehållet har avseende å denna rörelse och avsändarens namn och adress finnas angivna utanpå försändelsen. Likaså befordras brev från innehavare av postgirokonto portofritt till den myndighet eller det postkontor, där avsändarens konto föres,

Portofrihet.

då för ändamålet användes särskilt, genom postverkets försorg tillhandahållet kuvert. Begagnas annat kuvert, erlägges vanligt brevporto.

§ 24.

Meddelande till utomstående. Enskilds förhållande till postsparbanken eller postgirorörelsen må ej i oträngt mål yppas.

§ 25.

Närmare föreskrifter. De närmare föreskrifter, som erfordras för postsparbanks- och postgirorörelserna, äger generalpoststyrelsen utfärda.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1923, vid vilken tid förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883 med däri sedermera vidtagna ändringar upphör att gälla.

I fråga om medel, som för gift kvinnas räkning inestå i postsparbanken, skall dock sistnämnda förordning fortfarande lända till efter rättelse, om äldre giftermålsbalken är tillämplig å makarnas förmögenhetsförhållanden.

Bil. 2.

Förslag

till

ändring i vissa delar av avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

5 §.

1. För befattning, som enligt vad i 1 § 1 mom. sägs tillsättes genom förordnande, utgår *arvode* med följande belopp för år räknat:

— — — — —	generaldirektör och chef för postverket	22,000 kronor
— — — — —		
— — — — —		

42 §.

Järnvägsfullmäktige, postfullmäktige, telegraffullmäktige, ledamöter av vattenfallsstyrelsen och överrevisorer, vilkas antal fastställs av Kungl. Maj:t och riksdagen, förordnas på viss tid och åtnjuta *arvode* till följande belopp för år räknat:

järnvägsfullmäktig	6,000 kronor
postfullmäktig, som icke tillika är fullmäktig i riksbanken eller i riksgäldskontoret	4,000 »
postfullmäktig, som tillika är fullmäktig i riksbanken eller i riksgäldskontoret	1,800 »
telegraffullmäktig	4,000 »
— — — — —	
— — — — —	

Register.

	Sid.
Inledning	1
Frågan om postsparbankens bibehållande	3
Postsparbankens ställning till postverket:	
Historik	6
Postsparbankssakkunniga	11
Yttranden	16
Departementschefen	18
Skolsparkasseverksamhet	23
Postgiro(postcheck-)rörelse	25
Närmare bestämmelser angående postsparbanks- och postgiro- rörelserna	35
Postsparbankens organisation	45
Det ekonomiska resultatet av postsparbanksrörelsen	62
Postsparbankens ställning i riksstaten	67
Departementschefens hemställan	69

Bilagor.

Förslag till förordning angående postsparbanks- och postgiro- rörelserna	72
Förslag till ändring i vissa delar av avlöningsreglementet för postverket med flera verk	79